

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ПЯТНІЦА, 1 мая 1987 г. № 18 (3376) © Выходзіць з 1932 г. © Цана 10 кап.

СА СВЯТАМ МІРУ, ПРАЦЫ І ВЯСНЫ!

МАЙ

Ясны ранак сон Радзімы будзіць—
Па зямлі вясна ідзе-гудзе.
З Першым маем, дарагія людзі!
Добры дзень,
Вясновы светлы дзень!

Павявай над бацьнаўшчынай мілай,
Свежы ветрык з цёплай старані!
Сонцам нас сягоння акрыліла
Свята міру, дружбы і вясны.

Ліся, ліся ў вуліцы і плошчы,
Мора чалавечых галасоў!
Маладыя крочце сцяганосцы
Пад прызыўным шлестам сцягоў!

Да вышынь ляці, як водгук славы,
Гром аркестраў, песенны прыбой!
Наша маці родная, дзяржава,
Мы адной сям'ёй ідзём з табой!

Да любой работы мы гатовы
Пад зямлёй, у небе, на зямлі —
Тольні ты снажы, Радзіма, слова,
Толькі, Партыя, народ пакліч!

Шчодро, сонца, над прасторай роднай
Цеплыні струмень гарачы лі!
Да вясны і шчасця кроч, народ мой—
Пакарыцель неба і зямлі!
Алесь ЗВОНАК.

У рытмах народнага танца. Народны ансамбль песні і танца «Раніца» Гродзенскага гарадскога Дома культуры. Фота А. ШАВЛЮКА.

УНУМАРЫ:

Вершы нарвежскага
паэта пра Беларусь

3

Крытык
аб трох «кнігах
перакладчыка»

5

«УГЛЯДАЦА
Ў НЕТРЫ ЧАСУ...»
ПА СТАРОНКАХ
«ЧЫРВОНОЙ
ЗМЭНЫ»

6—7

«ТРАВА КАХАННЯ»

Апавяданне
В. ХОМЧАНКІ

8—9

ЧЫТАЧ СТАВІЦЬ
ПЫТАННЕ

14—15

ФОНД КУЛЬТУРЫ, ФОНД СКАРБАЎ НАРОДНЫХ

У суботу, 25 красавіка ў Доме літаратара праходзіла ўстаноўчая канферэнцыя Беларускага рэспубліканскага аддзялення Савецкага фонду культуры. Дэлегатамі яе былі пісьменнікі і рабочыя, вучоныя і артысты, партыйныя работнікі і мастакі, культасветнікі і кінематаграфісты, відныя дзеячы культуры Беларусі.

З дакладам на ўстаноўчай канферэнцыі выступіла намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР, старшыня аргкамітэта Беларускага рэспубліканскага аддзялення Савецкага фонду культуры **Н. М. Мазай**.

Сёння, у час перабудовы, калі мільёны савецкіх людзей робяць свядомы выбар на карысць здаровага ладу жыцця, асабліва ўзрастае роля культуры ў стварэнні належнага маральнага клімату ў грамадстве, сям'і, працоўным калектыве, у сцвярджэнні новых савецкіх традыцый у эстэтычным выхаванні савецкага чалавека, сказала ў прыватнасці **Н. М. Мазай**. І менавіта таму стварэнне грамадскай арганізацыі, якой з'яўляецца Савецкі фонд культуры і яго падраздзяленні на месцах, стане прынцыпова важным крокам ва ўдасканаленні каардынацыі дзейнасці нашых добраахвотных таварыстваў, творчых саюзаў, удасканаленні грамадска-дзяржаўнага механізма кіравання ў сферы культуры.

З дакладам мандатнай камісіі ўстаноўчай канферэнцыі вы-

Прэзідыум устаноўчай канферэнцыі. З дакладам выступае **Н. М. Мазай**.

ступіў старшыня прэзідыума Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі член праўлення Савецкага фонду культуры **А. Ваніцкі**.

На канферэнцыі выступілі старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, Герой Сацыялістычнай Працы **М. Танк**, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР прафесар **Г. Вашчанка**, член-карэспандэнт АН БССР дырэктар Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР, доктар гістарычных навук **С. Марцалеў**, загадчык аддзела культуры Мінскага абкома КПБ **А. Стрыжэвіч**, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР кампазітар **Д. Смольскі**, старшыня калгаса «Чырвоны сцяг» Валожынскага раёна Мінскай вобласці, доктар эканамічных навук **С. Шарэцкі**, першы намеснік старшыні праўлення Савецкага фонду культуры **Г. Мяснікоў**, іншыя дэлегаты.

Было выбрана праўленне Беларускага рэспубліканскага ад-

дзялення Савецкага фонду культуры ў складзе 71 чалавека, а таксама прэзідыум праўлення. Старшынёй праўлення выбраны лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, пісьменнік **І. Чыгрынаў**, першым намеснікам — начальнік упраўлення кінафікацыі Мінгарвыканкома **Л. Валяеў**, намеснікам — загадчык аддзела студэнцкай моладзі ЦК ЛКСМБ **А. Багданава**. У склад прэзідыума ўвайшлі акадэмік АН БССР, сакратар аддзялення грамадскіх навук АН БССР заслужаны дзеяч навукі БССР **М. Бірыла**, намеснік загадчыка аддзела культуры ЦК КПБ **Р. Бузук**, галоўны рэдактар газеты «Літаратура і мастацтва» **А. Вярцінскі**, першы намеснік міністра культуры БССР **У. Гілеп**, мастацкі кіраўнік Беларускай дзяржаўнай філармоніі **Ю. Гільдзюк**, дырэктар Дзяржаўнага музея БССР **І. Загрышаў**, загадчык кафедры

археалогіі БДУ імя **У. І. Леніна**, доктар гістарычных навук **Э. Загарульскі**, старшыня праўлення Саюза архітэктараў БССР **Я. Кавалеўскі**, народны мастак ССРСР, акадэмік АМ ССРСР **М. Савіцкі**, сакратар ЦК ЛКСМ Беларусі **М. Самафалаў**, рэжысёр кінастудыі «Беларусьфільм» народны артыст БССР **В. Тураў**, старшыня Камісіі БССР па справах ЮНЕСКО, намеснік міністра замежных спраў БССР **А. Шэльдаў**.

Старшынёй рэвізійнай камісіі Беларускага рэспубліканскага аддзялення Савецкага фонду культуры выбраны дырэктар Аб'яднання літаратурных музеяў г. Мінска **Ю. Варанкоў**.

У рабоце ўстаноўчай канферэнцыі прынялі ўдзел сакратар ЦК КПБ **В. А. Пячэнінаў**, міністр культуры БССР **Ю. М. Міхневіч**.

Справаздача з канферэнцыі будзе апублікавана ў адным з бліжэйшых нумароў.

Наш кар.

Пленум праўлення СП ССРСР

«Сучаснасць і літаратура» — парадак дня чарговага пленума праўлення Саюза пісьменнікаў ССРСР, які на працягу двух дзён — 27 і 28 красавіка — праходзіў у ЦДЛ імя **А. А. Фадзеева**.

Пленум адкрыў старшыня праўлення СП ССРСР **Г. Маркаў**. З дакладам выступіў першы сакратар праўлення **У. Карпаў**. У прынцыповай гаворцы, прысвечанай надзённым праблемам развіцця савецкай шматнацыянальнай літаратуры ў святле рашэнняў XXVII з'езда КПСС, перабудовы і пашырэння дэмакратыі ў жыцці грамадства, сувязі творцаў з паўсядзённасцю, прынялі ўдзел вядомыя пісьменнікі, у тым ліку **А. Адамовіч** і першы сакратар праўлення СП БССР **Н. Гілевіч**.

ТАВАРЫСТВА МАЛАДЫХ

Днямі ў Доме літаратара адбылося арганізацыйнае пасяджэнне таварыства маладых літаратараў. Згуртаванне іх даўно стала надзейнай патрэбай. Шлях, які творца выбірае напачатку, шмат у чым вызначае далейшы лёс пісьменніка.

Таварыства маладых літаратараў сваімі галоўнымі задачамі лічыць літаратурную вучобу і прапаганду беларускай літаратуры і культуры. Аб'яднанне імянца да творчых сувязей з маладымі мастакамі і кампазітарамі рэспублікі.

На арганізацыйным пасяджэнні выбраны актыўны таварыства ў складзе: старшыня — **А. Вяліцкі**, намеснікі — **С. Кавалёў**, **В. Казлова**; скарбы таварыства — **А. Сыс**, **П. Васючэна**, **А. Глобус**, **У. Сцяпан**, **М. Талочка**, **С. Шупа**.

Перад маладымі творцамі выступіў першы сакратар праўлення СП БССР **Н. Гілевіч**.

У маі таварыства мярнуе правесці некалькі творчых вечараў: у Доме літаратара, педагогічным інстытуце імя **А. М. Горькага**, прыняць удзел у свяце паэзіі ў **Вязьніцы**.

А. ЛІПАЯ.

СПРАВАЗДАЧУ ТРЫМАЕ ПАЭТ

У клубе Мінскага вытворчага аб'яднання «Прамень» Мінскі абліггагандаць правёў прэм'еру кнігі лаўрэата прэміі Ленінскага камсамола **У. Някляева** «Галубіна пошта», што папоўніла «Бібліятэку беларускай паэзіі», якую выпускае выдавецтва «Мастацкая літаратура».

На сустрэчу з чытачамі **У. Някляеў** прыйшоў разам з нам-

пазітарам **Уладзімірам Буднікам**, з якім супрацоўнічае даўно. Прэм'ера кнігі стала адначасова і працягам знаёмства моладзі аб'яднання з беларускай песняй.

З цікавасцю слухалі прысутныя выступленне паэта — яго развагі аб паэзіі, творчасці і вершы. Жадаючыя змалі атрымаць аўтографы гасця.

З. ЛІНЕВІЧ.

ТОЛЬКІ НА «БІС»

Рускія, беларускія, украінскія танцы, песні, мелодыі прагучалі ў зале мінскай гасцініцы «Планета». Прадстаўнікі турыстычных фірмаў розных краін аплэдзіравалі беларускім выкананнем **Мікалаю Прашко**, **Леаніду Івашкову**, **Таццяне Чанцовай**, **Аляксандру Іванову**, **Галіне Новікавай**, **Жанне Дубнікавай**, **Таццяне Доўнар**, **Аляксандры Занеў-**

скай, **Але Клімовіч**, **Жанне Прамоўскай**. На цымбалах, балайках, гітары і акардыёне гучалі «Беларускія танцы», «Каліна», апрацоўкі песень «Ехаў казак за Дунай», «Тонкая рабіна», андрэеўскі вальс і народная песня «Зелянеюць лугі». Усе нумары вельмі цёпла прымаўліся і многія творы паўтараўліся на «біс».

РЭПАРТАЖ У НУМАР

Ах, вернісаж!..

Бадай, ніколі берагі старажытнай Свіслачы, апранутыя ў камень, не былі такімі яркімі, маляўнічымі, як у гэтую апошнюю красавіцкую нядзелю. Вясковае сонейка? Не, яно амаль не праглядала з-за папурай хмары, якая нависала над Мінскам, пасыпаючы яго халоднымі кроплямі дажджу. Здавалася, заключнае свята красавіцкай палітры — выстаўка аднаго дня, абвешчана на закрыццё Тыдня выяўленчага мастацтва ў сталіцы рэспублікі, — не выканае сваёй асноўнай задачы: запрасіць на незвычайны вернісаж як мага больш гараджан... А яны ўсё ж не ўседзелі дома, і ўжо каля адзінаццаці гадзін раніцы сквер імя **Янкі Купалы** напоўніўся гулкім шматгалоссем гасцей. Хтосьці спыняўся ля кніжных кіёскаў, хтосьці частаваўся гарачай гарбатай з цукровымі пернікамі, а гаспадары свята — мастакі — шчыравалі вакол мальбертаў,

стандаў, імправізаваных подыумаў, наладжваючы экспазіцыю пад адкрытым небам...

Ах, вернісаж!.. Які ты быў цудоўны! І мелодыя духавога аркестра, мелодыя бадай што забытага намі вальса саракавых гадоў, напаўняла сэрцы настальгіяй па тых днях, калі ў парках па выхадных сустракалі нас акамітавыя гукі флейты, валторны, трубы...

Каля помніка вялікаму **Купалу** — краскі. Некалькі чырвоных бутонаў гарэлі ўсярэдзіне гранітнай папараць-кветкі, якая нібы раскрыла свае пялёсткі насустрач святу мастацтва, насустрач людскай радасці.

І вось выстаўка аднаго дня, якая, думаю, усё ж знойдзе сваю назву, калі стане традыцыйнай, абвешчана адкрытай. Старшыня праўлення Саюза мастакоў Беларусі, заслужаны дзеяч мастацтваў рэспублікі **У. Стальмашонак** сказаў, што Тыдзень выяўленчага мастацтва сёлета быў прысвечаны

Вернісаж адкрывае старшыня праўлення Саюза мастакоў БССР **У. Стальмашонак**.

117-й гадавіне з дня нараджэння **У. І. Леніна** і 70-гаддзю Вялікага Кастрычніка, і ленінскі запавет «Мастацтва належыць народу!» — сімвал выстаўкі аднаго дня. Але каб гармонія і прыгажосць стала духоўнай патрэбай чалавека паўсядзённа, адзначыў народны мастак БССР **А. Анікейчык**, аднаго толькі Тыдня выяўленчага мастацтва мала. А чаму не аддаваць купалаўскі сквер маладым мастакам у нядзельныя і святочныя дні, каб яны маглі тут пастаянна вы-

стаўляць свае творы, каб маглі непасрэдна са сваімі гледачамі, прыхільнікамі абмяркоўваць іх, прыслухоўвацца да думкі людзей, і, у сваю чаргу, выхоўваць чалавека мастацтвам? І мы з вялікай радасцю будзем гэта рабіць, запэўніла вучаніца рэспубліканскай школы-інтэрната па музыцы і выяўленчым мастацтва імя **І. Ахрэмчыка** **Л. Даліноўская**. Нам вельмі пашчасціла, працягвала яна, у школьных гады прымаць удзел у такім вернісажы, дзе побач з творамі вядучых нашых майст-

Цікава?

роў выстаўляем свае работы і мы, вучні мастацкай школы, студэнты вучылішча, інстытута. Выступленне дзяўчына закончыла вершаванымі радкамі: «Давайце будзем хваляцца за ўсіх і ўся, за зерне, і дзіця»... А вернісаж віраваў на алях купалаўскага сквера, вёў людзей за сабой, прыпадносіў сюрпрызы. Сапраўды, кірмаш цудоў! А ці гэта не цуд, калі ты можаш панесці дадому свой

УЗНАГАРОДЫ — ЛЕПШЫМ

Іван Новікаў прымае пераходны кубак Міністэрства абароны СССР, ім ім узнагароджаны Саюз пісьменнікаў рэспублікі.

40 тысяч культурна-шэфскіх мерапрыемстваў правялі прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі рэспублікі ў 1986 годзе перадабавым складам Узброеных Сіл СССР, органамі ўнутраных спраў і моладдзію прызыўнога ўзросту. Прачытана 20 тысяч лекцыяў, адбылося 2 тысячы творчых справаздач, 3 тысячы экскурсій.

Гэтыя лічбы назвала старшыня Беларускай рэспубліканскай камісіі па шэфстве работнікаў культуры і мастацтва над асабовым складам Узброеных Сіл СССР, органамі ўнутраных спраў і моладдзію прызыўнога ўзросту народная артыстка рэспублікі Л. Давідовіч на вечары, прысвечаным падвядзенню вынікаў шэфскай работы, які адбыўся напярэдадні свята ў тэатральнай зале мінскага Дома афіцэраў.

Вечар адкрыў старшыня рэспубліканскага камітэта прафсаюза работнікаў культуры Л. Сушкевіч.

Першы намеснік начальніка Палітычнага Упраўлення ЧВВА генерал-маёр Б. Аляксандраў уручыў пераходны Чырвоны сцяг Міністэрства абароны СССР Беларускаму рэспубліканскаму камітэту прафсаюзаў

работнікаў культуры, які прыняў старшыня гэтага камітэта Л. Сушкевіч, народная артыстка БССР Л. Давідовіч і адназначны сакратар Рэспубліканскай шэфскай камісіі М. Гаўрылаў.

Саюз пісьменнікаў Беларусі узнагароджаны пераходным кубкам Міністэрства абароны СССР, Дзяржаўны рускі драматычны тэатр БССР імя М. Горькага — пераходным Чырвоным сцягам Ваеннага Савета ЧВВА, тэатр оперы і балета і Саюз мастакоў рэспублікі — пераходным кубкам Ваеннага Савета ЧВВА, Сярод адзначаных таксама Акадэмія навук БССР, Мінскі дзяржаўны цыркі, калектыў мемарыяла «Брэсцкая крэпасць-герой», Беларускае дзяржаўнае філармонія.

Ад імя майстроў мастацтваў рэспублікі слова ўдзячнасці за высокую ацэнку шэфскай работы выказала актрыса кулацкага тэатра З. Белахвосцік. У заключэнне адбыўся канцэрт, у якім прынялі ўдзел ансамбль песні і танца ЧВВА і вальна-інструментальны ансамбль «Праспект» Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

П. ГАРДЗІЕНКА.
Фота Ул. КРУКА.

ЗАЛАТЫ МЕДАЛЬ — ЛЕАНІДУ ДРОБАВУ

Прэзідыум Акадэміі мастацтваў СССР, разгледзеўшы прапановы творчых і грамадскіх арганізацый і ўстаноў культуры, прыняў рашэнне аб прысуджэнні штогадовых узнагарод за лепшыя творы выяўленчага

мастацтва, мастацтвазнаўства і архітэктуры. Сярод адзначаных залатым медалём мастацтвазнавец Л. Дробав — за ўдзел у стварэнні «Гісторыі мастацтва народаў СССР».

«ВЕЧАР» НА ЭКРАНЕ

Кінематаграфічнае жыццё набыла вядомы п'еса лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР А. Дударова «Вечар». На кінастудыі «Беларусьфільм» па гэтым творы І. Дабралюбаў паставіў фільм «Восенскія сны». У Доме літаратара з удзелам А. Дударова, І. Дабралюбава, аператара

Р. Масальскага, мастака Я. Ганіна адбыўся грамадскі прагляд стужкі і яе абмеркаванне. Свае думкі пра фільм выказалі пісьменнікі А. Вольскі, С. Грахоўскі, П. Маналь, І. Чыгрынаў, навукоўцы Л. Чарнышова, М. Місюк і іншыя.

Марцін Наг, нарвежскі славіст і літаратуразнаўца, перакладчык і паэт, упершыню пазнаёміўся з нашай рэспублікай у 1979 годзе. Тады ён наведаў Мінск, трагічную Хатынь, Саюз пісьменнікаў БССР, музей Вялікай Айчыннай вайны, пабываў на радзіме Янкі Купалы, у Мінскім інстытуце замежных моў. Тут у яго перакладзе ўпершыню на нарвежскай мове прагучаў славыты верш Я. Купалы «А хто там ідзе?», тут былі прачытаны Нагам і некалькі яго паэтычных мініячур. Ад сустрэч з беларускім народам у нарвежскага славіста засталіся самыя яркія і хвалюючыя ўспаміны. Вярнуўшыся на радзіму, ён не раз выступае ў перыядычным друку Нарвегіі з публікацыямі пра Беларусь і беларускую літаратуру. Найбольш прыкметнымі з іх сталі: вялікі аглядальны артыкул «Аблічча Беларусі», «Янка Купала — беларускі Нурдаль Грыг». Але, безумоўна, самым значным, што найбольш спрыяла знаёмству нарвежцаў з Беларуссю, яе культурай і гісторыяй, былі матэрыялы, змешчаныя ў зборніку «Сустрэчы» пад назвай

«Дарожныя нататкі». У кнігу было ўключана каля 45 невялікіх па аб'ёму паэтычных твораў — мініячур. Гэта быў погляд на наш край вачыма замежнага паэта і даследчыка, які прагна цікавіцца славянскімі культурамі, чытае пра іх лекцыі ва ўніверсітэце Осла. Мініячурцы Марціна Нага — гэта своеасаблівы паэтычны свет, роздум і пачуццё, якія ідуць ад убачанага і перажытага; гэта факты і падзеі, выхаленыя з жыцця, зафіксаваныя памяццю ў спалучэнні з багатым жыццёвым вопытам; гэта бачанне свету глыбока індывідуальнае і ў той жа час — агульначалавечае. Вось так проста і незвычайна, па волі шчаслівага лёсу, Марцін Наг не толькі далучыўся да нашай культуры, але і стаў шчырным яе папулярызатарам у сьвеце на радзіме, адкрыў новую старонку беларуска-нарвежскіх літаратурных сувязей. Прапануючы чытачам «ЛіМа» некалькі вершаў нарвежскага паэта ў сваім перакладзе. Уладзімір САКАЛОУСКІ.

Марцін НАГ

Дзве мініячурцы пра Беларусь

Хатынь... Беларусы... Ахтары... Цішыня... Вечны агонь... Тры бярозы на варце, цёмна-шэрыя воблакі ў небе блакітным. Бой званоў, як лёс суровы, бой званоў, як перасцярога і надзея.

Бярозы і сосны тут шлях вызначаюць — Мір.

Дом, як валачобнае яйка. Жыццё добра ў ім. Дом са стракатымі фарбамі ў манеры Шагала, з голубам Пікасо на сцяне — беларускі сялянскі дом. З традыцыямі — ад матак і сыноў, дом з рэвалюцыяй — ад бацькоў і дачок, дом з водарам Беларусі. Дом, як паэты — Янка Купала і Якуб Колас.

«Зялёны дом»

Дом зялёны, драўляны, што ў сэрцы Мінска. Тут партыя свой першы з'езд заклала. Так, гэты дом — паззія з гісторыяй з'яднаная. Мы ж людзі — палітыка, а палітыка — гэта людзі.

Беларуская танцавальная група

Добры вечар — «гут квет!» Танец, як свежы подых, са смакам мёду, водарам траў — беларускі танец.

Твары

Твары беларускія колеру жыта даспелага, яблыкаў чырванашчокаі... Мяккія, як трава зялёная,

іскрыстыя, як росы раннія, пшачотныя, як палі бяскарайнія...

Музыкі беларускія, танцоры, спевакі і змагары. Песня беларуская — такая блізкая, прывабная ці слухай, ці спявай. Яна, як рэхе-водгук часоў далёкіх, калі мы варагамі прыходзілі сюды. І чуецца ў ёй — цнатліваць польская і прыбалтыйская мелодыя, і водгук рускага напева... Я ўспамінаю песню тую, што рускі хор спяваў на вуліцы Сальмер даўным-даўно ў сорах сёмым. Танцоры беларускія, музыкі, спевакі: яшчэ мацней, яшчэ буйней, яшчэ шчырай, яшчэ бялей!

У Музеі Вялікай Айчыннай вайны

Ля стэнды немец прыпыніўся... На фатаграфіі салдат фашысцкі на фоне ярка палыхаючае

што першым уварваўся ў гэты край. Ці пазнае ён сам сябе? На твары роспач і адчай — Цяпер ён новы чалавек.

Белая Русь

Ёсць край, які знайшоў сябе. Той край завецца Белай Руссю. Паміж Прыбалтыкай і Украінай, Расіяй, Польшчай, як суседка жыве, мяжуе Беларусь. Адкуль узнікла слова «белы» у назве краю — Белай Русі? Ці ад бялка у яйку, ці ад бялка у воку? Якая розніца, адкуль яна паходзіць:

ад лугу, ці ад рэчкі, ад равіцы, ці дзеянна, ад пануцыя, ці фарбы. Галоўнае — ёсць форма белая і сутнасць белая і белая будова.

Янка Купала і беларускі народ

Купала спазнаў боль, пакуты народа і думы яго заповітныя зведаў, і жар палыманай душы... Пабачыўшы свету ліхога

ён драму пра лёс беларуса напіша — «Раскіданае гняздо»... «Вязынка» — надпіс на шыльдзе пакажа дарогу ў маленства

Янкі Купалы, алею ў шатах елак зялёных, што гэтак падобны да нашых, нарвежскіх... Кастрычнік Купала прыняў беззваротна, вітаў яго ў Мінску,

у «Доме зялёным», на роднай мове, перакладам «Інтэрнацыянала» Пацьце.

Колас — Гамсун беларускі, сын лесніка... Ягоны бацька служыў у польскага магната. Ён па прафесіі настаўнік, а ў глыбіні душы бунтар супроць прыгнёту і царызму... Ён член настаўніцкага з'езда, які адбыўся нелегальна, за што як вязень палітычны сядзеў за кратамі астрага... Пра лёс сялянства Беларусі на зломе бурнага стагоддзя ён «Новую зямлю» напіша... А рэвалюцыю, якую, вітаў ён шчыра і аддана.

Развітанне з Мінскам

Бывай жа, Мінск — горад-герой! Ты застаешся ў велічным спакоі

поўны даверу шчырага, як твой народ! Бывай жа, Мінск, і вы, сталіцы жыхары! Твой воблік яркі, непаўторны, з гісторыяй з'яднаных моцна, з выслоўем мудрасці: «І мы маленькія — вялікія, падобна, як і твой народ».

Куток школы-Інтэрната па музыцы і выяўленчым мастацтве імя І. Ахрэмчыка.

графічны партрэт, які тут жа намалюе вядомы мастак? Вунь колькі жадаючых вакол графіка Л. Кальмаевай, а пашчасціла пакуль што быць натурай маленькай дзяўчынцы са здзіўленымі вачамі... Бачу, як купілі нацюрморт у маладога мастака У. Шаркова, які некалькі гадоў назад скончыў мастацкае вучылішча. Пацікавілася ў пакупніка, колькі ж каштуе палатно? Цана, шчыра скажам, сімвалічная. Але Валодзя Шаркоў рады, што жывапіс яго зацікавіў чалавека, крануў за душу...

А яшчэ ён расказаў вось пра што: чатыры гады запар паступаў у інстытут, апошні раз не хапіла аднаго бала. І вось тут, на вернісажы, падшыў да ягоных твораў загадчык кафедры жывапісу БДТМІ П. Крахалёў, уважліва паглядзеў іх і... прапанаваў абавязкова падаваць дакументы зноў, бо, як высветлілася, хлопец час марна не траціў.

Ах, вернісаж!.. Чаго толькі на ім мыні пабачылі! І выставачныя творы з музейных запіснікаў, і работы выхаванцаў дзі-

Прыйдзі, вясна!

цячых студый і гурткоў выяўленчага мастацтва, і вырбы народных умельцаў... Дарэчы, вунь стаяць прыгожыя драўляныя дошчачкі, сухарніцы. Чые гэта? Аказалася, інжынера-будаўніка з «Белдзяржпраекта», галоўнага канструктара праектаў І. Сянько. Калі разгаварыліся з Іванам Іванавічам, дык ад яго даведалася, што ён член абласнога клуба самадзейных мастакоў. Але, на яго думку, даўно наспеў час у Мінску адкрыць гарадскі клуб рэзчыкаў па дрэ-

ве і наогул стварыць Таварыства народных майстроў, як гэта зроблена ў Літве... Так, цяжка з аматарам не пагадзіцца, тым больш, што «ЛіМа» не так даўно засяроджваў увагу кампетэнтных арганізацый на гэтай праблеме. Вернісаж узяў яе зноў... Здаецца, ніхто ў гэты красавіцкі дзень не пайшоў з выстаўкі з пустымі рукамі — абавязкова набыў што-небудзь на памяць аб ёй. Але галоўнае, і ў гэтым я ўпэўнена, ніхто не пайшоў з выстаўкі з пустой душой, абьякавым. Абьякавым да лёсу

нацыянальнага мастацтва. І пацвярджанне гэтаму — натоўпы цікаўных мінчан вакол мастака-прыкладніка А. Зіменкі, графіка У. Савіча, вакол дзесяткаў іх калег — сённяшніх і будучых. А тое, што расце ім дастойная змена, сведчылі творы зусім маладых мастакоў, сведчыў і конкурс дзіцячага малюнка на асфальце, які праходзіў у парку імя Горькага...

Не хацелася з табой развітвацца, вернісаж...

Л. КРУШЫНСКАЯ.

КАПРАЛ ФРАНЦУЗСКОЙ АРМИИ

За вагонным акном ліў дождж. Буйныя кроплі моцна барабанілі па шыле. Прсыдаў усцяж чыгункі парывіста размахвалі галінамі пад напорам ветру. Мітрафан Лук'янавіч задумліва пазіраў у акно.

З Мітрафанам Косікавым мы ехалі рабочым поездам у нашу Старую Рудню.

— Што там бачыцца табе сцрозь гэтую залеву? — спытаў я. Ён сумна ўсміхнуўся:

— Ды вось пабачылася... Велаш — нібы наяву. Як той цябаты француз Андрэ ўсе абдымаў мяне акрываўленай рукою за плячо і таропка гаварыў: «Мерсі, таварыш, мерсі!»

З гэтага і завязалася далейшая размова. Я папрасіў Мітрафана раскажаць па парадку, як тады ўсё здарылася з ім.

...Світала. Раніца ліпеньскага дня пачыналася спакойная і цёплая, Мітрафан шыбаваў па дарозе, што перад самай Рудзенкай выскочыла з лесу і адрозу заварочвала за крайнюю хату. Ногі нілі ад стомленасці, але ён, бачыцца, каб не спыніцца, не прэссяці, прыспешваў сябе: «Шырэй, шырэй ступай, нечага кволіцца». У яго роднай вёсцы размясціўся варожы батальён, і аб гэтым трэба было неадкладна паведаміць у атрад. Нялёгка было яму, маладому нявыпытанаму партызану, даведацца аб узброенасці батальёна, але ён даведаўся — дапамаглі кемлівыя падлеткі Алесь Ясонаў і Лёнька Таўсцялёў.

Тое, што здарылася на ўкраіне Рудзенкі, адбылося імгненна. З-за плота выскочылі тры, наставілі аўтаматы ў грудзі. Потым — турма ў Бабруйску, катаванні.

Мітрафан падзіў праз сціснутыя зубы: «Нічога не ве-

даю». Тоўсты, з калючымі маленькімі вочкамі гестапавец, як гадзюка, сінеў:

— Не, бандыт, у мяне ты развяжаш язык, — і наводман біў гумавай пацугалкай па твары, па галаве.

Потым так вось, як і зараз, ляскаталі па рэйках колы пад «цялятнікам». Толькі тады яму вельмі хацелася, каб магутны вогненны выбух перапыніў гэты ляскат. «Дзе тут партызаны, дзе? — ліхаманкава думаў Мітрафан. — Хай бы яны падарвалі поезд». Жаданне тое было балючае, пакутлівае.

У маленькім закратаваным акне свяціўся ланік неба, мільгалі абрыўкі імклівых воблакаў. Мітрафан прагна глядзеў за кратамі. Сэрца заходзілася ад смутку, адчування безвыходнасці. Яно балела больш, чым пабітае, параненае цела.

Ляскат колаў абарваўся на дзесяты дзень. «Францыя, — сказаў хтосьці побач з Мітрафанам. — Во куды нас прытарабанілі!»

На ўзбярэжжы заліва Сен-Мало каля горада Пемполь Мітрафана прымуслі будаваць ваенныя ўмацаванні. Гледзячы на вялікія сінія хвалі, што накіраваліся на злізаны бераг, ён выразаў, да болю ў вачах бачыў, як у яго Прыдняпроўі шырнула белымі кроплямі грэчка, чуў, як стомлена ўздыхала спелая жытняя ніва, і з жудасцю думаў, што сваімі рукамі ўзводзіць заслон на шляху ў родны край. Нярэдка ў бессні яму бачылася: па дарогах і палях, праз лясы і балоты, праз

бурныя рэкі ідуць у наступленне чырвонаярмейцы. Не, няхай што заўгодна, нават смерць, але прадаваць на ворага ён не будзе.

Цяжка было, не ведаўшы мовы, звязана з мясцовымі партыётамі. Ды нянавісь да фашыстаў была ва ўсіх сумленых людзей аднолькавая, і яны разумелі адзін аднаго.

У маі сорок чацвёртага года Мітрафан і двое яго сяброў уцяклі з палону. Канваір, што веў вязняў на работу, нечага зазяваўся, і яны шыгынулі ў роў. Французская камуністка Жаклін, з якой раней удалося дамовіцца аднаму з сяброў Мітрафана, падрыхтавала веласіпеды. Так уцекачы дабраліся да вёскі Трасіно. Там мясцова настаўніца некалькі дзён хава-ла іх, пакуль не пазнаёміла з партызанамі з атрада «Пемполь», які дзейнічаў на паўвостраве Брэтань.

Колькі кіламетраў сходжана па французскай зямлі, колькі разоў давалася ў вялікіх і малых баях зблізку глядзець смерці ў вочы — не змерцаў, не пералічыць.

Але той цяжкі, жорсткі бой за мост ніколі не сацьмее ў памяці.

У лістападзе сорок чацвёртага года партызаны злучыліся з рэгулярнай французскай арміяй. Атрад разам з воінскімі часткамі быў накіраваны на знішчэнне акупантаў, што апынуліся ў акружэнні. У раёне Трэг-э-Гітлераўцы рваліся да моста пераз заліў. Чорнымі ланцугамі яны паўзлі на агнявую пазіцыю ўзвода, у складзе якога быў Мітрафан Косікаў.

Вось яны зусім блізка. Іх значна больш, чым партызан, наваліцца і — усё будзе скончана. Ніколі тады ўжо не ўбачыць Мітрафан задумліва сасновых бароў, хвалістых жытнёвых палаткаў, што калыхалі яго дзяцінства. А ён жа штодзень так імкнуўся да іх душой, так марыў пра іх доўгімі бяссоннымі ночамі, узіраючыся ў зорнае чужое неба!

Гінулі партызаны, іх ужо заставалася зусім мала. Загінулі яго сябры, з якімі ён уцёк з палону, загінуў камандзір узвода.

дар, жадаючы назаўсёды зберачы памяць пра свайго любімага, зрабіў з косці і конскага воласа музычны інструмент. Абцягнуў каркас скурай. І струны, як вечер у грыве каня, заспявалі з ранейшай чароўнаю сілаю. Арат упрыгожыў грыф відарысам галавы каня і назваў скрыпку «марын-хур», што азначае: «інструмент з галавой каня». Узмакнеш смычком — і, здаецца, чуецца шаласценне травы, журчанне раўчэчка, посьвіст птушак.

Да музыкі дадаўся голас Гурагчы і бацькі яго. Песня лілася ў два зладжаныя галасы, густыя і звонкія. Набіраючы моцы, галасы крута ўзляталі ўвышыню, затым сцішваліся, апускаліся да самых нізкіх танаў. Песня была пра стэп і сонца, пра жыццё арата і радзіму. Мяне ахапіла дзіўнае ўражанне, быццам бацька з сынам ніколі ні на хвіліну не разлучаліся. І ў гэтым неаглядным стэпе, і ў бязмежнай касмічнай прасторы яны ўвесь час ішлі плячо ў плячо.

Недзе за разнасцежаннямі дзвярамі юрты яшчэ, відаць, лунала рэха дуэту, а Гурагча ўжо завёў «Падмаскоўныя вачары». Тут і мы з Эрдэнэ сталі шчырымі харыстамі.

Потым Гурагча прапанаваў нам паехаць да яго сябра табунчыка Батсайхана — рады будзе гасцім Батсайхан!

Мы паехалі. «Узкі» наш то шыраў у нізіны, то выскокваў на пагоркі. Па адзін бок воддал ад дарогі цягнуліся горы. Дзе пакрытыя лесам, дзе бязлесныя. Стэп і горы былі светла-бурага колеру ад засыхаючых трав. Зрэдку цьмяна паблісквалі пабляклаў ужо белізной эдэльвейсы.

Батсайхан сустрэў нас каля юрты.

Што ж рабіць? Адступіць? Адкрыць дарогу ворагу? Не. Да апошняга патрона, да апошняга ўздыху.

— Узвод, за мной! Ура-а! — закрываў ён па-руску. Не азіраючыся, кінуўся насустрэч гітлераўцам.

Схапіліся ўрукапішню. Мітрафан не заўважыў, як апынуўся побач з Андрэ. Помніць толькі, як над галавой хлопца ўскінуўся цясак. Не хадзіць бы француз па зямлі, калі б Мітрафан не паспеў садануць эса-саўцу выспятка ў жывоце. Цясак слізгануў па руцэ Андрэ.

У тым баі Мітрафана параніла — у запале нават не адразу і пачуў, як востры боль працяў плячо...

Сонца садзілася за Ла-Манш, калі закончыўся бой. Фашысты адступілі. Не многа іх адступіла. Больш засталася ляжаць на полі бою. Там, на подступах да моста, шмат палягло і партызан. Перамогу сустрэлі толькі пяцёра.

Распалены сонечны шар апусціўся за далёкі гарызонт. З мора наліяе, усхадзіўся вечер, паліў дождж. Мітрафан доўга пазіраў у тую непагадзь. У са-часці яму зрабілі перавязку, і ён, агорнуты ўзрушлівым па-чуццём, у якім былі і радасць, і смутак, сядзеў каля акна ў невялікім, наскора абсталяваным пад палату для параненых пакоі. Пакрысе думкі яго адарваліся ад падзей дня. Шырока раскрыліся, паляцелі ў водную Беларусь, на любую сэрцу Жлобіншчыну. Як там цяпер — таксама ветрана і дажджліва, ці свеціць яснае сонца ў бясхмарным небе? Як рупяцца, ладзяць жыццё на вызваленай зямлі людзі?

Са шпіталю Косікаў вынісваўся капіралм арміі Французскай рэспублікі. Гэтае званне яму было прысвоена за той памяты боі.

...Пазіраючы ў вагоннае акно, Мітрафан Лук'янавіч сказаў:

— Так хочацца ўявіць Андрэ цяпер. Які ён? Чым займаецца ў сваёй далёкай Францыі? Што робіць, каб не было вайны, каб разабройвалася заміраная Еўропа?

Ён верыў, што Андрэ не сядзець склаўшы рукі, не чакае з мора пагоды. Ён дужа хацеў у гэта верыць.

— Ці спакойна пасуцца коні твае? — традыцыйна, як гэта заведзена ў жывёлаводаў, павітаўся з ім Гурагча.

— Спакойна, друг.

— А як гадуецца конь Джанібекава?

— О-о — як!.. Хочаце пабачыць яго?

Гурагча лятаў на касмічную станцыю «Салют-6» да Уладзіміра Кавалёнка разам з Уладзімірам Джанібекавым. Калі потым Джанібекаў быў у Манголіі, пабрацім падарыў яму жарабя.

— Зараз пабачыце. Коні пасвіліся побач. Батсайхан ускачэў у сядло, і невялікі вогненна-рыжы жарабок імкліва ўрэзаўся ў табун. Адзін кідок аркана, другі... За трэцім рэзвы гладкі духгодок буланай масці нагнуў галаву, узвіўся на дыбкі і аціх. Здаўся. Раздзімаючы ноздры, напяўся ўвесь, гатовы ў любую мінуту рвануцца з усіх ног. Вочы яго гарэл іскрамётным агнём неўтаймаванага духу. Я залюбаваўся канём: быў ён надзвычай прыгожы ў сваёй маладой гарачай сіле.

— Таварыш Джанібекаў пры-едзе — асцядаю яму скакуна, — Батсайхан мякка ўсміхнуўся. — На гэтым кані таварыш Джанібекаў перагоніць наш мангольскі вечер.

Ён адпусціў буланана. Конь колькі секунд стаяў, прагна ўцягваючы паветра ў магутныя лёгкія. Потым, канчаткова па-верыўшы ў волю, радасна заржаў, падбрыкнуў, прыпусціў у табун.

...Ціха было ў музеі. Экскур-савод каля стэнды касманаўты-кі раскажвала: «Гэта Джанібекаў і Гурагча — у касмічным караблі...» А мне раптам паду-малася: «На кані Джанібекава».

Аляксандр КАПУСЦІН.

ВЯСНОВЫЯ РАДКІ

Ніна МАЦЯШ

Вяртанне журавоў

Вы жывыя! Вярнуліся!
Нейк амаглі
Пашчу стронцыя, продань дарогі!
Журавелькі-жураўкі мае,
жураўлі,
Сцяг вясны над палескай разлогай!

У Чырвоную Кнігу занесены вы,
Бо, як людзям, не заўжды спрыяла
Вам паветра айчыны, наш кут векавы,
Дзе зламаснасць любові наўчала.

Леціце! — і вяснеюць бары і палі,
Леціце! — крышаць лёд рэчкі і рэкі.
Хай жа ваша любасць да роднай зямлі
Не спаткае знішчальнай апекі!

Мікола ЯНЧАНКА

Цягне сонечны вырай...

Сонца срэбранай лодкай
Зіхаціць на вадзе.
Прамяністы, дрыготкі
Дзень па кручы ідзе.
З незабыўнага раю,
Што з табою заўжды,
Я табе нагадаю
Свята волнай вады.
Вунь сінеча якая
Пада мною гудзе!
Я цябе запрашаю
Пастаяць, паглядзець.
Залатым успамінам
З незабыўнай пары
Прагучыць салаўіны
Галасок у бары.
Цягне сонечны вырай
Красавік залаты.
Усміхаюся шчыра,
Усміхніся і ты.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ

Вясну я зноўку
сустракаю

Шумяць за ўзгоркам раўчкі,
Вясна квяцістая ступае,
А на влешніку гракі
На ўсю ваколіцу гукаюць.

Завуць цяплю. За небакрай
Ляцкі крыклівы шумны голас.
Хоць ты бязроку затрымай,
Забралася ў вяду па поясе.

Нібы на нітачцы вісіць
Жаўрук над печарным лугам...

Клякоча бусел, аж асіп.
І па буслянцы ходзіць кругам

Мігнуў цягнік за небакрай,
І грукат колаў замірае.
Я зноў вясну, цудоўны май,
Перад дарогай сустракаю.

Мікола СТАРЧАНКА

Я закіну шапку на сасну,
Не шкадуючы цяпер аб ёй ні грана,
І пайду за Днепр страчаць вясну,
Што выходзіць з сіняга туману.
Дрэмле шчэ маўкліва вербалоз,

У вадзе яшчэ ён па калена,
І, здаецца, цягнецца абоз
Цераз луг, абоз апошні з сенам.

Б'е у твар бадзёры вецярок,
На вясне настоены і лёдзе,
Чую, як калючы халадок
Паўз мяне ў далячынь ўваходзіць.

Лес на даляглядзе, бы мяжа,
Па якой праходзяць поры года.
І вітае чуйная душа
Перамены, што нясе прырода.

Аляксандр КАПУСЦІН.

Конь Джанібекава

У музеі заснавальніка сучаснай мангольскай літаратуры Дашдаржына Нацагдоржа, якога суайчыннікі называюць «па-лімянным песняром новай Манголіі», я пабачыў копію выдатнага яго верша «Зорна». Твор гэты, напісаны пяцьдзесят гадоў таму назад, — пра далёкі Марс, які ярна, вагна гарыць у Сусвеце, пра тое, што надыйдзе час, і людзі, добрыя, разумныя, шчаслівыя людзі паляцяць да зорак. Верш нагадаў мне радкі Багдановіча:

Навошта ж на зямлі
Сваркі і звады, боль і горыч,
Калі ўсе мы разам ляцім
Да зор?

Там жа, у музеі, ёсць стэнд, прысвечаны асваенню космасу. На большасці здымкаў былі Уладзімір Джанібекаў і мангольскі касманаўт Жугдэрэдзі-дзіян Гурагча... Я пазіраў на касманаўтаў, якія былі ў скафандрах, а перад вачамі паўставаў той Гурагча — у юрце, у стэпе.

Тыдзень таму назад мангольскі пісьменнік С. Эрдэнэ і я былі яго гасцямі. Не тут, ва Улан-Батары, а за чатырыста кіламетраў ад сталіцы, у бачноў касманаўта, які там якраз адпачываў.

...Пасярэдзіне юрты па-гаспадарску мясілася жалезная печка, за ёю стаяў невялікі нізкі квадратны стол і каля яго чатыры нізенькія табурэткі. Мы, чацвёра мужчын, сядзелі за сталом. Частаваліся кумысам.

— Вось так мы і жывём, — гаварыў бацька касманаўта — чабан. — Стэп, авечкі. Кожны дзень, кожны месяц, кожны год адно і тое ж. Здавалася б, сум загрызе. Але ў працы чалавек не сумуе. А чабан працуе. Ды і стэп — гэта ж казка. Усё тут звінніч, спявае, жыццём дышае. А свежай вясновай прыгажосці яго, калі ўсё цвіце, хапае душы чалавека і тады, калі сонца выпальвае зялёнае покрыва, і калі неба сыпле снегам.

Маці Гурагчы паставіла на стол вялікую міску, поўную пахучай, гарачай буузы (накштат пельменіў).

Мы дружна схіліліся над міскай, а гаспадар працягваў гаварыць:

— У нас у стэпе, калі ў сям'і з'явіўся хлопчык, кажуць: «Чабан нарадзіўся». Мы з ічынхара-рал таксама думалі, што і ён, — кінуў на Гурагчу, — будзе чабаном. — Усміхнуўся. — А яго вунь у які стэп пацягнула!

— Дык гэта ж ты, бацька, дапамог мне выбраць тую дарогу. — Гурагча таксама ўсміхнуўся. І да чаго ж яны былі падобныя — усмешкі бацькі і сына, адкрытыя і сонечна-светлыя! — Ты навучыў мяне вялікай і простае мудрасці — слухаць голас сэрца. — Ён устаў, эдзеў дзёл — традыцыйны мангольскі халат. Гімнасцёрка, паўгаліфэ, прыгожыя хромавыя боты — усё пасавала яго ладнай падцягнутай постаці, якая выглядала дужай і лоўкай. У цвёрдых выразных рысах смуглага, круглявага твару, на якім чарнелі шырокія бровы, бачыліся воля і стойкасць характару.

— Сыграем? — Гурагча зняў з лямцавай сценкі юрты марын-хур, павёў смычком па струнах. Скрыпка азваўся мяккай мелодыяй. — Эх, расхініся стэп!

Легенду пра марын-хур я ведаў, раскажаў мне яе Эрдэнэ. Быў у аднаго арата цудоўны скакун. Калі арат імчаў па стэпе, вечер, гуляючы грываю, ператвараўся ў чароўную музыку, якая была чуваць далёка наўкола. Аднойчы злы чалавек ад зайдрасці забіў каня. Гаспа-

Якуб КОЛАС. Новая зямля. Сымон-музыка. Паэмы. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1986.

Заўсёды, калі далучаешся да неўміручых твораў народнага песняра Якуба Коласа, атрымліваеш такое задалельнае, быццам сустракаешся з імі ўпершыню. Асабліва гэта тычыцца паэм «Новая зямля» і «Сымон-музыка», што сталі сапраўднай энцыклапедыяй народнага жыцця. Гэтыя творы прыйшлі да чытача ў чарговы раз.

І. ПТАШНИКАУ. Алімпіяда. Раман. Аўтарызаваны пераклад з беларускай У. Кудзінава. М., «Советский писатель», 1986.

Раман «Алімпіяда» — адзін з самых значных твораў беларускай літаратуры на тэму сучаснасці. Письменніку ўдалося стварыць прывабны вобраз галоўнай героіні Алімпіяды Падаяк, сапраўднаму народны характар. Вобраз яе раскрыты з уласцівым І. Пташнікову глыбокім псіхалагізмам, на шырокім фоне грамадскага жыцця.

П. ТКАЧОУ. Уліпені 1917 года. Аповесць і аповяданні. Для дзяцей малодшага школьнага ўзросту. Мінск, «Юнацтва», 1986.

Сярод пісьменнікаў рэспублікі, якія паслядоўна і досыць плённа распрацоўваюць лінгвістычны тэма, — Павел Ткачоў. Юным чытачам адрасаваны яго кнігі «Вішнёвая кветка», «Самае галоўнае», «Як разгаралася полымя» і іншыя, у якіх узгаджаюцца пэўныя эпізоды з біяграфіяй Уладзіміра Ільіча Леніна, расказваюцца пра гадзі рэвалюцыі.

У зборнік «Уліпені 1917 года» увайшла аднайменная аповесць (пра жыццё Ільіча ў рабочым пасёлку Разліў пад прозвішчам Канстанціна Пятровіча Іванова), а таксама аповяданні «Зоя», «Верачына ўсмешка», «Малюнак» і іншыя, якія гавораць пра душэўную шчодрасць, чуласць, сардэчнасць Ільіча.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» нядаўна распачало цікавую і перспектыўную серыю «Кніга перакладчыка». У 1986 годзе ў гэтай серыі выйшлі кнігі: «Кахаць — гэта значыць...» Рыгора Барадулліна, «Прыйдзі, стваральны дух» Васіля Сёмухі і «Пах мёду» (на рускай мове) Валянціна Тараса. Майстэрства трох вядомых і вельмі розных перакладчыкаў даволі выразна выяўлена ў іх.

Рыгор Барадуллін — шырока вядомы як паэт, але і перакладчыцкая справа даўно стала ў яго творчасці дарогай, па якой ужо так многа пройдзена — ад рускіх, прыбалтыйскіх,

тара і выканаўцы. Кнігі перакладаў Р. Барадулліна, В. Сёмухі і В. Тараса таксама хочацца назваць «аўтарскімі» таму, што ў кожнай кнізе высвечлілася тое, што асабліва сугучна аўтарам перакладаў.

Р. Барадуллін уключыў у зборнік пераклады пераважна з замежных моў, але адкрываецца ён «Словам пра паход Ігары», і гэта невыпадкова. Пераклад «Слова» патрабаваў не толькі высокага майстэрства, але і ўмення пранікнуць духам сьмільнага твора. Перакладчыку патрэбна была смеласць, каб адважыцца ўзяцца за гэтую працу пасля Янкі Купалы, смеласць, каб давесці, што мож-

да менш вядомых і ці не ўпершыню перакладзеных на беларускую мову — Хосэ Лесама Ліма і Эліса Дыяга. Творчая садружнасць з перакладчыкам Карласам Шэрманам, выдатным знаўцам літаратуры іспанамовных краін, памножаная на вопыт і натхненне, дапамагла пераадолець цяжкасці, звязаныя з першаадкрыццём твораў, такіх нязвычайных, нават можна сказаць экзатычных для беларускай паэзіі.

Зборнік «Прыйдзі, стваральны дух» В. Сёмухі пакідае незабыўнае ўражанне сустрэчы з новым, і з добра знаёмым

прымацца своеасабліва, бо ў чытача-беларуса міжволі ўзнікае жаданне параўнаць пераклад з арыгіналам. «Кніга перакладчыка», у адрозненне ад звычайных зборнікаў перакладаў, разлічаных на рускага чытача, гэта яшчэ і справаздача, ці, можа, і экзамен перад землякамі. Асабіста мне ў перакладах В. Тараса ўяўляецца самым важным тое, што яны ў цэлым захоўваюць тую нягучную, някідкую інтанацыю, якая ўласціва беларускім вершам і ідзе ў многім ад мовы. Есць нямала паэтаў і «чыстых» перакладчыкаў, якія перакладаюць няхай нават на адну ноту вышэй, але і ад гэтага верш пачынае гучаць фальшыва. В. Тарас знаходзіць словы, якія ў рускай мове яшчэ не сталі дзязжурнымі кніжнымі паэтызмамі. Вось першая строфа з верша Якуба Коласа «Старыя ліпы»:

Старые липы шумят за стеною,
Жалостно, глухо шумят,
Грустно кивают они головою,
Тихо ветвями скрипят.

У перакладах В. Тараса чуйна перадаецца настрой арыгінала. Вось, напрыклад, урывак з верша Максіма Танка:

Мне в ожиданьи утренней зари
Над грустными осенними полями
Так хочется порой поговорить
С моими незабвенными
друзьями!

Да где они? Одни,
как журавли
Родимый край покинули
навек.
Другие — спят в объятиях
земли, —
Сырые комья им легли на веки...

Добра захавана тут чалавечая сардэчнасць, светлы сум, роздум...

Данесці твор у перакладзе без значных страт В. Тарасу ўдаецца, напэўна, таму, што ён добра ведае не толькі мову, але і культуру беларускага народа. Гэта дапамагае адлучыць тую мяжу, за якой пераклад становіцца толькі інфармацыяй, згубіўшы паэзію...

Гаварыць пра перакладчыцкія кнігі хочацца, не шкадуючы добрых слоў, бо тут работа сапраўды дабротная. Але калі кожная з кніжак — гэта люстра перакладчыка, то ў ім адбіліся і некаторыя непажаданыя рысы. Тут можна прыгадаць месцамі прыкметную прысутнасць у перакладах Барадулліна — самага Барадулліна, асабліва тады, калі сустракаеш яго ўлюбёныя словы, яго манеру. Альбо хай сабе і рэдкую ў Сёмухі мадэрнізацыю лексікі, напрыклад, «шмоткі» — у вершы Тувіма, заўважыць, што часам тэмперамент В. Сёмухі захліствае пераклад трохі празмерна. Нельга не заўважыць палжаліваці В. Тараса да беларусізмаў, якія без цяжкасці можна было б перадаць па-руску (батька, хлопчик, верба і г. д.).

Адна заўвага да складальніцкаў. Трэба вытрымліваць у кнігах серыі адзінства і ў дачыненні да прадмоў. Пераклады Р. Барадулліна і В. Сёмухі ў кароткіх ёмістых прадмовах добра прадставілі чытачу Міхась Стральцоў і Ала Сямёнава, а да кнігі В. Тараса дадзены толькі біяграфічныя звесткі «О переводчике». Думаецца, што прадмова, у якой адзначаюцца асаблівасці творчага почырку перакладчыка, паведамляецца нешта пра паэтаў, творы якіх гучаць у перакладзе, толькі на карысць выданню.

Сёлета нас чакаюць сустрэчы з чарговымі зборнікамі з серыі «Кніга перакладчыка». Яны дазваляць нам лепш убачыць і ацаніць працу нашых перакладчыкаў.

Міхась КЕНЬКА.

«АД МОВЫ ДА МОВЫ МАСЦІЛАСЯ КЛАДКА»

сярэднеазіяцкіх прастораў да бязмежна далёкіх краін, кантынентаў.

Васіль Сёмуха — калі можна так сказаць, чысты перакладчык. Усеагульнае прызнанне яму прыёс пераклад «Фаўста» Гётэ. У новай кнізе сабрана лепшае, яно як бы пазначае схільнасці, напярэкі перакладчыцкіх памкненняў В. Сёмухі: нямецкая, аўстрыйская, польская, латышская паэзія.

Валянцін Тарас — празаік і паэт, які піша на рускай і беларускай мовах і прадстаўляе беларускую прозу і паэзію рускамоўнаму чытачу. Сабрана ў яго «Кнізе перакладчыка» — толькі частка з таго, што зроблена Тарасам у галіне паэтычнага перакладу. Перакладчыцкая праца В. Тараса, плён якой адлюстраваны ў кнізе «Пах мёду», успрымаецца як своеасаблівая служба сувязі, тут суседнічаюць і класіка і вершы паэтаў, якіх зусім нядаўна называлі, а то і яшчэ называюць маладымі.

У паэтычных уступах — арыгінальных вершах, якімі адкрываюцца перакладчыцкія зборнікі Р. Барадулліна і В. Тараса, сустракаецца адна і тая ж метафара для азначэння працы па пераўвасабленні паэзіі на іншую мову: пераклад — кладка. В. Тарас піша:

Что есть искусство перевода?
Интуитивный поиск бродя,
Чтобы затем по кладкам
строк
Вслед за тобой читатель мог
Брод перейти,
Войти в чертог
Поэтов братского народа.

У Р. Барадулліна гэтая метафара робіцца яшчэ больш выразнай:

Ад мовы да мовы масцілася
кладка,
Мняліся прымаўкі, звычкі,
апатка,
Але гаварыла душа з душою...

Паэты, мабыць, кіраваліся ў гэтых «прадмовах» блізкімі думкамі, вырашыўшы ў вершах выказаць свае развагі аб тым, што абудзіла ў іх цягу да перакладу. Тым самым яны масцілі яшчэ адну кладку — да сваіх чытачоў: даючы ім магчымасць увайсці ў сваю творчую майстэрню, пранікнуць настроём, які абуджаў іх натхненне.

Так, натхненне, як гэта парадасальна ні гучыць у адносінах да перакладчыка, які не мае права выходзіць за межы арыгінала. Але і ў гэтых межах ён і натхняецца, і творыць. Зараз распаўсюджаным стала паняцце «аўтарскага песня», азначэнне, якое даў Уладзімір Высоцкі творам, дзе ў адно паяднаны талент паэта, кампазі-

на і нават неабходна зноў і зноў звяртацца да «Слова»... Чытаеш пераклад Барадулліна і пераконваешся: па-беларуску ён гучыць нямушана, натуральна. Прыклад адзін урывак, можа, і не самы характэрны, але ён, здаецца, дазваляе адчуць, што пераклад зроблены сучасным паэтам і выкананы чуйна, ашчадна:

А цёмна было ў трэці дзень:
Два сонцы прыцямелі,
абодва барвяныя слупы пагаслі,
і з імі два маладзіні ясныя
цэпраю заваланіліся
і ў мора абнізіліся
і вялікую дзёрнасць паганцам
дазволілі.

Р. Барадуллін змог узнавіць высокі стыль гучання «Слова» і пабудовай фраз, інтанацыяй, падборам незвычайных паэтызмаў — слоў з народнай лексікі. «Крылялі», «прыцямелі», «абнізіліся», «борздікі», «люлююць» — падобныя словы перакладчык выкарыстоўвае, каб стварыць адчуванне ўзніскасці, урачыстасці тону «Слова».

Пераклад «Слова» — нібы ключ, які адчыняе скарбніцу шэдэўраў паэзіі. Услед за ім у кнізе ідуць пераклады з моў суседніх славянскіх народаў — польскай, сербалаўжыцкай. Знакамітыя імёны — Міцкевіч, Бранеўскі, менш вядомы нам Барт-Ціклінскі. Вершы, выбраныя для перакладу, такія, дзе ўжо не аднаго версіфікатара спасцігла няўдача. Сярод іх санет Міцкевіча «Да Нёмана», дзе так славана ўсё складанай санетнай формай, што перакладчыку, як кажуць, і павярнуцца няма дзе. Але ён знайшоў патрэбныя словы і рыфмы і, галоўнае, — здолеў захаваць тую натуральнасць гучання, якая так уражвае ў санетах Міцкевіча.

Аддаляючыся ад родных межаў, перакладчыцкая муза Барадулліна вядзе чытача да вяршэйшых англіскай класічнай паэзіі — да Шэкспіра, Байрана, Шэлі, нямецкай — Гейне, французскай — Рэмбо. У размове пра перакладчыкаў-паэтаў амаль заўсёды звяртаюць увагу на ўнутраную сувязь таго, чым жыве сам творца, з тым, што ён перакладае. Вядома, гэтая сувязь існуе і ў Барадулліна, але не хочацца вызначаць яе па знешніх прыкметах. У зборніку «Кахаць — гэта значыць...» змешчаны і яго вядомы пераклады з Гарсія Лоркі, адзначаны Дзяржаўнай прэміяй БССР, і вершы кубінскіх, чылійскіх паэтаў ад Гільена, Нэруды і Габрыэлы Містраль

праз пасрэдніцтва добразычлівага, уважлівага сябра. В. Сёмуха валодае здольнасцю пераўвасаблення ў перакладзе, і ў той жа час яго перакладчыцкі стыль пазнаецца. У чым тут прычына? Васемнаццаць паэтаў, творы якіх змешчаны ў кнізе, вельмі розныя, усе яны з розных эпох, часоў, але В. Сёмуха знаходзіць адметныя сродкі выяўлення, і верш жыве, дышае, кранае сувязі першароднай свежасцю, нібыта і быў напісаны па-беларуску. Перакладчыку аднолькава падуладныя архаіка народных нямецкіх балад і жывая размоўная інтанацыя паэзіі Юльяна Тувіма. Выдатна спалучаецца антычная вытанчанасць і ўнізсласць стылю з прастамоўем у «Рымскіх элегіях». Поліфанічнасць, гнуткасць перакладаў асабліва ярка заўважваецца пры параўнанні розных па эмацыянальным гучанні вершаў Адама Міцкевіча:

О Маці полька! Генія
натхнёнасць.
Калі вачыма сына ў бітву кіліча,
Калі высакароднасць
і бунтоўнасць
Палляў колішніх глядзіць
з аблічча...
(«Да маці полькі»)

І тут жа:

П'юць, бурдоляць,
налабродзяць —
Хто за тан, а хто дарма,
Дагары нагамі ходзяць —
Аж налоціцца нарчма!
(«Пані Твардоўска!»)

Нельга не захапіцца мовай перакладаў Сёмухі. Ад багацця, надзвычайнай разнастайнасці лексікі ў многім і залежыць раскаванасць гучання верша, які гучыць так жыва, вольна, што нельга не паверыць у сапраўднасць яго Райніса і Славацкага, Рыльке і Норвіда, усяго, што ім перакладзена. Да эстэтычнага захаплення перакладамі твораў ужо вядомых, дзе В. Сёмуха смела ўступае ў саборніцтва з вядомымі рускімі, украінскімі перакладчыкамі, дадаецца і асалода першага знаёмства, калі адкрываеш для сябе ў яго перакладзе Геарга Тракля, Франца Вэрфеля, Тэадора Крамера... В. Сёмуха найчасцей ідзе непратанымі сцежкамі, перакладаючы ці не самыя вядомыя творы, ці «не адкрытага» яшчэ беларусамі паэта. Аб гэтым сведчыць і спіс выданняў, з якіх зроблены пераклады. Гэта і своеасаблівая візітная картка перакладчыка, сведчанне высокай культуры яго працы, заснаванай на дасканалым веданні арыгінала.

Зборнік В. Тараса склалі пераклады з беларускай мовы на рускую. Мабыць, ён будзе ўс-

ЗАЦІКАЎЛЕННЫ ДЫЯЛОГ

Філалагічны факультэт БДУ імя У. І. Леніна рыхтуецца да 70-годдзя Вялікага Кастрычніка. Зараз тут — новае цікавае пачынанне: сталі праводзіцца тыдні кафедраў. Распачаць мерапрыемства выпадзе гонар кафедры беларускай літаратуры — адной са старэйшых ва ўніверсітэце (сёлета ёй спаўняецца 65 гадоў), бадай, самай аўтарытэтай на факультэце (з 1960 года яна нязменна займае першае месца ў сацыялістычным спаборніцтве). У рамках тыдня адбылося адкрыццё аўдыторыі імя зас-

лужанага дзеяча навукі БССР, прафесара, былога загадчыка кафедры М. І. Ларчанкі, працяганы адкрыты лекцыі прафесарамі А. Лойкам («Францыск Скарына і яго час»), Д. Бугаёвым («Што пішучы пра Васіля Быкава») і дацэнтам У. Навумовічам («Які ён, герой перабудовы»), праведзены вечар літаратурнага аб'яднання «Узлёт» у студэнцкім інтэрнаце, адбыліся адкрытыя пасяджэнні кафедры і кафедраальнага навукова-метадычна-

га семінара «Літаратуразнавец». У адзін з дзён справаздачу трымала фальклорна-лінгвістычная лабараторыя, што працуе пры кафедре. Выкладчыкі беларускай літаратуры ўніверсітэта наведлі мінскую сярэднюю школу № 122, сустрэліся з вучнямі і настаўнікамі, правялі адкрытыя ўрокі, аказалі школе метадычную дапамогу.

На філфаку па ініцыятыве кафедры была наладжана сустрэча з супрацоўнікамі Беларускай Савецкай Энцыклапедыі — яе галоўным рэдактарам Іванам Шамякіным, намеснікам галоўнага рэдактара Алесем Петрашкевічам, загадчыкам рэдакцыі Іванам Саламевічам. Яны расказалі аб працы над энцыклапедычным даведнікам «Янка Купала», «Энцыклапедыяй літаратуры і мастацтва БССР», «Зводам помнікаў гісторыі і культуры Беларусі», іншымі капіталымі

выданнямі. І. Шамякін падзякаваў супрацоўнікам кафедры за актыўную дапамогу ў стварэнні беларускіх літаратурных энцыклапедыяў. Толькі для даведніка «Янка Купала» супрацоўнікамі кафедры напісана некалькі сот артыкулаў; А. Лойка з'яўляецца членам яе рэдакцыйнай калегіі, адным з навуковых рэдактараў, В. Рагойша і Л. Тарасюк — навуковымі кансультантамі выдання.

З задавальненнем сустрэлі ўніверсітэцкія філолагі намер выдавецтва БелСЭ выпусціць у бліжэйшы час энцыклапедычны даведнік «Францыск Скарына і яго час», «Багдановічаўскую энцыклапедыю», чатырохтомную «Гістарычную энцыклапедыю Беларусі», пяцітомны біябібліяграфічны слоўнік беларускіх пісьмнікаў, шэраг замежна-беларуска-рускіх перакладных слоўнікаў (першы з іх — «Нямецка-беларуска-рускі» — ужо знаходзіцца ў вытворчасці).

Тыдзень кафедры беларускай літаратуры завяршыўся сустрэчай з народным пісьмемнікам БССР Васілём Быкавым. Актавая зала філфака не магла змясціць усіх, хто хацеў пачуць востраграмадзянскае, праўдзівае, як заўсёды шырае слова пісьмемніка. Амаль дзве гадзіны В. Быкаў вёў адкрыты, зацікаўлены дыялог са студэнтамі і выкладчыкамі ўніверсітэта па пытаннях развіцця сучаснай беларускай літаратуры і беларускай мовы, рэформы вышэйшай і сярэдняй агульнаадукацыйнай школы, адносінаў да помнікаў гісторыі і культуры. Аўтар «Знака бяды» заклікаў студэнтаў актыўней уключыцца ў распачатую партыйнай барацьбу з негатывнымі з'явамі ў нашым жыцці, за дэмакратызацыю, галаснасць, інтэнсіфікацыю працы, адказаў на шматлікія пытанні прысутных.

В. КАЧАНОВІЧ.

НАШ ДУХОУНЫ СВЕТАВЫТОКІ І АБСЯГІ

МІНУЛЫМ летам рэспубліканская маладзёжная газета «Чырвоная змена» распачала друкаваць тэматычную старонку «Спадчына». На сённяшні дзень выйшла 12 выпускаў — ёмістая ўжо, трэба сказаць, падшыўка. Пры напісанні на папулярныя кнігі гістарычнага зместу, пры ўсвадомленай ужо шырокай маладасведчанасці ў роднай даўніне чырвоная зменаўская «Спадчына» не будзе памылкай акрэсліць як першую, па сутнасці, спробу даць юнацкаму аўдыторыі сістэмнаю інфармацыю пра нашу старажытнасць, паслядоўна выходзячы ў моладзі аб'ектыўнае ўспрыманне культурных здабыткаў народа, наогул, гістарычную свядомасць. Бласлаўляючы «ў добрую дарогу на пошук спадчыны» маладога чытача, адзін са старэйшых беларускай літаратуры Максім Лужанін пісаў на адкрыццё тэматычнай старонкі: «Газета кліча цябе на невялікай цікавасці справу: пільней углядацца ў нетры часу, каб уявіць яго ва ўсёй складанасці і красе, каб узнавіць перад вачыма людзей, якія стваралі гэты час і ўсё, што служыла патрэбам і аздабленню іхняга жыцця. Кожны з гэтых людзей нешта ды пакінуў пасля сябе ў спадчыну, бо не можа ж чалавек звекаваць свой век, нічога не зрабіўшы... Таму мы і звяртаемся да расшуквання спадчыны. Гэта нашырае веданне гісторыі, увадзіць у неабдымны свет жыцця, робіць нас дужэйшымі духоўна...».

Першы нумар «Спадчыны» выйшаў у ліпені — у тыя дні, калі рэспубліка святкуе вызваленне ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Пад рубрыкай «Вечны зніч» «Спадчына» змясціла матэрыял В. Прыбылова, які нагадаў лёс, прызначаны Беларусі гітлераўцамі. Так званы план «Ост» прадугледжваў 25 працэнтаў беларусаў анімецьчы, астатняе насельніцтва выселіць («культурны» псеўданім слова «знішчыць»). Меркавалася здзейсніць гэты план за 30 гадоў — гэта значыць, да 1971 года. Калі б не быў адолены фашызм, дык ні нас саміх, ні нашай культуры, ні нашай мовы ўжо не існавала б на свеце. Таму мы не маем права забываць, коштам якіх ахвяр выратавана і захавалася наша спадчына. Аддзячыць за гэта мы можам адным — нічога не згубіць і не страціць. І калі сёння мы шмат што са спадчыны губляем, шмат ад чаго па сваёй лёгкадушнасці адмаўляемся (а то і ўласнымі рукамі разбураем), то самі ўскладаем на сябе недаравальную віну.

У святле гэтага заслуга аглядаемых выпускаў «Спадчыны» бачыцца ў тым, што яны

раскрываюць шырокія далёкаглядны культуры, адлюстроўваюць аб'ектыўную прысутнасць мінулага ў сучасным жыцці, штодзённае сутыкненне мінулага з будучыняй, паглыбляюць наш духоўны зрок. Бо ўяўленні пра спадчыну значнай колькасці людзей, асабліва маладых, абмяжоўваюцца помнікамі архітэктуры, да якіх вядзе экскурсійны маршрут, ды тымі нешматлікімі творами выяўленчага мастацтва, якія выстаўлены ў лічаных нашых музеях. Публікацыі «Спадчыны»

ным зборам беларускага фальклору. Аўтар трапіна заўважае, што ўсё гэтае незлічонае пазычае багацце на працягу доўгіх стагоддзяў існавала толькі ў людской памяці, у людскім сэрцы. Можна дадаць, што яно існавала насуперак войнам, насуперак намаганям праваслаўнай і каталіцкай царквы, насуперак бязлітаснаму знешняму прыгнёту. Сярод публікацый гэтага раздзела запамінаюцца нататкі фальклорысты Г. Барташэвіч «Вясна-вясеначка», прысвячаныя свята

най думкі. Пад гэтай жа рубрыкай у нумары за 8 лютага змешчана наведанне археолага А. Трусава пра жаночы строй з XVI ст. і адказ чытачам «Спадчыны» галоўнага мастацкага кіраўніка Рэспубліканскага Дома малдзель У. Булгакава пра ўплыў старажытнага беларускага касцюма на сучасныя мадэлі адзення. Есць, праўда, пэўныя перашкоды гэтай уплыву. «На жаль, — адзначыў Булгакаў, — матэрыялаў яўна недастаткова, а наяўныя творы абкладзены такімі бар-

баў у нас няма. За апошнія гады страчаны сотні выдатных твораў гэтага віду мастацтва. Пакуль не позна, трэба зберагчы хоць рэшткі. «У выкананні пастаўленай задачы, — слухна піша А. Трусаў, — можа значна дапамагчы моладзь, асабліва студэнты архітэктурна-будавальніцка-тэхнікумаў і інстытутаў, будучыя мастакі і гісторыкі. Справа тут знойдзена ўсім. Да таго ж трэба ўлічыць, што гэта багатая крыніца тэм для курсавых і дыпломных работ. Кожнаму выпускніку гістфака альбо тэатральна-мастацкага інстытута было б прыемна, што яго праца не будзе пахавана на паліцах роднай кафедры, не пойдзе ў рэшце рэшт на макулатуру, а ўвасобіцца ў канкрэтную справу, за якую скажучы шырае дзякуй і рэстаўратары, і органы аховы помнікаў».

Гэты заклік да канкрэтнай справы, наогул, не выпадковы па старонках «Спадчыны». Літаральна з першага выпуску пад рубрыкай «Нашчадкі» друкуюцца матэрыялы пра энтузіястаў краязнаўства, якія сваю любоў да роднай гісторыі, свой клопат пра спадчыну здзяйсняюць не на словах, а непасрэдна — справамі, працай. Словы пра замілаванне мінуўшчынай нічога не варта, а справа патрабуе мужнасці. Не пачні дванаццаць гадоў назад настаўнік Алесь Мікалаевіч Белакос збіраць матэрыялы па гісторыі роднай Мастоўшчыны, не было б зараз у вёсцы Гудзевічы знакамітых на ўсю рэспубліку літаратурна-краязнаўчага і этнаграфічнага музеі. А хутка тут адкрыюцца яшчэ два музеі — лёну і лекавых раслін. Надрукаваны ў гэтай рубрыцы паведамленні і пра іншыя самадзейныя краязнаўчыя гурткі моладзі, напрыклад, пра фальклорна-этнаграфічны клуб пры Хатынцкай школе Ганцавіцкага раёна, які стаў удзельнікам II Усесяюзнага фестывалю народнай творчасці, прысвечанага 70-годдзю Вялікага Кастрычніка; пра камуністычны будатрад «Нашчадкі» Мінскага педагагічнага інстытута, які некалькі год запар працаваў на пляцоўках ствараемага на Пцічы Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і быту; пра навучэнцаў Бабруйскага мастацкага вучылішча, намаганямі якіх створаны першы ў рэспубліцы музей народнай творчасці і ўнікальны для нас музей мэблі (усё адрэстаўрыравана рукамі вучняў). Уражваюць і нататкі «Навагрудскія вандровы», дасланыя ў «Спадчыну» Т. Царуком, кіраўніком краязнаўча-пошукавай групы пры Навагрудскім Доме піянераў. Гэтая група праводзіла разведвальную шурфоўку старога гарадзішча каля вёскі Байкі, што за шэсць

«УГЛЯДАЦА ў НЕТРЫ ЧАСУ...»

Па старонках «Чырвонай змены»

падрываюць гэты небяспечны стэрэатып. Як доказ сур'ёзных намераў рэдакцыі «Чырвонай змены» трэба ўспрыняць тое, што на дванаццаці выпушчаных старонках сустракаюцца толькі два матэрыялы пра агульнавядомыя помнікі, менавіта, гэта фотарэпартажы С. Плыткевіча «Аб чым расказала Камянецкая вежа» і Я. Казюлі «Спатканне з Нясвіжам». Журналісты В. Вадзіціч і С. Трусевіч, якія рыхтуюць «Спадчыну», і створаны пры ёй грамадскі савет трымаюцца іншага накірунку — на малавядомае. Традыцыйнай для старонкі стала рубрыка «З народных жывых крыніц», якая, бадай, самая змястоўная. Тут друкуюцца матэрыялы пра народныя звычкі, абрады, святы, фальклор. «Паглыбленне ў фальклор, — тлумачыць чытачу «Спадчына», — знаёмства з этнаграфічнымі сведчаннямі парушае прывычны погляд на жыццё нашых далёкіх продкаў як змрочнае існаванне, напоўненае дзікуствам, барацьбой з прыродай, страхам перад яе незразумелымі з'явамі. Так, быў і страх, і незразуменне тамніц прыроды, і клопат за прадаўжэнне жыцця. Але ж быў і такі ўзлёт фантазіі, які стварыў пераўздымную па мастацкасці паэзію. Яна праз вякі данесла да нас вечна актуальныя маральныя ідэалы і жыццёвую мудрасць, што ўзраслі на глебе працоўнага вопыту народа». У артыкуле «Ад прадаўцаў спакон якоў» філолаг Л. Салавей знаёміць чытача з 30-томным акадэміч-

гуканням вясны, і «Варажыла дзеўчына» — пра змест народнай паэзіі, злучанай з варажбой пад час веснавых і летніх свят, а таксама артыкул фальклорысты А. Райковай «Масленіца. Сырніца. Запусьты». Апошні матэрыял, дарэчы, развейвае туман, які, на падставе недасведчанасці, закрывае для нас рацыянальны змест некаторых даўніх народных абрадаў. Ды і культ продкаў, звязаны з масленіцай, здаецца не самым горшым здабыткам народнага духу. Дарэчы сказаць, масленіца ў пэўнай форме адраділася, яна святкуецца зараз на пачатку сакавіка пад назвай «Праводзіны зімы». Але варта прыгадаць, што на сакавік прыпадае гадавіна хатынскай трагедыі. У нумары «ЛіМа» за 29 сакавіка быў надрукаваны артыкул, дзе ішла размова пра неабходнасць адзначэння дня трагедыі Хатыні, як «Дня памяці» ўвогуле ўсіх ахвяр вайны.

Сярод цікавых і, можна сказаць, нечаканых матэрыялаў «Спадчыны» хочацца адзначыць артыкул археолага Л. Дучыці і Э. Зайкоўскага «Старажытныя галаўныя ўборы». Надрукаваны пад рубрыкай «Сёння і заўтра беларускай моды», гэты матэрыял падае рэканструкцыю жаночых убораў з VIII па XIII стагоддзе па розных рэгіёнах Беларусі. Разглядаючы малюнкi, дзіву даецца, што мода часоў Рагнеды квітнее і сёння, толькі, хіба, здаецца сваім носьбіткам вялікай заваёвай сучаснай цывілізава-

ерамі, пранікнуць праз якія проста немагчыма. Дастаткова сказаць, што ў запісках Ленінградскага музея этнаграфіі ёсць унікальныя ўзоры беларускага касцюма. І толькі аднаму спецыялісту Дома малдзель усімі праўдамі і няпраўдамі аднойчы ўдалося іх убачыць. Тую ж «гаціннасць» сустракаем і ў іншых месцах, уключаючы нашу рэспубліку».

Не паглыбляючыся ў праблему музейных запіскаў, якія ляжыць па-за межамі агляду, хачу адзначыць на прыведзеным прыкладзе практычны ракурс увагі, абраны «Спадчынай». Ракурс гэты мае на мэце выпрацаваць у маладога чытача свой (замест «заходняга») эстэтычны густ, уменне злучыць культуру мінулага з сучаснымі формамі; нарэшце, выклікаць заклапочанасць пра лёс пакінутых нам продкамі багаццяў.

Зірнуць зацікаўленым вокам на металічныя балконы, аконныя рашоткі, агароджы, дзвярныя ручкі (клямкі) і іншы металічны дэкор прымушае артыкул А. Трусава «Што на твары горада?», праілюстраваны шэрагам паказальных здымкаў. Заслугоўвае падтрымкі і ажыццяўлення прапанова аўтара пра неадкладную пашырэнне партызацыю металічнай аздобы дамоў ва ўсіх гарадах і мястэчках рэспублікі. Бо зараз пры капіталымых рамонтах старых будынкаў каваныя і літвыя ўпрыгожанні фасадаў і лесвіц без ваганняў і сумненняў знішчаюцца. Спецыялізаванага музея металічных выра-

Раіса БАРАВІКОВА

ГІСТОРЫЯ АДНАГО ВЕРША

НУ, ВОСЬ ЯНО... НАХЛЫНУЛА,
НАЙШЛО!
У ДЗЕЦЯХ МЫ ПАКІНЕМ ТВАРАУ
РЫСКІ,

І ДУШ ЦЯПЛО, І ДУМ НАШЫХ СВЯТЛО
ПАЗНАЕЦЦА ЗДАЛЕКУ У ІХ І ЗБЛІЗКУ.

Роздум
пасля першай страфы

Сярдзіта скажа лоўкі сноб: лафал
Вучоны мудрасць выкажа: натхненне!
А гэтая прыўзнёслая страфа—
аддушына,
адталіна,
збавенне...

Нібы цябе ў манашкі хтось пастрыг!
Усе клопаты—
такой бяды!—
жанчыне.

Дазвольце ж хоць кароткі нейкі міг
ёй пасядзець на лёгкай аблачыне!

Не перад люстрам будучых вякоў,
а з цішынёю творчай—у сваяцтве...
Народ павінен верыць у мастацтва,
а не ў шматзначнасць дутую дзялкоў.

Бяжым...

Усе бяжым ад слова «быць»,
мы ўжо дзяцей сваіх назвалі бытам,
і на прыстойнасць звыклую іспыт
чамусьці самым цяжкім стаў іспытам.

Мы распінаем сэрцы на кастрах
выгод уласных, —
не маё!
дык страфа,
а брат не мае цёплага—сястра,
таксама як сястра не мае брата!

Адзін... Адна...
А для бацькоў: адно!
Эгаістычнасць... сябелюбства веку!
Мы акіяна раскапалі дно,
зарыўшы... чалавека ў чалавеку.

МЫ НАШУ КАЗКУ ТОЛЬКІ ПАЧАЛІ, —
НЕ ГОРА, НЕ ГАЛЕЧА І НЕ ГОЛАД...
ТАДЫ АДКУЛЬ ЖА ВЕЕ ГЭТЫ ХОЛАД,
БО ГУБЫ МАЕ ПРОСЯЦЬ: «ЗАТУЛІ!»

Другі роздум

О як прывыклі мы мітынгаваць...
І вось пад ценем войнаў, герціна
адвэжыцца з нас хто прэтэндаваць
на ўзнагароду—«Маці-герціна»!

Не дзеці нашы—
немагчымы былі!
Не выгляд наш,
не мода
і не хата...

Наш быт—
той самы кар'ерысцкі спрыт,
мундзірны спрыт жанчыны-бюракрата!

Жыццё, да жалю, не заўсёды—сад—
з пладоў цяжкіх ці з пышнага суквецця,
ды ў ім не будзе большае з пасада,—
пасады найвялікшай:
быць пры дзецях!..

Геолога ёсць Дзень і рыбака...
Ёсць Дзень адметны нейкі
ў кожнай хаце...

ПРОЗА

У КРУГЛЯНСК Міхалевіч прыплыў на цеплаходзе пахмурным кастрычніцкім ранкам. На беразе нікога не было. Ён зайшоў пад паветку — часовы прытулак для рачных пасажыраў, кінуў партфель на леўку, прысеў.

Ісці ў пасёлак было рана, ён яшчэ толькі прачынаўся, вокны прырэчных дамоў, што былі відаць з-пад паветкі, святліліся па-ранішняму бягла. У нізіне каля ракі ляжаў туман, не густы, а як дымок ці смуга, ён захопліваў і частку высокага берага.

Пасядзеўшы так, пакуль пасвятле-ла, Міхалевіч падаўся ў пасёлак, цэнтр якога знаходзіўся ад прыстані за паўтара кіламетра. Няспешна ішоў па знаёмай брукаванцы з выслізганымі і вільготнымі ад расы камянямі, уважліва ўзіраючыся ў рэдкіх стрэчных, асабліва жанчын, і тыя віталіся з ім, думаючы, што ён іх ведае. Пэўнага плана, куды зараз пайсці, з чаго пачаць пошук той, якую хацеў убачыць, а для гэтага ён сюды і прыехаў, не меў, бо многа гадоў нічога пра яе не ведаў, нават не быў упэўнены, што яна жыве ў Круглянску. Не думаў, што стаіць і той дом, дзе калісьці яна жыла, — пасёлак разросся, і яго ўжо горадам называюць.

Круглянск адкрыўся яму, як толькі ўзыйшоў на пагорак. Над зялёным масівам садоў і прысад, у якіх патаналі дамы пасялкоўцаў, узвышаліся сабор сінімі макаўкамі і чырвоны комін мясцовай ЦЭЦ, у самым цэнтры пасёлка бялелі некалькі пяціпавярховых дамоў, збудаваных ужо ў апошнія гады.

Побач з дарогай паслося некалькі рабых кароў. Пастушок — хлопчык у чорнай нейлонавай куртцы, джынсах і з транзістам на шыі — стаяў каля дарогі, ляскаў аб зямлю пугай, звітай з сіняга электрадроту. Міхалевіч прыпыніўся каля хлопчыка, павітаўся, спытаў:

— Пасвіш?

— Чарга наша сёння. Вы наш, ці прыехалі сюды?

— Прыехаў. А ты што, усіх жы-хароў пасёлка ведаеш?

— Хлопчык падумаў, паціснуў плячамі.

— Не, не ўсіх.

— А ці ведаеш ты Трасцяцкую?

— Гэта якая ў бальніцы працуе?

— Вольгу Макараўну?

— Волю... — захвалываўся Міхале-віч. — Яна тут, у пасёлку, жыве?

— Тут, а дзе ж яшчэ? Я з яе Ва-дзікам у адным класе вучыся.

— З сынам Вадзікам?

— Ну.

— А Вадзік той дзе жыве? — спы-таў Міхалевіч і азірнуўся на раку, ту-ды, дзе калісьці на беразе стаяў дом Трасцяцкіх.

— Блізка адсюль жыве. — Хлоп-чык убачыў, што адна карова перахо-дзіць дарогу, крыкнуў ёй і, ляскаючы пугай, пабег напераёд.

«Усё правільна. Дзе ж ёй яшчэ і жыць, — падумаў ён, стараючыся су-няць хвалюванне. — Можна, у тым до-ме сваім і жыве».

Міхалевіч пайшоў, раз-пораз азі-раючыся направа, туды, дзе раслі ду-бы, спрабуючы убачыць Вольчын дом. Помніў, што страх дома была з гон-ты, зарослая зялёным мохам. Цяпер жа там бялелі некалькі шыферных да-хаў, і які з іх дом Трасцяцкіх, вы-значыць не мог.

— Трасцяцкая, — прамовіў ён услых. — А чаму Трасцяцкая? — здзіўліўся ён. — Гэта ж дзвяцокае про-звішча. А Вольга ж замужам?

Хацеў вярнуцца да разгаворлівага хлопчыка, каб распытаць пра Вольгу

падрабязна, але той быў ужо далёка са сваімі каровамі.

Па брукаванцы ад ракі ехала пад-вода, на калёсах пад дзяружкай ляжа-лі нейкія скрынкі. Вознік быў сухень-кі мужычок, у зімовай шапцы і ў аку-лярах. Дагнаўшы Міхалевіча, вознік прыпыніў здаравеннага біццога, паля-паў па білах калёс, запрашаючы сесці. Міхалевіч сеў. Вознік тузануў лейца-мі, біццог рушыў.

— Ногі не дармавыя, праўда ж? — сказаў вознік, уважліва ўзіраючыся ў твар Міхалевіча. — У камандзіроў-ку ці ў госці?

— У камандзіроўку, — адказаў Мі-халевіч і адразу ж спытаў, ці ведае

гэтыя ж любімыя тут чырвоныя квет-кі. Ён адарваў ад кветкі некалькі пя-лёткаў, расцёр у пальцах, папхоўаў. Паху не адчуў.

Тады, у тую далёкую ўжо восень, букет гэтых кветак стаяў у збанку ў яго пакоі, і Воля мяняла іх праз кожныя два дні.

Міхалевіч паснедаў у чайной, купіў у кіёску дзесятак розных газет, чым здзіўліў кіяскаўку, пасядзеў на лаўцы ў скверы, прагледзеў тыя газеты і толькі тады падаўся да Вольчынага дома.

Празрытае восенскае паветра, вы-сокае неба, лімоннае лісце бяроз і та-поляў, цяжкія багатыя гронкі рабін—

яго аднаго, называлі эгаістам, роба-там, у якога няма душы, і што яму трэба не жонка-жанчына, а такая ж, як і ён сам, жалезная робаціха.

Старэнькая маці яго, якая жыве ў Мінску разам з малодшай дачкой ся-строй Міхалевіча, падтрымлівае доб-рыя адносіны з першай і другой жон-камі, дзума хлопчыкамі-ўнукамі, хоць тыя былыя жонкі ўжо сталі жонкамі іншых мужоў. Маці і сястра лічылі віноўнікам распаду адной і другой сям'і яго аднаго, гэтак жа, як і лічы-лі іх былыя нявесткі. «Што ты шука-еш, што табе трэба, якую любоў ты хочаш? — кідала маці жорсткія па-прокі. — Ты ж застанешся адзіночкім старым бабылём».

Яго жонкі былі неаблагі жанчыны, прыгожыя, у меру разумныя, кожная акружала клопатам, яны прыстасоўва-ліся да многіх ягоных прывычак, але намагаліся і яго самога прыстасаваць да свайго ўзроўню і сваіх прывычак, не разумеючы асаблівасцей яго твор-чай асобы і характару, чаму Міхале-віч супраціўляўся. А таму былі бя-концыя канфлікты, адчужанасць і, у рэшце рэшт, разрыў.

Пазней, думаючы над сваімі сямей-нымі няўдачамі, Міхалевіч зрабіў про-сты вывад: ажаніўся ён з першай і з другой жонкай без кахання. Ні ён, ні яны яго не кахалі...

Пасля развалу другой сям'і, а гэта адбылося чатыры гады назад, ён ішоў на збліжэнне з новымі жанчынамі ня-лёгка, асцарожна, аднак ішоў, бо спа-дзяваўся знайсці тую, з якой у яго было б усё шчасліва. Такой не знахо-дзілася.

І вось у апошні час усё часцей і час-цей пачала прыгавдацца даўняя гісто-рыя, палічаная ім пятнаццаць гадоў назад смешнай. І чым больш ён думаў пра яе, тым больш яна яго хвалывала, радасна шчымеала ад гэтых успамінаў сэрца і хацелася вярнуцца да таго даўняга часу.

Быў Міхалевіч тады нежанаты, толькі збіраўся ажаніцца, чакаў гэту жаніцьбу з нецярплівасцю, лічыў ты-дні, дні да вясялля, захоплены тым узнісла-шчаслівым хвалюваннем, якое кожнаму жанху вядома.

Вось тады і закахалася ў яго Воля. Міхалевіч успрымаў Волюна захаплен-не да сябе лёгка, нават весела. Яму было гэта па-мужчынску эгаістычна прыемна, і паводзіў сябе так, быццам і ён закаханы, хоць не падаваў ніякіх надзей на большае, якіх ад яго чака-ла Воля. З яго боку гэта была гульня ў каханне, як ён лічыў, бяскрыўдная, бо ведаў, што скончыцца гэтак жа лёг-ка, як і ўзнікла, скончыцца без лю-боўных пакут, расчараванняў. Заках-алася ў яго Воля, ну і няхай, у кожнай дзяўчынкі ў яе ўзросце ўспыхваюць вось такія першыя пацудзі і пераваж-на да мужчын старэйшых: настаўнікаў, суседзяў, бацькавых сяброў і, канечне, кінаартыстаў. Гэта, як адзёр — дзіця-чая хвароба, на якую хварэюць амаль усе дзеці. Вось і дзяўчо Воля заках-алася ў яго.

Тады Міхалевіч прыехаў у Круг-лянск для работы над нейзажамі. Пры-вабілі яго гэтыя мясціны багатай на-турай, правінцыяльнай цішынёй, спа-коем. А нахваліў яму Круглянск яго ўрадженец, сусед па доме. Сусед і па-раіў спыніцца ў рачнога капітана Трасцяцкага, дом якога стаіць навод-шыбе і на самым беразе ракі. Мака-р Іванавіч Трасцяцкі пусціў Міхалевіча на пастой, выдзеліўшы яму цэлую пры-будову да хаты. Сям'я ў Трасцяцкага была невялікая: ён, бацька, ды жонка з дачкой Воляй. Мака-р часта быў у плаванні, жонка яго працавала ў баль-

Васіль ХОМЧАНКА

Права кахання

АПАВЯДАННЕ

ён Трасцяцкую Вольгу Макараўну.

— Як жа яе не ведаць? Яе, міл-чалавек, усе ведаюць. Яна з мужам, доктарам Майсеем Ільчыком, у нас вядома. Дык вы да іх, значыць?

Міхалевіч не адказаў, а вознік па-чаў хваліць Вольгу Макараўну і яе Майсее Ільчыка, сказаў, хто яны: ён — хірург, яна — дзіцячы ўрач, і ўвесь Круглянск іх паважае і любіць.

— Вольгу Макараўну дык усе дзет-кі ведаюць. Во якая яна ў нас, — га-варыў вознік.

Пачалася вуліца, ціхая, гэтка ж брукаваная, як і дарога ад прыстані, успыпаная апальым лісцем. Нічога на ёй за пятнаццаць гадоў не змянілася: тыя ж падрэзаныя старыя таполі, лі-пы, агародчыкі каля хат, вузкія ход-нікі з бетонных плітак, яшчэ да вай-ны даўным-даўно ўкладзеныя. Ва ўсіх агародчыках гарэлі чырвоныя кветкі, дужа яркія і вельмі пахучыя ночку, невядомыя Міхалевічу — ён, акрамя Круглянска, нідзе іх не сустракаў.

Вуліца вяла на плошчу, у цэнтр па-сёлка, дзе былі магазіны, установы, школа. На плошчы таксама гарэлі на клумбе яркія чырвоныя кветкі. Міхале-віч спытаў у возніка пра іх назву.

— Чырвоныя кветкі і ўсё, — адка-заў той і спрабаваў выпытаць у Міхале-віча, адкуль ён, хто і чаго прыехаў.

Міхалевіч напрасіў спыніцца, дастаў з кішэні металічны рубель. Вознік та-ропка працягнуў руку па той рубель, узяў, схваў ва ўнутраную кішэню пінжак.

— Вунь чайная, — паказаў ён пу-гаўём на белую нізкую будыніну з дзюмою тоўстымі калонамі, — пасне-даць можаце. Хлеб-соль вам.

— Ведаю, — сказаў Міхалевіч, злез з калёс і скрываў да чайной, бо са-праўды пара было паснедаць.

І каля чайной на клумбачцы раслі

Давайце ж установім (не ў радках)
Дзень слаўнай працаўніцы нашай—
Маці!

Пачэсны дзень...
не дзеля гучных слоў,
не дзеля лічбаў, тут няма прыліскі...
Мы сэнс жыцця вылузваем з прамоў,
а ён у нас закладзены з калыскі.

Усё—ад маці:
праўда і мана,
хай што заўгодна долі маёй свеціць,
хай поспехі, хай радасці—спаўна,
найбольшая,—
якую дораць дзеці!

ПАЧАТАК ВЕРНАСЦЬ ВОЗЬМЕ
З НАШЫХ СЛОЎ,
А ДЗЕНЬ ШЧАСЛІВЫ — З НАШАГА
СВІТАННЯ,
І НАМ НЕ ДАСЦЬ ЗНЯВЕРЫЦА
ЛЮБОЎ,
А У ЧАС РАЗЛУКІ — ЗЛУЧЫЦЬ НАС
КАХАННЕ.

Роздум трэці, апошні перад чацвёртаю страфою

На семдзесят уперад адплылі,
квітнела рунь і кветкі палявыя,
і ўсё ж... гадоў пражытых караблі,
куды глядзелі вашы рулявыя?!

З якіх жа пачыналася азоў
пара высакамоўных слоў,
пара букетаў,
калі да ўсіх столовак тых часоў
прыстройваліся залы

для банкетаў?
Жыццё—не яд,
як і не пах настурцый,
ды ўсё-ткі сталі думаць апантана,
з якіх жа вырастала прастытуцый
сучасная распусная «путана»?
Гучыць на моры
рэхам страшным: «SOS!»,
ратуйце на зямлі—

папар, ляшчыну...
Пакуль Зямлю трымае яе вось,
ратуйце (для жанчыны) ў ёй—
Жанчыну!
Заўжды ратуйце мудрасць і красу,
(не палічыце гэта за турботу),
бо кожная вам скажа: «Я нясу
жыццё—жыццю,
для радасці—пшчоту...».

Сёй-той з аглядак кіне:
«Час та-кі!»,
а... на яго ў дзяржавы ёсць
прычыны,
тры змены адпрацуйце, мужыкі,
чацвёртую—адстойце за жанчыну!
Даруйце,
не ўтрымаю слоў скептычных
(пры клопаце, напэўна, больш
вялізным),
няўжо складаней караблёў касмічных
выраб жаночай гожае бялізны?!
Вядома, — дробязь!
Быў патрэбен «твар»,

была ў пашане доўга паказуха...
Няма ні ўзлёту добрага, ні мар,
калі з сапраўдных м,
як ні біся,—
глухал

Глушэць ад спраўна звязанай мань...
Ці ж будзем мы на праўду сёння
ў крыўдзе?!
Каб выйсці ў людзі, трэба і штаны,
без іх нават на вуліцу не выйдзеш...

З маленькага бярэ жыццё разгон...
Без сонца не паднімуцца палеткі,
пчала не зможа мёд насіць без кветкі,
а чалавек—
без плёну,—
бачыць плён!

МЫ РАЗАМ ВЫЙШЛІ У ДОУГАЕ
ЖЫЦЦЕ,
МЫ ЗНАЛІ ЛІСЦЕ ССОХЛАЕ І КВЕЦЕНЬ,
І ГРЭЕ НАС НАДЗЕІ ПАЧУЦЦЕ —
МЫ У СПАДЧЫНУ ЛЮБОЎ ПАКІНЕМ
ДЗЕЦЯМ.

ніцы медсястрой, а Воля хадзіла ў
дэсяты клас. Дома заставаўся стары
Іван, які дужа любіў пагаварыць пра
міжнародныя справы.

Вучылася Воля то ў першай, то ў
другой змене. І калі Міхалевіч не быў
на эцюдах, Воля, пастукаўшы, хоць
дверы і былі адчынены, заходзіла да
яго ў пакой, адзетая ў школьную сукенку
з асляпляльна-белым каўнерыкам і
такім жа белым фартухам, віталася,
гаварыла, дзе і што яму на абед, а по-
тым падыходзіла да эцюдаў. А яны
стаялі ўздоўж сцяны на падлозе, на
лаўках, віселі на сценах, і на кожным
была восень, сінепа бязоблачнае не-
ба, купаліся ў сонечным святле ма-
тавыя ствалы бяроз з залатым лісцем,
гарэлі жарынкамі ягады каліны і ззя-
лі жывой крывавай яркасцю чырво-
ных кветкі ў агародчыку каля хаты.

— Сяргей Апалянавіч, можна, я
пагляджу на вашы карціны? — пыта-
лася яна.

Ён велікадушна і смяшліва дазва-
ляў ёй, і яна, разглядаючы эцюды, ра-
дасна ўскрыкнула, пазнаўшы мясціны.
— Во, гэты дуб каля затокі. Праў-
да ж, я адразу пазнала. А во бяроза,
што каля нас расце. Як хораша вы
малюеце, усё так праўдзіва, падобна.
— Пры гэтым яе загарэлы твар чыр-
ванеў, а вочы блішчалі хвалюючым
бліскам.

Працаваў тады Міхалевіч многа,
яму патрэбны былі сонечныя дні,
большасць іх такія і былі. А потым
пачалася непагадзь, часта прападала
сонца, дзень хмурыўся, туманіўся,
накрапваў дожджык. Міхалевіч у не-
пагадзь сядзеў дома, чытаў, чакаў сон-
ца. І Воля тады перажывала за тую
непагадзь, смуткавала, што Міхалевіч
не можа працаваць на натуре.

У такіх пахмурных дажджлівых ра-
ніцах, калі ён песьціўся ў ложку, яна,
пастукаўшы, заходзіла ў яго прыбу-
дову.

— Сяргей Апалянавіч, а сёння
зноў хмурыцца і дождж будзе, — паве-
дамляла яна вінаватым голасам, быцц
перадавала вельмі цяжкую навіну.
— Хмары нізкія.

Гэта яе паведамленне з вінаватасцю
ў голасе, нібыта ад яе залежала, быцц
ці не быць небу чыстым, яго забавля-
ла, бо ён сам бачыў, якое надвор'е за
акном, і часам нават быў задаволены,
што не трэба ісці з эцюдыкам у поле,
можна пацвеліцца, паленавацца. Ад-
казаўшы Воля якім-небудзь жартам,
ён пытаўся пра ўрокі, ці падрыхтава-
ла яна іх. Пытаўся пра гэта кожную
раніцу, хоць і заўважаў, што ёй ужо
надакучыла чуць такое, і яна хмуры-
лася і не адказвала.

Воля была старанная і працавітая
і вучаніца, і гаспадыня ў доме. З уро-
камі яна спраўлялася хутка, а калі
ёй трэба было што вывучыць на па-
мяць, звычайна па літаратуры ці па
англійскай мове, то вучылася за нейкай
работай па гаспадарцы. Яна нешта
чысціла, мыла, шаварала, вурчала
пальная машына, гудзеў пыласос.
Яна ж кожны дзень і прыбірала ў па-
коі Міхалевіча і, як ён заўважыў, гэта
было ёй прыемна, яна магла ў гэты
час гаварыць з ім, слухаць яго, ба-
чыць.

Часам, а гэта было звычайна ў ня-
дзелю або калі Воля вучылася ў дру-
гую змену, яна ішла з Міхалевічам на
натуру. Ён працаваў, а Воля, стоячы
за яго спіной, назірала, стаіўшыся,
баючыся моцна ўздыхнуць або словам
якім адарваць яго ад працы. Яна га-
варыла толькі тады, калі ён сам пер-
шы звяртаўся да яе. Волю здзіўляў
па-дзіцця наўна сам працэс маля-
вання, яна была ў захапленні, як Мі-

халевіч складна схоплівае адценні
колеру, святла. Кароткія мазкі звы-
чайным пэндзікам, і на палатно пера-
раносіцца жывая прырода з яе фар-
бамі. Яна сказала яму, што ён вялікі
мастак, геній.

Ён задаволены засмяўся, каму не-
прыемна такая пахвала, сказаў, што,
можна, калі-небудзь яго і прызнаюць
такім.

Часам ён пасылаў яе дамоў па цы-
гарэты, якія забываў узяць, па міне-
ральную ваду, або яшчэ па нешта,
што яму сабрэбілася ў час працы, і
Воля з радасцю выконвала ягоныя
просьбы. Улюбёная ў Міхалевіча, Во-
ля ні разу яму не адрылася ў гэтым,
не сказала пра гэта словамі. Выказва-
ла свае пачуцці ўвагай, паслугамі, ра-
дасцю і ўсхваляванасцю, калі ён гэты
пачуцці прымаў з удзячнасцю і
цмокаў у галаву.

Воля дзед Іван быў некалі рачні-
ком, плаваў на баржах матросам, ме-
ханікам, таму і сына вывучыў на капі-
тана. Худы, з белым пушком на гала-
ве, з такім ж белымі вусамі, ён пры
выхадзе ў горад надзяваў флорскую фу-
ражку і кіцель, падораны сынам. Дзед
вельмі любіў пагаварыць з Міхалеві-
чам, заходзіў да яго ў пакой з ядлоў-
цавай кавенкай і даваў ацэнку кожнай
рабочае Міхалевіча.

— Падобна. Не падобна, ну што гэта
за дуб? Дзе лісце? Нешта зялёна-
бурае напэцкана.

І пытаў кожны раз, стукаючы ка-
вёнкай аб падлогу, чаму ён не малюе
людзей. Міхалевіч абяцаў намалюваць
і людзей, і стары падказаў:

— Ты і мяне намалюй. Няхай уну-
цы на памяць застанеца.

Воля было сорамна за дзедаву пры-
ліпчынасць з такімі штудзённымі патра-
баваннямі, яна прасіла Міхалевіча да-
раваць старому, не крыўдзіцца на яго.
А Міхалевіч аднойчы ўзяў і за некалькі
сеансаў напісаў партрэт дзеда ў
флорскай фуражцы, кіцелі, з кавен-
кай. Партрэт атрымаўся, яго было
шкада аддаваць старому, і Міхалевіч
павёз з сабою, паабяцаўшы дзеду пры-
везці партрэт пазней, як толькі зробіць
задуманую ім карціну. І, канечне ж,
не прывёз, не перадаў, не пераслаў,
хоць карціна і была зроблена.

Надвор'е потым зусім сапсавалася,
пайшлі зацяжныя дажджы, працаваць
на натуре нельга было, ды і зрабіў ён
шмат, нават больш, чым меркаваў.
Падступіла туга, засумаваў на гора-
дзе, сябрах, неадольна пацягнула да
любімай жанчыны, з якой збіраўся
ажаніцца і якая яму пісала сюды часта.

Яе пісьмы даставала са скрынкі
Воля і, калі Міхалевіч быў на эцюдах
у полі, у лесе, несла яму пісьмо туды.
Ён чытаў, а Воля сачыла за выразам
ягонага твару, радавалася і ўсмехалася,
калі радаваўся і ўсмехаўся ён. У
апошнюю зацяжную непагадзь Міхале-
віч гадзінамі ляжаў на ложку, з агідай
глядзеў на шырыя струменчыкі, што
спаўзлі па шыбах. Асабліва невясно-
на было Міхалевічу, калі заставаўся
дома адзін. Воля была ў школе, а дзед
таксама некуды знік. Ды і ўсё ўжо
яму ў Круглянску надакучыла, апыр-
чыла, пара было канчаць і гульні ў
любоў з Воляй, якая ўжо сур'ёзна па-
верыла ў яго ўзаемнасць, і ён рашыў
паехаць дамоў. Вечарам ён аб'явіў,
што едзе заўтра. Пачаў упакоўваць
свае работы, рэчы, кнігі, якія яму ўда-
лося тут набыць. Воля вельмі паслуж-
ліва яму памагала ў зборы, але яе да-
памога на гэты раз чамусьці яго ўжо
раздражняла. Сабраўшы і ўпакаваўшы
ўсё, што трэба, ён, настроіўшыся на
дарогу, знемагаючы ад салодкага ча-
кання блізкай сустрэчы з нявестай,

якой і тэлеграму паслаў, каб сустрэла,
лёг спаць раней.

Ноччу ён прагнуўся ад таго, што
адчуў прыемны водар. Адплюшчыў во-
чы і ляжаў так нейкі час, удыхаў тонкі
водар чырвоных кветак, якіх Воля
паставіла вечарам у вазы. Кветкі гэтыя
пахлі чамусьці толькі ноччу. «Як
яны ўсё ж называюцца? — падумаў
ён пра кветкі. — Трэба раніцай не за-
быць спытаць. І добра было б пасадзіць
іх на дачы».

Дождж, які ліў вечарам, сціх, у ад-
чыненую фортку цякло вільготнае
начное паветра, неба ў многіх месцах
расчысцілася, на ім блішчалі зоркі,
матава свіяцілася на сіяне люстэрка.
Ён павярнуўся туды і ўбачыў у лю-
стэрку нешта рухлівае, светлае ў сваім
узголю. Сеў, адхіснуўся—каля ложка
на ўзроўні падупкі была Воляна
галава. Адрозні і не зразумеў, чаму яе
галава так нізка, пакуль не разгледзеў,
што Воля стаяла на каленях. Белья
яе валасы быццм шапкай абрамлялі
загарэлы за лета твар, вочы блішчалі.

— Сяргей Апалянавіч, не едзьце.
Заставайцеся, — сказала яна.

Міхалевіч разгубіўся, потым раззла-
ваўся, загадаў зараз жа ўстаць, і яна
ўстала, стаяла ў белай прасторнай ка-
шулі, а ён маўчаў, не ведаючы, што
гаварыць і што рабіць. Воля ўсклікну-
ла, прысела, прыткнулася тварам да
краю ложка.

— Застаўцеся. Назусім застаньце-
ся, — заграбася яна ў плачы.

— Фу ты, дурніца, выдумала, —
толькі і знайшоўся што сказаць.

— Я... я люблю цябе, Міхалевіч, —
узняла яна галаву, бліскучы ад слёз
вочы здаваліся яшчэ большымі.

— А я табе хто?

— Я люблю... Я люблю, — паўта-
рала яна. — Застаўцеся са мной. За-
станьцеся...

— Але ж у мяне жонка, — сслусіў
ён, — ды я і стары для цябе. Мне ўжо
чацвёрты дзесятак. А люблю твая дзі-
цячая, яна хутка пройдзе.

— Не дзіцячая, не пройдзе, за-
станься, — з тупой упартасцю паўта-
рала яна. — Я люблю, я не магу без
цябе.

— Дык я ж цябе не люблю. Разу-
мееш, не люблю, — жорстка і цвёрда
сказаў ён.

Яна адразу замоўкла, сціхлі яе ры-
данні, адступіла ад ложка і ціхенька,
усаў ў белым, як здань, спіной назад
адышла да дзвярэй і знікла.

Доўга ён не мог заснуць, на душы
было брыдка, мутарна, спаў кепска, а,
прачнуўшыся, думаў пра гэтую забаву-
ную сітуацыю, банальную любоўную
гісторыю, якіх у жыцці бывае ў кожна-
га мужчыны няма.

«Застаўцеся...» — гучала ў вушах
яе мальба. Ну, узяў бы і застаўся з ёю
назусім, ажаніўся б, забраў яе ў
Мінск. А далей? А далей ён не стаў
ні ўяўляць, што было б потым, ні ду-
маць пра гэта.

Раніцай, калі ён выйшаў са свайго
пакоя, застаў дома толькі аднаго ста-
рога. Ён сядзеў на табурэтку, аблёт-
чыўся рукамі на сваю кавенку, адзе-
ты ў кіцель, фуражку, чыстыя штаны,
чакаў Міхалевіча, каб праводзіць на
прыстань. Стары потым яго і право-
дзіў, ішоў, цюкаючы па бруку кавен-
кай, і якім ужо разам напамінаў Міха-
левічу, каб той не забываў высласць яго
партрэт.

— Не для мяне, для Волечкі на па-
мяць. Яна мяне дужа любіць.

Вечарам ён быў ужо ў Мінску, вя-
чэраў у рэстаране з той першай свайёй
нявестай, пісьмы якой Воля даставала
з паштовай скрынкі і прыносіла Міха-
левічу. Ён сказаў ёй пра Круглянск,

пра дзеда Івана. Расказаў і пра Волю,
яе любоў, прыход ноччу да яго ў па-
кой з просьбай застацца з ён.

— Ведай, — смяўся ён, — у мя-
не і семнаццацігадовыя ўлюбляюцца.

Смяялася і яна, ім обоім было доб-
ра ў той вечар.

З тых эцюдаў ён зрабіў тры карці-
ны, у друку іх расхвалілі. Наступныя
гады яму прыносілі яшчэ большыя
творчыя ўдачы. Але толькі творчыя...
З той першай жонкай у яго жыццё не
ўдалося, не ўдалося і з другой. Стра-
ціў веру ў каханне, змрыўся з гэтым,
бо ўжо адчуў першыя крокі непазбеж-
най старасці — падбіралася да пяці-
дзесяці. А ў вечар жыцця свайго ча-
лавец усё часцей звяртаецца да міну-
лага і знаходзіць сярод калейдаскопа
падзей і сустрэч нешта запамінальна
хвалюючае, прыемнае сэрцу. Успамі-
налася і Воля, трывожна, з болем. Ад-
нойчы ноччу, калі патак касога ліўня
біў па вонках, шумеў, грукацеў у ва-
дасцёкавых трубах, а таполя хвастала
голлем па балконай агароджы і нешта
там грукацела, ён прагнуўся не ад
гэтага грывоты і шуму, а таму, што
ўбачыў сон. Прыснілася яму апошняя
ноч у Круглянску. Воля ў белай нач-
ной кашулі, з бліскучым ад слёз ва-
чамі, яе мальба, каб застаўся. Усе тыя
словы пачуў ён у сне, што яна тады
гаварыла. А ён у сне маўчаў, як аня-
мелы, глядзеў на яе, шкадаваў і вельмі
балела ў яго душа. Прачнуўшыся
ад гэтага ўбачанага сну, ён устаў, ха-
дзіў да світання на пакой, думаў пра
Волю, зразумеўшы, што яна і была
тая жанчына, якой яму так і не ўда-
лося сустрэць.

Калі праз тыдзень яму выдалася
паездка міма Круглянска, ён не абмі-
нуў яго, сышоў на бераг, не ведаючы,
што будзе рабіць у гэтым горадзе.

...Міхалевіч падышоў да бальніцы,
пастаяў каля яе, назіраючы за жанчы-
намі ў белых халатах і шапачках, што
хадзілі па двары бальніцы. Намер-
ваўся сярод іх пазнаць Волю, цяпер
ужо Вольга Макараўна, і, як здавала-
ся яму, усе тыя жанчыны былі падоб-
ныя на яе.

А потым пайшоў па беразе праз
парк, каб убачыць і той двор, і той
дом. Ён не ведаў і не распытаў, дом
стаіць той, стары, ці на яго месцы но-
вы паставілі.

Дом быў ранейшы, але добра дагле-
джаны, абшалаваны, з новай шыфэр-
най страхой, большымі вокнамі, абрам-
ленымі прыгожай ліштвой. Новымі бы-
лі і варты, веснічкі, аздобленыя вы-
разанамі з дрэва фігуркамі. Нечая
гаспадарлівая рука ўсё гэта аднавіла,
паставіла новы плот вакол сядзібы.
Хто жыве ў ім, спытаць не было ў ка-
го. Відаць, Вольга са сваім мужам-хі-
рургам.

Міхалевіч падышоў да самага пло-
та, зірнуў на двор, стараючыся хоць
па нейкай дробязі вызначыць, ці жыве
тут Вольга. І ўбачыў прыслоненую да
сцяны дома ядлоўчавую кавенку, кан-
ечне ж, тую самую, з якой хадзіў
стары Іван, выслізганую да блыску
ягоньмі рукамі. Міхалевіч не зводзіў
вачэй з той кавенкі, і ў яго было та-
кое ўражанне, што ён перанёсся назад
на пятнаццаць гадоў, і што вось зараз
выйдзе Іван, возьме сваю кавенку,
пастукае аб зямлю і скажа: «А, пры-
ехаў усё ж! Прывёз мой партрэт Во-
лечкі на памяць? Прывёз?»

Ён адышоў ад дома, прысеў на бяр-
венца, што ляжала пад дубамі, і слу-
хаў, як з галін мякка чмякалі жалуды
ў агрубелую, але яшчэ зялёную траву,
па якой ён тут некалі хадзіў шчаслівы,
удачлівы, упэўнены, што яго чкае ў
будучым вялікае каханне...

ЛЯВОНАВІЦКІЯ ВЯЧОРКІ

Далёна за межамі Нясвіжскага раёна ідзе слава пра Лявонавіцкія Вячоркі

навічні народны хор. Шэсцьдзесят гадоў споўнілася нядаўна гэтай калектыву. Беларускія народныя песні пачалі тут выконваць, калі яшчэ Заходняя Беларусь знаходзілася пад прыгнётам беларускіх акупантаў. Спявалі песні ўпотаі, бо гэта было небяспечна — надзвычай шkodзілі паны развіццю беларускай самабытнай культуры.

Слаўныя традыцыі аматараў песні жывуць у хоры і сёння, бо многія з першых удзельнікаў і цяпер з задавальненнем прыходзяць на рэпетыцыі. У апошнія гады ў калектыве з'явілася нямала маладых здольных выканаўцаў. Больш за сорок чалавек — калгаснікі калгаса «1 Мая», сельская інтэлігенцыя — займаюцца ў хоры. Кіруе хорам прафесійны музыкант С. Аляксеева.

На здымак: у Лявонавіцкім сельскім клубе ідзе рэпетыцыя. Загадніца Лявонавіцкіх сельскай бібліятэкі Надзея Лаўрэнтэўна Гуцко — ветэран хору. Тэкст і фота Д. ЛУПАЧА.

КАНЦЭРТНАЯ МАЗАІКА

З ТВОРЧАЙ СПРАВАЗДАЧАЙ

У шматстайнасці канцэртнага жыцця Мінска аўтарскі канцэрт Эдзі Тыманд быў падзейй досыць значнай. Магчыма, таму, што гэта было своеасаблівае падвядзенне вынікаў: прагучалі лепшыя сачыненні, створаныя кампазітаркай больш чым за 30-гадовы перыяд.

Э. Тыманд мае ўласны кампазітарскі почырк, пазначаны пячаткай «суроўага стылю», характэрнага для мастацтва 60-х гадоў. Дакладная грамадзянская пазіцыя, схільнасць да сацыяльна значнай, філасофскай тэматыкі, стрыманасць лірычнага выказвання і пэўная гарманічная жорсткасць, адсутнасць знешніх «красівостей» — характэрныя рысы гэтага стылю. І тут асабліва паказальныя выкананні ў канцэрце салістам Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР А. Кедай (канцэртмайстар Л. Кеда) вакальнага цыкла «Зямное прыцягненне» на тэксты М. Танка

і «Тры балоды» на тэксты Б. Дадзе.

Вакальны цыкл на вершы беларускага паэта — гэта глыбокі філасофскі роздум чалавека, які шмат перажыў, роздум, аб'яднаны высокай этычнай ідэяй. Выразнасць і ёмістасць музычнай інтанацыі, канцэнтраванасць развіцця дэзавяляюць гаварыць пра ўдалы музычны эквівалент паэзіі М. Танка.

Драматычнай насычанасцю, публіцыстычнасцю тону вызначаюцца балоды, прысвечаныя тэме барацьбы за нацыянальную незалежнасць. Іх пастычны змест падказвае кампазітару своеасаблівае інтанацыйнае аблічча вакальнага цыкла, дзе ўвасоблены элементы негрыянскага фальклору.

Увогуле, інтэрнацыянальнае ў музыцы Э. Тыманд прадстаўлена дастаткова шматстайна. Іспанскі каларыт адчуваецца ў вакальным цыкле на вер-

шы Ф. Гарсія Лоркі. Трагедыіны змест гэтага сачынення з вялікай выразнай сілай быў перададзены спявачкай Т. Пячынскай (канцэртмайстар Л. Максімава). Супрацьлеглы яму па вобразах (вострахарактарыстычных) і тоне (не пабаўленым гумарыстычнага адцення) нядаўна створаны на вершы Р. Бёрна ў перакладзе Я. Семяжона вакальны цыкл «Усё пра жанчыну». Выканавец гэтага твора В. Скорбагатаў (канцэртмайстар М. Сярдобаў) імкнуўся да некаторай карыкатурнай завостранасці, тэатральнай зрокавасці музычных вобразаў.

Багаты і разнастайны вобразны свет інструментальнай музыкі Э. Тыманд, дзе ў кантрастна супрацьпастаўленні прадстаюць лірычныя, гратэкавыя, дынамічна-скіраваныя вобразы. Кампазітар імкнецца пісаць у тым віртуозным стылі, які ў роўнай ступені захоплівае як выканаўцаў, так і слухачоў. У канцэрце прагучалі ансамблі, розныя па жанры і складзе: манументальная скрыпачная

саната, кампактная чатырохчасткавая Сюіта для фартэпіяна, Дыптых для віяланчэлі і фартэпіяна, выкананыя скрыпачом Л. Гарэлікам, віяланчэлістам Я. Ксаверыевым (канцэртмайстар Л. Малышава) і навучэнцам Мінскага музычнага вучылішча Г. Ляпіцікім.

Асабная галіна камернай музыкі Э. Тыманд — канцэртны рэпертуар для народных інструментаў. Тут увасоблены беларускага фальклорнага элемента спалучаецца з тонкім гукапісам (п'еса для цымбалаў у выкананні А. Ткачовай), з дасціпнай тэатральнай трактоўкай жанру (Сюіта ў стылі рэтра для домры і фартэпіяна ў выкананні М. Марэцкага і Г. Рабіновіч).

Канцэртная праграма дала падставу гаварыць не толькі пра шматграннасць таленту і майстэрства кампазітара, але і пра высокую выканаўчую культуру артыстаў. І таму не здзіўляе гарачы прыём аўтарскага вечара слухачамі.

Радаслава АЛАДАВА.

ПРАБЛЕМЫ МЕРКАВАННІ

КАРЭСПАНДЭНТ. Адзін з буйных мастацкіх калектываў рэспублікі, Дзяржаўны ансамбль танца апошнія дзесяцігоддзі жыве, што называецца, былою славай. Часта змяняліся кіраўнікі, на творчым абліччы ансамбля не заставаўся аніякага светлага адбітку гэтых змен. Год за год выступленні яго выклікалі ў спецыялістаў не тое, што трывогу — смутак, роспач! Не дзіўна, што Валянцін Уладзіміравіч, вопытны прафесіянал, не адразу прыняў прапанову паспрабаваць наведзі парадак у творчых справах ансамбля, узначаліць яго. Але за год працы пад кіраўніцтвам Дудкевіча калектыв быццам бы акрыўся...

Ю. Чурко. Так, у праграме з'явілася некалькі адметных нумароў, якія сведчаць пра творчыя пошукі ансамбля.

КАРЭСПАНДЭНТ. Відавочна, гэта толькі пачатак працёмкага працэсу абнаўлення, перамен у калектыве. Кіраўнік, які танрашуча ўзяўся за справу, не можа не ўяўляць сабе складанасць задач і перспектыву абнаўленчай работы. Пэўна, ёсць у Валянціна Уладзіміравіча доўгатэрміновал праграма і ёсць намер працаваць у ансамблі не адзін-два сезоны...

В. Дудкевіч. А інакш ісці ў такі калектыве было б проста авантурай! Якая сённяшняя наша задача? Стварыць праграму беларускіх танцаў. Іншыя варыянты не бачу. Мы павінны ў справе прапаганды танцавальнага мастацтва свайго народа быць на ўзроўні малдаўскага «Жока», дзяржаўных ансамбляў танца Грузіі, Літвы, Украіны.

КАРЭСПАНДЭНТ. Па традыцыі ў праграмы ансамбля, з пачатку яго дзейнасці, уключаліся танцы народаў свету, саюзных рэспублік. Вы не мяркуюеце пра інтэрнацыянальнае аддзяленне ў новых праграмах?

В. Дудкевіч. Дапускаю, што ў выступленні нашага калектыву арганічна ўвойдуць танцы суседніх народаў, з блізкай нам пластыкай: польскага, украінскага, рускага, літоўскага. А вось адлюстроўваць у сваім рэпертуары, скажам, танцы Грузіі, Малдавіі, Узбекістана было б нацяжкай. Найпершая ж наша задача, я ўжо гаварыў, — працаваць як ансамбль беларускага народнага танца.

Ю. Чурко. Ансамбль, здаецца, і раней займаў такую пазіцыю. Ён існуе амаль трыццаць гадоў і прапагандуе найперш беларускі танец.

В. Дудкевіч. Так, але за ўсю гісторыю ансамбль распрацоўвалі толькі «вяршкі» беларускага фальклору. Доўгі час нескранутымі заставаўся яго глыбінныя пласты. Знакамітыя балетмайстры Ермаласёў, Дрэчын, Маісеў, іншыя, хто працаваў на беларускім матэрыяле, стварылі ў свой час невялікую колькасць танцаў: «Лявоніху», «Крыжачок», «Бульбу», «Юрачку»...

КАРЭСПАНДЭНТ. Многія, відаць, зжыліся з думкай, што гэтыя і яшчэ некалькі назваў — «кананізаванае» аблічча беларускага народнага танца. Кола назваў замыкаецца на 10—12...

В. Дудкевіч. Мабыць, я таксама не налічыў бы больш, калі б не пазнаёміўся з працай Галіновай навукова-даследчай лабараторыі беларускай танцавальнай творчасці. Яна створана шэсць гадоў назад пры кафедры харэаграфіі Мінскага інстытута культуры. Тут (дарэчы, пад кіраўніцтвам Юліі Міхайлаўны Чурко) паспрабавана займаюцца зборам, аналізам, фіксацыяй фальклору.

КАРЭСПАНДЭНТ. Так, я ведаю, што пошукавалі і даследчай работа вядзецца ў час летніх фальклорных экспедыцый, нуды штогод вядзюцца супрацоўнікі лабараторыі і студэнты. Фальклорны матэрыял фіксуецца слоўна-графічным спосабам, на відэастужку, на кіна і фотаплёнку, потым распрацоўваецца. Пра кафедры працуе ансамбль «Унуі», рэпертуар якога — студэнцкія пастапоўкі на аснове танцавальнага фальклору.

В. Дудкевіч. І ўявіце, дзякуючы лабараторыі ўжо ёсць сот-

У ШКОЛЬНАЙ ЗАЛЕ

Малады кампазітар Валянцін Сярых правяла аўтарскі канцэрт у Мінскай музычнай школе № 1 імя Л. П. Александровскай. Ініцыятарамі правядзення музычных вечароў у школе з'яўляюцца яе дырэктар Уладзімір Гуртатоеўскі і выкладчык Таццяна Афоніна. Слухачы мелі магчымасць на гэты раз пазнаёміцца з камернымі вакальнымі і інструментальнымі

творамі В. Сярых. Прагучалі Трыо, вакальны цыкл на вершы Н. Гілевіча, апрацоўкі народных песень, дзіцячыя мініяцюры. У канцэрце ўдзельнічалі народныя артысты БССР скрыпач Л. Гарэлік, лаўрэат Усеаюзнага конкурсу вакалістаў імя М. Глінкі М. Жылюк, віяланчэліст А. Алоўнікаў, піяністка Л. Малышава і іншыя.

Н. ЗАХАРАВА.

ВЫХАВАЙ ВУЧНЯ...

Незвычайна праходзіў творчы вечар дацэнта Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі Леаніда Івашкова. Слухачы, што сабраліся ў зале БДК, знаёміліся з вакальным мастацтвам ягоных выхаванцаў.

Цёпла прымала публіка салістаў — заслужанага артыста БССР Івана Краснадубскага, Алега Купчанку, Івана Шупеніча, Генадзя Нікіціна, педаго-

гаў Уладзіміра Махнача (Гомельскае педвучылішча) і Георгія Юрэвіча (Маладзечанскае музвучылішча), першакурсніка БДК Уладзіміра Гаврава. У канцэрце ўдзельнічалі і салісты Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі БССР: заслужаная артыстка рэспублікі В. Мазур, І. Лінкевіч і Р. Хаўрык.

П. ГАРДЗІЕНКА.

3 ПОШТЫ «ЛІМА»

ПРЫСВЕЧАНА БЕЛАРУСІ

Хачу расказаць сябрам-беларусам аб адной сустрэцы, на якой пашчасціла нядаўна пабыць на паўднёвым беразе Крыма, у прыморскім горадзе-курорце Алупка, дзе адпачываў у адным з санаторыяў. Неякі, прагульваючыся па горадзе, звярнуў увагу на аб'яву: «У гарадскім ДOME культуры абудзецца тэматычная сустрэча, прысвечаная Беларусі...» Крым... і Беларусь? Хто ж ладзіць сустрэчу?

Аназлася, аб'яднанне калектываў, створанае пры мясцовым ДOME культуры і якое ўзначальвае энтузіяст свабоды П. Зень. З Пятром Уладзіміравічам мы знаёмы даўно. Вечарам пазнаёміў яму на кватэру.

Пётр Уладзіміравіч расказаў, што члены аб'яднання, акрамя збірання значоў, марак, паштовак, календарыкаў, грашовых знакаў і арганізацыі разнастайных выставак з калекцыйных

матэрыялаў, праводзяць вялікую растлумачальную і выхавальную работу сярод мясцовага насельніцтва, навучэнцаў школ і адпачываючых у санаторыях. Сёлетня, у год падрыхтоўкі да 70-годдзя Вялікага Кастрычніка, калекцыянеры вырашылі пашырыць і зрабіць больш разнастайнай сваю дзейнасць. З гэтай мэтай яны запланавалі правесці цыкл сустрэч пад назвай «У сям'і адзінай» — пятнаццаць сустрэч, прысвечаных па чарзе жонкай рэспубліцы. Першай была «сустрэча» з Украінай. А цяпер вось — з Беларусцю...

Людна ў Алупкінскім ДOME культуры. У глыбіні сцэны — Дзяржаўны герб і разгорнуты сцяг Беларускай ССР. На сценах — маляўніча аформленыя сцэны. На іх, у абрамленні нацыянальнага арнаменту — тэкст гімна рэспублікі, табліцы і дыя-

грамы, якія расказваюць аб гісторыі, знаноміцы, дасягненнях народнай гаспадаркі, навуцы і культуры «краю рэк і азёр».

Пасля кароткага ўступнага слова старшыні Алупкінскага аб'яднання калекцыянераў П. Зені ўрачыста прагучалі мелодыі Дзяржаўнага гімна Саюза ССР і Дзяржаўнага гімна Беларускай ССР. Сустрэчу прадоўжылі вядучая вечара метадыст Алупкінскага Дома культуры Д. Ступанова, прадстаўніца Беларусі Н. Жыткевіч.

Жонка і муж Сімона і Анатоля Праметныя выканалі песню І. Лучанка.

Слова прадстаўляецца М. Аўрамчыку, які адпачывае ў Ялцінскім ДOME творчасці пісьменнікаў ССР і працуе над новымі раманам. Ён расказаў аб сувязях Беларусі з Крымам, працытаў свае вершы. Са сваімі творами, а таксама вершамі П. Панчанкі і А. Грачанікова пазнаёміў прысутных М. Казаню, які працуе намеснікам рэдактара Ялцінскай гарадской газеты «Советский Крым».

Цёпла быў сустрэты гледачамі паэт-гумарыст І. Бяляў, што родам з Віцебшчыны. Ён узн-

чалывае Ялцінскае аддзяленне Саюза журналістаў ССР. І. Бяляў прачытаў некалькі гумарэсак.

У алупкінскіх санаторыях штогод адпачывае шмат прадстаўнікоў беларускага народа. Пра адну з такіх працаўніц, ветэрана працы, ударніка камуністычнай працы, мандэра чыгуначных пуцэй станцыі Ліда, маці, якая выхавала сям'ю дзяцей, Яніну Эльзашэўну Барташэвіч, што прыехала на адпачынак у санаторый «Вясёлка», і было расказана на сустрэчы.

Гаспадарамі другога аддзялення былі ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці санаторыя «Беларусь». Асабліва парадавала прысутных заслужаны работнік культуры БССР Н. Камінская, якая выканала жартоўныя беларускія песні.

Калекцыянеры падрыхтавалі да гэтай сустрэчы шэраг тэматычных выставак, прысвечаных Беларусі, з якімі пазнаёміліся жыхары Алупкі і адпачываючыя ў санаторыях.

Л. СЕРАДЗЕНКА, член Саюза журналістаў ССР.

Кіеўская вобласць, пасёлак Ставішча.

ні назваў ідэй, вартых уважання і развіцця ў харэаграфіі. Вялікі, не распрацаваны прафесійнай сцэнай, пласт ідэй! Таму менавіта зараз, калі сабрана багата базавага матэрыялу, — трэба грунтоўна заняцца стварэннем беларускай праграмы. Апроч таго, думаю, трэба выкарыстоўваць знаходкі сучаснай музыкі і не пазбываць танца сучаснага.

КАРЭСПАНДЭНТ. Чым могуць вылучыцца сучасныя нумары ў такім калектыве?

В. Дудкевіч. Перш за ўсё, адпаведнай музычнай асновай. І элементамі папулярных сёння танцаў, своеасаблівай «малодзёжнай» пластыкай. У нашым ансамблі няма пакуль нумароў, якія па-сапраўднаму былі б цікавыя для моладзі,

біць чарговы штамп — і на гэтрылі за мяжу. Дарэчы, якое дачыненне да мастацкай самадзейнасці маюць шматлікія «экспартныя» ансамблі? Безаблічная праграма ў яркай апрацы, напаяпрафесійныя артысты.

Ю. Чурко. Сапраўды, прыём па конкурсе, забарона дзяўчатам уступаць у шлюб — хіба гэта сумяшчальна са статусам самадзейнасці?! Харэаграфічная самадзейнасць робіцца элітарнай. Стымулам для яе ўдзельнікаў сталі замежныя паездкі. А павінен быць стымул — супольная творчасць, узаемадачынненні людзей!

В. Дудкевіч. Мае быць свядомае і шчырае жаданне захаваць культуру народа! Інакш гэта не масавая народная твор-

своеасаблівы банк харэаграфічнага фальклору Беларусі ўжо не проста існуе, а і жывіць прафесійную творчасць.

В. Дудкевіч. Сапраўды, нідзе я так не ўзбагаціўся ідэямі, як у лабараторыі МІКа. У выніку нашых кантактаў з'явіліся «Вясковыя гульні», «Кадрыла на зэдліках», «Пераступы»... Юлія Міхайлаўна аднойчы трапіла сказаць, што мы павінны браць зерне і вырошчваць дрэва. І чым буйнейшы калектыв, а ў нас 113 чалавек, — тым больш складана прарошчваць тое фальклорнае зерне. Танец «Жабка» ў выкананні двух старых — кранальна, каларытна! А перанесены на артыстаў ансамбля яго спрадвечны малюнак падасца недарэчнасцю. Трэба тады ўск-

Мурашкі, Серыкава, Штопа... Калі падрыхтуем усе дзесяць новых нумароў на аснове беларускіх народных танцаў, побач, безумоўна, захаваю шэсць лепшых са старых пастановак. Будучыня ж ансамбля, мы ўжо гаварылі пра гэта з Юліяй Міхайлаўнай, — у цэласным харэаграфічным спектаклі.

КАРЭСПАНДЭНТ. Ці не значыць гэта, што ў недалёкім заўтра калектыв зможна працаваць як тэатр народнага танца?

В. Дудкевіч. Пакуль што гэта «мара на заўтра», але ідэя тэатра народнага танца небеспадстаўная. Яна абумоўлена сінкратычнасцю народнага мастацтва. Ужо сёння мне ў праграме неабходны вакал, віртуознае гучанне цымбал. Зразумела, са мною артысты, і я не маю права пачынаць з рызыкаўнага эксперыменту. Як толькі будзе гатова новая праграма да 70-годдзя Кастрычніка, у якой можна будзе шырока паказаць калектыву, пачнём эксперыментаванне. А лепшыя нумары «Унукаў» маглі б уважліва маладыя артысты пад эгідай камсамольскай арганізацыі, самастойна падрыхтаваўшы фальклорны вечар, таксама да Кастрычніцкага юбілею.

КАРЭСПАНДЭНТ. І канцэртная падборка нумароў, і разамніжэная драматургія спектакля вымагаюць музыкі, касцюмаў. За гэтымі напаментамі танцавальнага мастацтва таксама праблемы.

В. Дудкевіч. Многія нашы нягоды — ад музыкі. Яна старэе хутчэй, чым што іншае. Мастацтва аранжыроўкі для нашай аркестравай групы мае быць у пастаянным руху, але... Рэдкія з беларускіх музыкантаў валодаюць гэтым мастацтвам. Цяжка наладзіць кантакт з аўтарамі, якія патрабуюць ад цябе ўжо гатовага харэаграфічнага малюнка, каб пісаць музыкае суправаджэнне да сцэнічных рухаў. Сёння ў ансамблі ёсць нумары на музыку Глебава, Кандрусевіча. Цікавай мае быць садружнасць з Ігарам Паліводам. Дапамагае нам і Васіль Купрыянец са «Свята». Мала? Мала. Не таму, што кампазітары не хочучь пісаць танцы: не могуць, не ўмеюць.

Няпроста пашыць высокамастацкай касцюмы. Для камбіната больш выгадна вал, шырскажыў «пад народнае». Тканіны мы вымушаны выбіраць на базе Міністэрства культуры па безаўнаўна разліку. Але тое, што патрэбна нам, ляжыць проста на прылаўках магазінаў і каштуе нядорога. У тэатрах, што працуюць ва ўмовах эксперыменту, уведзена чэкавая форма аплаты матэрыялаў. Гэта б і нам! Перакананы, што ансамблю танца дыхтоўнага строю патрэбны больш, чым драматычнаму тэатру. Касцюм — найважнейшы кампанент нашага аблічча і мастацтва. Драмтэатр у некаторых выпадках можа сэканоміць на касцюмах, танцавальны калектыв — ні ў якім разе.

КАРЭСПАНДЭНТ. Як заўважыла Юлія Міхайлаўна, магутнымі сродкамі тэатралізацыі кампенсуюць у нейкай меры сінкратычнае прырода танца...

В. Дудкевіч. Паўвеку назад, калі Ігар Маісеў арганізоўваў свой славуты ансамбль, танец быў штучна вычлены з сінкратычнай структуры народнага мастацтва. Немагчыма ўвесь час эксплуатаваць і развіваць танец, які існуе сам па сабе, хача мае народныя вытокі. Ён жа быў неад'емнай часткай абрадаў, гульніў, працоўнай дзейнасці. Танец прыйшоў на сцэну з побыту — і тэатр танца можа вярнуць яго ў побыт праз рытуалы народных свят.

Ю. Чурко. Есць рэальная глеба для адраджэння беларускай народнай творчасці ў рамках такіх традыцыйных свят, як купалле, папулярныя вясенскія кірмашы, каляды, вяселлі.

КАРЭСПАНДЭНТ. Спаквалі адраджаюцца старадаўнія святы, выніваючы захопленне і падтрымку ў моладзі. Мабыць, узорам танцавальнага фальклору накіраваныя другая маладосць і новае жыццё?

С. БЕРАСЦЕНЬ.

А ЗАЎТРА — ТЭАТР НАРОДНАГА ТАНЦА?

Гутараць доктар мастацтвазнаўства прафесар Юлія ЧУРКО, мастацкі кіраўнік і галоўны балетмайстар Дзяржаўнага ансамбля танца БССР заслужаны дзеяч мастацтваў рэспублікі Валянцін ДУДКЕВІЧ і карэспандэнт «ЛіМа»

падлеткаў. Што магло б іх прывабіць? Брэйк-данс? Ён, пагадзіцеся, усё ж элітарны, дый неўзабаве, думаю, захапленне брэйкам аіхне. Тым часам у свеце адраджаецца іншае захапленне — чачотка. Вось на яе можам арыентавацца, не баючыся парушыць стыль нашага ансамбля: колькі ў нашых народных танцах чачотачных камбінацый!

Ю. Чурко. Сапраўды, у праграмах ансамбля мог бы з'явіцца, ну, скажам, «Беларускі народны стэп»! У нашай харэаграфіі спрадвек існуюць размаітыя «хлапушкі», «драбушкі», «прытупы», «пераступы»... Вядома, нельга ўсёй праграме надаваць эстраднасць. Але чаму б, адвёўшы адно аддзяленне традыцыйным танцам, не перайсці да смелых пошукаў на аснове народнай харэаграфіі? Мне зараз успомніліся «Песняры»: аналагічная з'ява можа быць і ў танцы...

В. Дудкевіч. Фолк-рок у харэаграфіі? Так! Гэта, я лічу, прышчэпова перспектывы на прамак для нашай работы. Праз яго і трэба ладзіць кантакты з маладым гледачом. Дый чаму толькі з маладым? Проста — сённяшнімі! Не сакрэт жа: у сябе «дома» калектывы народнага танца страцілі гледача. У нас «прымусовая» аўдыторыя.

Ю. Чурко. Гэта паказчык крызісу народнай харэаграфіі як жанру? Яна заштампавалася, у сваіх прыёмах адсталала ад часу.

В. Дудкевіч. Публіку сёння захапляюць і збіраюць папулярныя музычныя ансамблі, рок. Ды гэта не змяняе нашу адказнасць за свой жанр. А мы быццам закансерваваліся, не глядзім, што робіцца вакол...

КАРЭСПАНДЭНТ. У вас, Валянцін Уладзіміравіч, багаты практычны вопыт як у колішняга мастацкага кіраўніка эстраднага аддзела філармоніі і рэжысёра спецмерпраўлення, масавых прадстаўленняў. «Праз вашы рукі» праходзілі многія калектывы, прафесійныя, самадзейныя. Вы маглі б вылучыць прычыны застою ў ансамблях танца?

В. Дудкевіч. Ад працы «для сябе» адмежавалася праца «на экспарт». Многія танцавальныя ансамблі з Беларусі ездзяць за мяжу. А ў «экспартнай прадукцыі» ўтварыліся штампі. Густ замежнага імпрэсарыя дыктуе кожнаму калектыву мець у праграме «джэнтльменскі набор»: тэхнічныя трукі, кідкасць стылістыкі рускага, украінскага, малдаўскага танцаў... Праца «на экспарт» зрабіла мядзведзую паласу самому мастацтву: артысты адмаўляюцца ад творчасці, ад пошуку. Яны ўжо нацэлены на тое, каб хутчэй зра-

часць, а прафанацыя. Вось у дзіцячай самадзейнасці ёсць і шчырасць, і захопленасць. Найперш яе і трэба заахоўваць, падтрымліваць, развіваць. Прымаць дзятву без абмежаванняў, без гэтых заганных конкурсаў. Маленькія дзеткі, дарэчы, любяць народны танец, падхопліваюць яго імгненна!

Ю. Чурко. Іх можна было б знаёміць з народным танцам у першых класах школы. Сорам, што ўрокаў танца няма ў школьнай праграме.

КАРЭСПАНДЭНТ. Будучыню калектыву, якім кіруе Валянцін Уладзіміравіч, ён звязвае з беларускім народным танцам. Для гэтага сёння ўжо назапашаны багаты базавы матэрыял. Навукова-даследчая лабараторыя пад кіраўніцтвам Юліі Міхайлаўны дапамагае захоўваць танцавальны фальклор Беларусі. Той фальклор, які знае, бо ўсё менш застаецца ў народзе яго носьбітаў. Я ведаю, наколькі ўсхвалявана Валянцін Уладзіміравіч ставіцца да лёсу фальклору. Ведаю і іншае: законы, па якіх фальклор можа арганічна існаваць, развівацца ў прафесійным мастацтве, — складаныя, у нечым нават суровыя.

В. Дудкевіч. Фальклор у чыстым выглядзе выкарыстоўваць нельга — гэта аксіёма. Значыць, павінна існаваць нейкае сховішча аўтэнтчнага фальклору як пярвічнай інфармацыі для практыкаў. Такім захавальнікам можа стаць пастаянны харэаграфічны калектыв пры інстытуце культуры...

Ю. Чурко. Аўтэнтчны фальклор цалкам паказаць на сцэне сёння немагчыма. Яшчэ можна аднавіць кадрылі, карагоды — тут ёсць развітая танцавальная форма. Нам жа давялося зафіксаваць танцы, дзе ўсяго адзін-два рухі. Напрыклад, «Каваль» — пластычная імітацыя руху чалавека, які робіць манатонныя ўдары молатам. Дэманстрацыя гэтага наўрад ці задаволіць сённяшняга гледача. Літаратурна-графічныя занаўтокі, кінастужкі мэтазгодна было б захоўваць у спецыяльных музеі. Пастаноўчыкі мелі б магчымасць пазычаць з гэтага «банка» пэўныя харэаграфічныя ідэі і развіваць іх на сцэне. Музей такі фактычна ўжо існуе пры нашай ВДУ. А накіонт існавання ў нас ансамбля-захавальніка з Валянцінам Уладзіміравічам не пагаджуся. «Унукаў» нашы займаюцца распрацоўкай, трансфармацыяй фальклору. Паказана чарговая праграма, запісана на стужку — пачынаецца пастаноўка новай. Нашы «Унукаў» — не музей і не канцэртны ансамбль. Каму перадаваць студэнцкія праграмы на дапрацоўку і захаванне? Мабыць, такі калектыв трэба вылучаць з самадзейнасці.

КАРЭСПАНДЭНТ. І, мабыць, не адзін калектыв... Тым часам ладняць танец, дадаючы да фальклорнай асновы, ідэі шматвядомай харэаграфічнай культуры.

Ю. Чурко. Правільна. Бо ў старых вяскоўцаў унікальная арганічнасць, фальклор звязаны з песняй, словам, ігравым элементам. На сцэне ж страчваецца многае, прынамсі, імпрэвізацыйнасць. Успомнім, што танец у народзе ніколі не рэпешіруецца, і штотан танцор можа нешта «выкінуць». Назіраючы за вясковым танцорам, адчуваеш тысячы яго нябачных сувязей з наваколлем. Але сінкратычнасць народнага мастацтва нельга ўзнавіць на сцэне. Кампенсаванне — трэба. Калі скарыстаць магутныя тэатральныя сродкі, законы сцэнічнай драматургіі.

Падкрэслі і такую акалічнасць. Аўтэнтчным танцам займаецца фалькларыстыка, а толькі апыняецца ён на сцэне — пераходзіць, адпаведна, у сферу мастацтвазнаўства. Фалькларысты нярэдка ўменьшваюцца ў прафесійнае мастацтва са сваіх пазіцый, абурваюцца адвольным абыходжаннем з першакрыніцай. Але ж новыя творы трэба абмяркоўваць як творы тэатральныя, па законах мастацтвазнаўства.

В. Дудкевіч. У любым выпадку фальклор у выкананні артыстаў тэатралізуецца. Іншая справа — як? Я вельмі цаню, паважаю працу Валянціна Іванаўна Гаявой, мастацкага кіраўніка «Харошак», але не прымаю прэтэнзій гэтага ансамбля на фальклорнасць. Гэта добры эстрадны калектыв на базе народнага танца.

Ю. Чурко. Паралель з музыкой: «Песняры» не называюць сябе фальклорным ансамблем.

В. Дудкевіч. Калі б «Харошкі» называліся эстрадным калектывам, было б гэта больш слушна і сумленна ў адносінах да фальклору.

Ю. Чурко. І прэтэнзіі да калектыву былі б меншыя.

КАРЭСПАНДЭНТ. Прадоўжым пра ансамбль танца? Новы кіраўнік звычайна рашуча пазбаўляецца ад «творчай спадчыны» сваіх папярэднікаў...

В. Дудкевіч. Частая змена кіраўніцтва зрабіла шкоду ансамблю. Ён не дае веры і таму, хто звальняецца, і таму, каго прызначылі, і кіраўніцтву, якое звальняе і прызначае. Дэмаралізаваныя артысты не даюць веры, што ў іхнім калектыве можна наладзіць парадак. Гэтак я меркаваў год назад. Пачаўшы працаваць, нарадаваўся добраму падбору артыстаў у ансамблі. З імі наладзіць парадак можна. Што датычыць «чужых» нумароў — яны дасюль у праграме. Пастаноўкі Дрчына, Апанасенкі,

Зберажэм для яго цеплыню, Першароднасць свайго вытоку? Пакалюся наступнаму дню, Каб над вяскай узняўся высокая.

Каб не зрушылі халады Завяць іволую — мы бядуем, Уціскаем у гарады, А на вёсцы жытло будуем.

Неспакойна, журботна мне: У ціхім звоне ілакалушы Век драўляны ле міне, Хіба цэгла сагрэе душы?

Пагляджу на натэджаў строй, Пагаджуся: усё прыгожа, Толькі пахмурны мой настрой Лепшым стаць ну ніяк не можа.

Мне і ў горадзе ветла жыць, На далонях трымаць зярняты, Покуль сонца яшчэ гарыць, На франтоне бацькоўскай хаты.

Ліст сябрам

Аднойчы зразумееш: У працыванні блізкай непагоды Шалеюць апантана салаўі, Нібы душу вымаюць у прыроды.

І песенных адчайных салаўёў Так чыста аніколі не пачую, Мае шляхі сцінаюцца дамоў, А я у шалашы усё начую.

Мае шляхі сцінаюцца дамоў, А я вам шлю свае наардынаты: Над рэчкаю задумлівы дымок, Сяброў-баброў пакінутыя хаты.

Шалеюць апантана салаўі, Чаму ў душу пракараляся трывога? Жывеш не так? — Па-іншаму жыві, І будзе бласлаўлена дарога

Твая, Я зноў начую ў шалашы, Касцёр мае пачуцьці сагравае, Спакойна і трывожна на душы, І знаю я, што лепей не бывае.

Вечар паэзіі

Чытаў у школе-інтэрнаце У прызёрнай старане, Тут, як на бацьку ці на маці, Глядзелі дзеці на мяне.

І вусны стрымана трымцелі У ціхіх слухачоў маіх, І мы, усё, што быў, хацелі Назвацца татамі для іх.

А іх бацькі ці шкадавалі? Не, слоў святых на зглум не дам Тым, што ірвынак пакідалі, На ласку інтэрнацкіх мам.

Я знаю, добра ў інтэрнаце, Вітаюць ветла тут гасцей, І усё ж хачу, каб бацька, маці Не ў інтэрнаце, а ў хаце Трымалі на руках дзяцей.

Накунавала мне зязюля Гадоў — да снону не злічыць, А папрасіў я для матулі — Зязюля сціхла і маўчыць.

А мама мілая не знае Таго, што лёс нананаваў, Увішна агуркі саджае І носіць наступленне траў —

У вёсцы роздыху не будзе, А я і здумаць не магу, Што супаноіцца на грудзе, Што маму я не зберагу.

Пагавару з ёю прачула, Сустрэну статак ля варот І папрашу я: зыч, зязюля, Не мне, а маме стольны год.

З такою ранай нельга жыць, І снег ідзе, і дождж імжыць, І халаднее з кожным днём, А ты гарыш сваім агнём.

Гунаеш — водгуку нідзе, Адно прахонны глядзяць, Каменьчык нінеш — на вадзе Не хочучь хвалі паміраць.

Сцяжынка сшэрхала вядзе, І сэрца прагне аддаваць, Скажы мне, птушкам у гняздзе Чаму не хочацца спываць?

Чаму аддана прастор Пад ветравей і дажджы Ляццяць яны, каб ладзіць хор, Як і душа твая, снажы?

Вячэра стыне на сталае, Ды не хапае сумных воч, І ты не можаш у жытле, І ты кіруешся у ноч.

Прысніцца раніцай міраж, Табе жаданы аднаму, ...Каб чалавек не паміраў, Вы адгукніцеся яму!

У ПАЧАТКУ года («ЛіМ» за 9 студзеня) пад рубрыкай «Надзённая размова» была змешчана справаздача са з'езда Рэспубліканскага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры «Ці дзейная наша памяць?» Працягам гэтай спраўды надзёнай размовы сталі шматлікія лісты ў рэдакцыю.

«Міс — 21 год. Старога Мінска я, на жаль, не застаў, — піша студэнт БДТМІ А. Гаявіч. — Я люблю свой горад і ганаруся ім. Але калі ўглядаюся ў архітэктурны сілуэт Мінска, я не знаходжу ў ім нічога цікавага. Можа, гэта погляд «е пристрастие». Ён ідзе ад жадання, каб «дом, у якім я жыў», быў прыгажэйшы і лепшы».

Кандыдат архітэктуры, старшыня секцыі архітэктуры Мінскага гарадскога таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры Т. Габрусь піша пра тое, што ў нашым гарадабудаўніцтве часта забываецца першая заповедзь дойліда — «Паважай суседа і папярэдніка!». «У выніку атрымалася так, — працягвае Т. Габрусь, — што ў дачыненні да культурнай спадчыны, да жывога арганізма горада сучасныя архітэктары ці не супрацьпаставілі сабе грамадскасці. Сучаснае, творчае крода — «зараўняць і выпраміць» — некалькі непрыкметна перайшло ў паяцце «зруйнаваць».

Наш чытач з Рыгі (ён — уладжэнец пасёлка Крывічы Мядзельскага раёна) А. Грышкewіч адзначае, што часта каштоўная ініцыятыва знізу сустракаецца «ў штыкі», а той, хто яе працягвае, рызыкуе атрымаць спаганне. Ён прыгадвае сумную гісторыю (пра яе гаворылася ў артыкуле «Ці дзейная наша памяць?») аб тым, як старшыня калгаса на Маладзечаншчыне арганізаваў рэстаўрацыйныя работы ў храме, які знаходзіцца на тэрыторыі гаспадаркі, каб размясціць у ім музей, канцэртную і выставачную залы, і што з гэтага атрымалася...

«Чаму ўзнікаюць апісанні А. Савіцкім і У. Дзяснісавым («Каб горад ствараў чалавека» і «Патрабаваць строга», «ЛіМ», 23 студзеня) сітуацыі? — ставіць пытанне археолаг І. Чарняўскі з Мінска. — У саміх жа публікацыях і змешчаны адказ. Пытанні архітэктуры і гарадабудаўніцтва, якія датычаць усіх гараджан, чамусьці вырашаюцца ў вузкім коле. Галоснасць адсутнічае. У пэўнай меры гэта датычыцца і лёсу помнікаў архітэктуры, пытанні іх аховы. Так складалася, што гарадабудаўнік стаў поўным гаспадаром не толькі на вольнай ад забудовы прасторы, але і ў гістарычнай частцы горада. Яго жаданне з'яўляецца адзінаўладным пры вырашэнні лёсу таго ці іншага старога будынка, а часам і цэлых гарадабудаўнічых ансамбляў...»

Пра фактычную неэфектыўнасць Закона аб ахове помнікаў, шматлікія парушэнні гэтага закона піша адказны сакратар маладзёжнай рэдакцыі Бе-

ларускага тэлебачання А. Чуланаў. Ён згадвае шэраг гістарычна каштоўных пабудов у Мінску, страчаных у 70—80-я гады. Гэта — вуліца Няміга, дом Ваньковіча, будынак Мінскага гарадскога тэатра. Яшчэ раней, у 50-я гады, не стала Дамініканскага кляштара ў раёне плошчы Свабоды. Сёння будаўніцтва метрапалітэна пагражае ў Верхнім горадзе тым пабудовам, якія яшчэ захаваліся (у тым ліку — Кафедральнаму сабору, помніку дойлідства XVII ст.) «Раней вадзіў сваіх гасцей па горадзе, — працягвае А. Чуланаў, — паказваў будынак ля Свіслачы, дзе падпольшчыкі друкавалі лістоўкі, дзе былі явачныя кватэры мінскіх патрыётаў на Нямізе, а зараз... Сорамна паказваць рэшткі старога Мінска. А ён жа яшчэ быў нават у 70-я гады».

Мінчанін С. Абламейка ў

не? Ніяко гэтак і будзем ва-зіць сваіх дзцей глядзець на даўніну ў Прыбалтыку. Значэнне адноўленага Верхняга горада для беларускай культуры і патрыятычнага выхавання моладзі цяжка пераацаніць. Стаўце пытанне збору сродкаў праз Фонд культуры. Я асабіста гатова даць месячную пенсію».

Мінчанін С. Абламейка ў

на Беларусі прадстаўляецца як выдатнае дасягненне. Мабыць, не ўсім вядома, што толькі за апошнія дзесяць гадоў у Віцебску знесена каля 30 помнікаў архітэктуры, і за апошнія трыццаць гадоў няма, бадай, ніводнага факта рэстаўрацыі, даведзенай да канца».

«Год назад у польскай сталіцы быў адкрыты новы помнік — Дзесяці Варшавы. На-

ПОМНІК ПАВІНЕН ЖЫЦЬ!

вам, якія яшчэ захаваліся (у тым ліку — Кафедральнаму сабору, помніку дойлідства XVII ст.) «Раней вадзіў сваіх гасцей па горадзе, — працягвае А. Чуланаў, — паказваў будынак ля Свіслачы, дзе падпольшчыкі друкавалі лістоўкі, дзе былі явачныя кватэры мінскіх патрыётаў на Нямізе, а зараз... Сорамна паказваць рэшткі старога Мінска. А ён жа яшчэ быў нават у 70-я гады».

«Мы лічым, што настаў час нашым юрыстам здаць іспыт на прафесійную годнасць, — пішуць удзельнікі Мінскага клуба «Талака». — Калі ігнаруецца закон, калі ганебныя здарэнні застаюцца непакаранымі, то як яны могуць гаварыць пра дэмакратызаванне, пра захаванне сацыялістычнай законнасці? Няма ніякай гарантыі, што ў генпланах Мінска і іншых гарадоў не запланаваны знос якіх-небудзь іншых помнікаў. Дзяржаўным органам аховы помнікаў трэба неадкладна правесці планы забудовы і рэканструкцыі нашых гарадоў, мястэчак. Было б яшчэ лепш, каб у іх абмеркаванні прыняла ўдзел шырокая грамадскасць».

Удзельнікі «Талакі» слухна ставяць пытанне: дзе гарантыя выканання закона, калі ў штаце інспекцыі ўпраўлення музеяў і аховы помнікаў Міністэрства культуры БССР нават няма юрыста?

Лёс асобных будынкаў плошчы Свабоды залежыць ад таго, як увогуле будзе вырашаны лёс Верхняга горада. «Я нарадзілася і ўсё жыццё пражыла ў Мінску, мне — семдзесят, — піша пенсіонерка В. Лось-Паўлава. — Калі даведзлася, што плошча Свабоды будзе рэстаўрыравацца, радасці не было межаў. І вось цяпер праект рэгенерцыі абкарналі: не будуць аднаўляцца ратуша і Святадухаўская царква... Ніяко можна эканоміць на культуры, на гісторыі, на мінуўшчы-

сваім лісце гаворыць (са спасылкай на кнігу У. Чантурны «Помнікі архітэктуры і гарадабудаўніцтва Беларусі» (Мін., 1986), што зараз нібыта выконваецца праграма рэгенерцыі гарадской забудовы, якая мае гісторыка-архітэктурнае значэнне, у сарака гарадах і мястэчках Беларусі. Аўтар ліста прапануе праз друк пазнаёміць шырокую грамадскасць з гэтай праграмай, з канкрэтнымі праектамі».

Праблема галоснасці прысвечаны ліст інжынера В. Ляхоўскага з Полацка. «У цэнтры горада быў высечаны стары парк і на яго месцы будуць жылыя дамы. У адпаведнасці з генпланам развіцця горада. У адпаведнасці з тым жа генпланам у 60-я гады ў цэнтры Полацка была знішчана царква — помнік архітэктуры XVI стагоддзя, якая адыгрывала важную ролю ў сілуэце горада. Яна, дарэчы, прыгадваецца ў энцыклапедыях і даведніках. Пра яе сарамліва напісана, што помнік «не захавалася»... Генплан развіцця горада быў прыняты ў 1947 годзе, а ўдакладнены ў пачатку 60-х гадоў. Атрымліваецца, што мы жывём у 1987 годзе ў адпаведнасці з мысленнем і густамі саракагадовай (ці, у лепшым выпадку, дваццаціпятигадовай) даўнасці? Чаму сёння мы ўсе павінны расплачвацца за гарадабудаўнічыя памылкі, запланаваныя сорок гадоў назад?»

Віцебскі мастак А. Мемус у сваім лісце ў рэдакцыю піша: «Сцвярджаю, што ў наш час страчаны толькі «некаторыя» каштоўныя помнікі, — яно выказвалася ў адной з нядаўніх публікацый «ЛіМа», — не адпавядае сапраўднасці. Толькі ў 60-я гады ў нашай рэспубліцы такія ахвяры трэба лічыць дзесяткамі. Рэстаўрацыя ж (дарэчы, не вельмі высокай якасці!) дзесятка аб'ектаў за сорок год

колькі я памятаю, у 70-я гады ў Мінску быў аб'яўлены рэспубліканскі конкурс на стварэнне мемарыяла «Дзяцінства, абпаленае вайной», памятаю выстаўку праектаў у Палацы мастацтваў. Былі вызначаны пераможцы конкурсу, а потым (невядома чаму) пра мемарыял... забыліся», — піша настаўнік з Мінска Я. Шунейка. Далей у лісце чытач ставіць пытанне аб увекавечванні імён выдатных дзеячаў Камуністычнай партыі Беларусі і беларускай савецкай дзяржавы ў назвах вуліц: «У Мінску няма вуліцы Цішкі Гартнага, Іосіфа Адамовіча, Аляксандра Бурбіса. Шаблонны і сухі тэкст на стандартных мемарыяльных дошках на вуліцах А. Чарвякова, В. Кнорына і іншых...»

Пра памылкі ў назвах вуліц піша мінчанін Ю. Мурашка: «І наслася жа бог «грамадзяў», якія публічна дэманструюць сваю неписьменнасць. Напрыклад, на вуліцы Скарыны ў Оршы вісяць шыльды, якія абвешчваюць, што гэта вуліца «Г. Скарыны». Даўно мінулі тыя часы, калі Францыска Скарыну памылкова называлі «Юрыем» ці «Георгіем». Але камусьці гэтыя памылкі так «палюбіліся», што іх распаўсюджваюць не толькі на шыльдах вуліц, але нават перанеслі і на адзіны ў рэспубліцы помнік Ф. Скарыны ў Полацку... Ды і вуліца Скарыны ў Мінску не адпавядае той ролі, якую адыграў вялікі асветнік у гісторыі Беларусі і Еўропы. Вуліца яго імя павінна быць не ў заўзятку з пльвучым пяском, а ў цэнтры сталіцы...»

Чытачы не проста ставяць пытанні, але і выказваюць прапановы адносна лёсу канкрэтных помнікаў гісторыі і культуры. Пчаляр Лінаўскага лягаса Пружанскага раёна М. Папека, напрыклад, прапануе зрабіць у Лінаўскім касцёле — помніку драўлянага дойлідства першай паловы XIX ст.

— музей палаяўніцтва, пчалярства і рыбадоўства. А. Бернат з Баранавіч піша аб тым, што ў Міры, дзе зараз ідзе рэстаўрацыя слаўтага замка, гіне другі помнік дойлідства — Міхайлаўскі касцёл XVI ст. Аўтар ліста прапануе разглядаць Мір, як адзіны гісторыка-архітэктурны комплекс, і адпаведна ставіцца да яго каштоўнасцей. Названы ўжо вышэй Ю. Мурашка піша пра магчымасці скарыстання былога Куцеінскага Багаўленскага кляштара ў Оршы, які калісьці быў цэнтрам кнігадрукавання і мастацтва, для культурных патрэб горада.

«Для шматлікіх гараджан, жыхароў раёнаў Серабранкі і камвольнага камбіната, што ў Мінску, Лошыцкі парк — месца адпачынку. Гэта смарагдавая выспа сярод шэрых гарадскіх кварталаў», — пішуць мінчане І. Сафроненка і Э. Куфцелін. У якім жа стане Лошыца сёння? Чытачы выказваюць спадзяванне, што з гэтага кутка Мінска знікнуць дачы, агароды, гаражы, што на месцы футбольнага поля зноў будзе кветнік, а для доследаў навукова-даследчага інстытута бульбаводства і для гарадскога сметніка знойдзецца іншае месца.

«Трэба як мага хутчэй спыніць разбурэнне таго, што яшчэ чудам захавалася: няхай то будзе Ракаўскі касцёл ці будынак Маладзечанскай настаўніцкай семінарыі, сядзіба Б. Тарашкевіча ці старажытная царква», — піша настаўнік гісторыі з Маладзечна Л. Цімохін.

«Расце Полацк. Дом за домам, квартал за кварталам. Даўно знівеліравана тэрыторыя Ніжняга замка. Цяпер тут стадыён. Забудаваны Верхні пасады, Паступова зносіцца Запалацце — тут будзецца новы мікрараён. Лёс гісторыка-археалагічных помнікаў горада канчаткова не вырашаны: на распранаваным раней генеральным плане развіцця Полацка паміж Верхнім і Ніжнім замкам павінна прайсці аўтамагістраль. Пакуль не пачаліся будаўнічыя работы, неабходна перагледзець планы будаўніцтва і вынесці аўтамагістраль за тэрыторыю старога горада», — піша В. Саковіч, навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі АН БССР.

Помнікі павінны жыць!

Вырашэнне праблем экалогіі культуры немагчыма без адпаведнага, дзяржаўнага падыходу да іх, без удзелу грамадства, без актыўнай грамадзянскай пазіцыі кожнага з нас. Рэстаўрацыя — толькі палова справы, а галоўнае — даць помніку гісторыі новую сацыяльную функцыю. Інакш і надалей у некаторых гістарычных пабудовах будуць месціцца склады і свіннікі... Кожны факт аб'якавых адносін да культурнай спадчыны павінен разглядацца, як падзея надзвычайная. Толькі ў такой атмасферы галоснасці і грамадскай актыўнасці магчымы перамены ў лепшы бок.

АДДЗЕЛ КУЛЬТУРЫ
І ВЫЯВЛЕНЧАГА
МАСТАЦТВА «ЛіМа».

ПАСЛЯ ВЫСТУПЛЕННЯ «ЛіМа»

«У МІЛЬГАЦЕННІ НАЗВАЎ»

Пад такім загалоўкам 27 лютага ў штотыднёвіку быў змешчаны артыкул-дыялог Т. Зарэмбы і М. Аляксандрава пра сённяшні дзень Брэсцкага абласнога драматычнага тэатра імя ЛКСМБ. Друкуючы матэрыял, мы разлічвалі, што ён зацікавіць і ўпраўленне культуры Брэсцкага аблвыканкома, — і не памыліліся.

За подпісам начальніка Упраўлення В. А. Клімчуна рэдакцыя атрымала адказ, дзе паведамляецца, што «у апошнія гады прымаяцца шэраг мер па паліпшэнні дзейнасці калектыву тэатра. У рэпертуар тэатра ўключаны значныя творы су-

часных савецкіх, беларускіх і замежных драматургаў. Сярод іх «Апраўданне крыві» І. Чыгрынава, «Раён пасадзі няведомы...» В. Губарова, «Бярозавая галінка» Ю. Візбара, «Вінаватыя» А. Арбузава, якая была названа ў ліну лепшых п'ес на XXVII з'ездзе КПСС, «Вечар» А. Дударова, «Цыліндр» Э. дэ Філіпа, «Дзікун» А. Касоны і іншыя. Значна вырасла запаліўнасць залы на вярхерніх спектаклях. Калі ў 1985 годзе яна складала 54% пры плане 55%, дык у 1986 годзе яна паднялася да 69,4% пры плане 63%, а за IV квартал дасягнула 84%. Калектыву тэатра паспяхова выканаў вытворча-фінансавы план мінулага года.

Разам з тым, у дзейнасці тэ-

атра, у рабоце творчага складу па стварэнні спектакляў высокага ідэйна-мастацкага ўзроўня маецца шэраг сур'ёзных недахопаў. Гэтыя і іншыя праблемы былі дэталёва абмеркаваны на агульным сходзе калектыву 16 снежня 1986 г. Выпрацаваны комплексныя «Мерапрыемствы па паліпшэнні тэатральнай дзейнасці калектыву Брэсцкага абласнога драматычнага тэатра імя ЛКСМБ на 1987 г.», якія разгледжаны і ўхвалены калегіяй упраўлення культуры аблвыканкома 23 лютага 1987 г. Прымаюцца меры па ўмацаванні рэжысёрскіх кадраў. Прыняты на працу рэжысёр-пастаноўшчык М. М. Трухан. У бліжэйшы час будзе вырашана пытанне па галоўным рэжысёры тэатра, пасля чаго будзе абноўлены склад мастацкага савета тэатра.

Упраўленне культуры лічыць, што прымаемыя сёння меры бу-

дзь спрыяць паліпшэнню дзейнасці тэатра, павышэнню яго ролі ў культурным жыцці горада і вобласці».

Хочацца папрасіць прабачэння ў нашых чытачоў — за доўгае цытаванне... так, звычайнай адліскі. Замест дзелавога і прыныповага адказу па сутнасці ўзятых у публікацыі «ЛіМа» праблем мы атрымалі з Брэста нават не самы лепшы ўзор бюракратычнай «творчасці», пагадзіцца з якім — не можам.

Справа ў тым, што рэзкае павышэнне запаліўнасці залы (амаль у паўтара разо!), не забяспечанае гэтакім жа павышэннем творчага тону тэатра, наводзіць на невясёлыя думкі... Справа ў тым, што ўклю-

чэнне ў рэпертуар той ці іншай п'есы, нават высока ацэненай на партыйным форуме, яшчэ не гарантуе добрага спектакля... Справа ў тым, што паміж радкоў афіцыйнага дакумента гучыць нешта накшталт: «Супакойцеся, адпачыцеся, усё будзе добра — прыняты ж комплексныя мерапрыемствы»...

Мы вырашылі яшчэ раз патурбаваць Брэсцкае абласное ўпраўленне культуры. Спадзяёмся, што неўзабаве ў нашай пошце з'явіцца другі адказ, які на сваім тоне і змесце будзе істотна адрознівацца ад першага...

АДДЗЕЛ ТЭАТРА, КІНО
І ТЭЛЕБАЧАННЯ
«ЛіМа».

Назву — «Жалейка» — самадзейныя артысты ўзялі невыпадкова. Творы, ідэі, вобразы Янкі Купалы, як і Януба Коласа, аказвалі і аказваюць на калектыў вялікае ўздзеянне, натхняюць яго, даюць новыя імпульсы ў пошуках, здзяйсненнях. Нездарма побач з самой назвай нязменна значацца партрэты Купалы і Коласа. Дарэчы, жалейкаўцы неаднаразова давалі сцэнічнае жыццё творам беларускіх класікаў, як і іншых нашых пісьменнікаў. А яшчэ больш ставілі і ставяць фальклорныя рэчы — сцэнізацыі народных абрадаў, звычайна, кагародаў, гульні і інш.

сябе Мікола Макаркоў, стваральнік і нязменны кіраўнік народнага фальклорнага тэатра «Жалейка» з Гомеля. Ён скарыстоўвае любую магчымасць для вандровак па блізкіх і далёкіх вёсках, мястэчках Гомельшчыны, каб збіраць тэатральны фальклор беларускага Палесся. Чалавек неўтаймоўнай энергіі, незвычайнай улюбёнасці ў справу, якую выбраў, Макаркоў надзіва лёгка і хутка ўмеє наладзіць з людзьмі кантакты.

За «Калядкамі» паказваецца сцена «Гуканьня вясны». Яе змяняе «Русальны тыдзень» — народныя абрады, якія адшукаў і запісаў М. Макаркоў і цяпер упершыню робіць іх тэатральным набыткам. Гэтыя сцэны выконваюцца знешне стрымана, у іх пануе лірычны настрой.

Надыходзіць касьба, іграецца «Купалле». Карціна цяпер як бы напоўнена атмасферай таёмнічасці, загадкаваасцю гукаў, пахам лесу, вогнішчам кастра.

«Расступіцца ўсе людзі...»

Музыкі — І Якушэвіч, Ю. Гусеніца, Л. Білізюк.

Прышлі калядоўнікі да гаспадара.

М. Макаркоў сярод удзельнікаў «Жалейкі».

Народная жартоўная сценка «Тры дзяды, тры дзяды пакахалі бабу...» Баба — Г. Коваль, дзяды — У. Шаўчэнка, В. Рабічэнка, У. Гонда.

Фота Ул. КРУКА

«БЕЛАРУС ГУЛЯЕ»

Новая праграма народнага фальклорнага тэатра «ЖАЛЕЙКА»

У нас, асабліва апошнім часам, шмат што робіцца на зберажэнні для нашчадкаў духоўных набыткаў, культуры продкаў. Напрыклад, выдадзены і навукова пракаменціраваны трыццацітомны збор беларускага фальклору — з'ява выключная, унікальная не толькі сярод славянскіх народаў. Якое неацэннае багацце! А пачалі ж збіраць фальклор, запісваць творы даволі позна, і, відаць, многае беззваротна страчана. Ды і з запісанага, каб укласціся ў памеры выдання, давялося рабіць вялікі, строгі адбор. І тым не менш.

Можна было б прыводзіць і іншыя добрыя прыклады, скажам, выпуск Збору помнікаў гісторыі і культуры Беларусі, шэрагу найкаштоўнейшых энцыклапедычных выданняў. І ўсё ж з імклівым развіццём цывілізацыі многае з нашага духоўнага багацця катастрафічна знікае. Рвецца даўня і раней вельмі трывалая традыцыя перадачы з пакалення ў пакаленне звычайна, характэрных асаблівасцей побыту, народнай мудрасці, што выпрацоўвалася стагоддзямі. Старыя яе носьбіты (час няўмольны!) назаўсёды адыходзяць, а іх найбагацейшая спадчына, хіба што за рэдкім-рэдкаім выключэннем, не перадаецца. Усё адно як нікому яна і не патрэбна: маўляў, навошта іх стара-светчына, цяпер у нас усё новае, «грамадское». Не навучае бабулька дачку ці ўнуку, скажам, умельству народнага ткацтва, вышыўкі. А тыя прыгожыя, святочныя строі, якія раней назапасіла ў сваю апошнюю дарогу («на смерць»), кладуцца разам з ёй у трэну, засыпаюцца пыском. Нешта падобнае адбываецца і з іншымі рамёствамі, і шырэй — з нашай даўняй матэрыяльнай і духоўнай культурай. Страчваюцца пераемнасць, рвецца павязь часоў.

Таму самай моцнай падтрымкай заслугоўваюць тыя дзеянні, якія шчыра рупяцца, каб зберагчы, захавашь народнае багацце, перадаць яго новым пакаленням. Напрыклад, наш слынный прафесар філалогіі Фёдар Міхайлавіч Янкоўскі нястомна збірае і, як кажуць, вводзіць у наш агульны (а не толькі ў навуковы і літаратурны) ужытак крылатыя народныя выразы, сапраўдныя моўныя даяменты. Мастацтвазнаўца Міхась Раманюк паспеў за доўгія гады сваёй збіральніцкай дзейнасці назапасіць багацейшы матэрыял па беларускіх народных строях, мастацкіх вырабах, многія з якіх таксама нішчыць час.

У галіне тэатральнага мастацтва такую місію ўзяў на

Адной старой жанчыне накланяе касу, скосіць абмежак, другой паколе дровы, для трэцяй напросіць у старыні калгаса каня, каб прывезці з лесу дровы, — і ўсе яны перад ім «раскрываюцца», расказваюць і паказваюць, «што і як раней рабілася». А расказаць і паказаць заўсёды ёсць што — беларус традыцыйна вельмі здольны да тэатралізаваных гульніў. Прынамсі, элементы драматычнага мастацтва спадарожнічаюць на працягу ледзь не ўсяго яго жыцця: ад абрадаў у гонар нараджэння і да пахавальных рытуалаў. Ды і сам Макаркоў, як кажуць, з ног да галавы чалавек тэатральны — ён валодае дарам успрымаць свет, жыццё людзей праз сцэнічныя выявы, так, як музыкант праз гукі, мастак праз фарбы. Цяпер ён ужо не толькі збіральнік, а і носьбіт тэатральнага фальклору. І перш за ўсё перадае яго ўзоры калектыўу «Жалейкі». У пэўнай мастацкай апрацоўцы, з улікам патрабаванняў нашага часу, але ў форме, блізкай да аўтэнтычнай, у стылі, роднай першакрыніцы.

Само становішча як бы складае своеасаблівую анталогію народных святаў, гульніў, звязаных з земляробчым цыклам работ. Праца селяніна тут таксама паказваецца, зразумела, на ўмоўнай тэатральнай інтэрпрэтацыі. Але асноўнае ў спектаклі — гульні, ігрышчы.

Мы неяк прызвычаліся ўжо ўяўляць вобраз нашага продка-селяніна як ціхага, стрыманага, цяплівага, што толькі і ведаў цяжкую, паднявольную працу, пакуты, гора. І не задумваемся, што быў ён і чалавекам бурных эмоцый, глыбокіх пачуццяў, які ўмеў у рэдкія вольныя хвіліны нястрымна весяліцца, радавацца, быў ён чалавекам вялікай, яркай азоранасці, высокіх духоўных узлётаў. Спектакль «Беларус гуляе» якраз і паказвае такія рысы людзей.

Ён пачынаецца са сцэны «Калядак», калі сяляне ўправіліся са сваёй работай. Гаспадар і гаспадыня запрашаюць мароз есці куццю і вядуць паміж сабой тэатралізаваны дыялог пра будучы ўраджай. Гэты дыялог ў свой час занатаваў Змітрок Бядуля, але ў «Жалейцы» ён разыгрываецца на мясцовым, «палескім» дыялекце. Затым у хату да гаспадароў завітваюць калядоўшчыкі, скамарохі з казой, буслам, мядзведзем. Пачынаюцца імпрывізаваныя гульні, песні, скокі.

Пасля касьбы наблізілася жніво, самы гарачы час для жанок. А вось і доўгачаканыя «Дажынікі». Час умалоту, свята ўраджаю. Зноў жа песні, гульні, менавіта народная веселасць. Пачынаюцца беларускія «Ігрышчы» — «скокі, жарты на ўвесь свет». Тут і сценка «Мацей і доктар Баўтрамей», і розныя кепкі, каламбуры, паказы спрыту, усялякіх фокусаў. А ў фінале гэтага яркага, маляўнічага відовішча яго ўдзельнікі традыцыйна запрашаюць глядачоў на агульныя скокі, на калектыўную спеўку.

У спектаклі «Беларус гуляе» М. Макаркоў выкарыстоўвае шырокі спектр выяўленчых фарбаў і выканаўчых прыёмаў: ад буфанады, найгарэзнейшага гумару, жартаў — да ўнутранай стрыманасці, пранікнёнай лірыкі, псіхалагічнай напоўненасці і заглыбленасці. Пакуль, неабходна адзначыць, пастаноўшчыку больш блізкія саканітыя раблезянскія фарбы. Іншымі ж, прыцішанымі, трэба яшчэ авалодваць. Як і майстэрствам рытмічнай пабудовы відовішча, асабліва пад час змен карцін, кампазіцыйнай завершанасці.

Вітаючы ў цэлым вельмі ўдалы паказ фальклорных святаў у гонар працы, хацелася б пажадаць калектыўу стварыць вось такую ж тэатральную анталогію, звязаную з кругаваротам людскога жыцця, так сказаць, з яго цыклам, з якога таксама пачынаюцца багатыя драматычныя элементы. «Жалейкаўцы» ўжо неаднаразова рабілі паспяховае прарывы ў гэтую фальклорную спадчыну, справа цяпер у падрыхтоўцы спецыяльнай праграмы з жыцця чалавека, яго існасці.

На заканчэнне назаву, акрамя М. Макаркова, — сцэнарыста, пастаноўшчыка, педагога, — і некаторых іншых стваральнікаў спектакля «Беларус гуляе»: хормайстра І. Якушэвіча, балетмайстра Л. Іванова, музычных кіраўнікоў В. Аляшкевіча і К. Дамасевіча, выканаўцаў У. Гонду, Г. Коваль, Л. Тарасевіч, С. Белавусава, Ю. Гусеніцу, Л. Білізюка, У. Шаўчэнка, М. Зыблева, А. Пікоўскую, В. Рабічэнка... У народным відовішчы бярэ ўдзел каля сарака чалавек — людзей самых розных прафесій, заняткаў, узросту: ад пяці гадоў і да васьмідзесяці. Аб'ядноўвае усіх — любоў да мастацтва і вера ў тую добрую, высакародную справу, якую яны робяць. І яшчэ трэба дадаць, што сваю новую пастаноўку «Беларус гуляе» калектыў «Жалейкі» прысвяціў сямідзесяцігоддзю Вялікага Кастрычніка.

Анатоль САБАЛЕЎСКІ.

Вядомы ўкраінскі паэт Пятро Ігнатавіч Гарэцкі — аўтар многіх кніг паэзіі, сярод якіх зборнікі вершаў «Дружба», «Вечнае цяпло», «Выток», «Мая любоў», «3 дарог жыцця» і іншыя. У мінулым годзе ў выдавецтве «Савецкі пісьменнік» (Кіеў) выйшла яго новая кніга «Зачарованасць». У ёй, як і ў папярэдніх кнігах, шмат вершаў аўтар прысвячае «сінявокай сястры Украіны» — Беларусі, яе чароўнай прыродзе, мясцінам, звязаным з жыццём і творчасцю Янкі Купалы. Акрамя таго, Гарэцкі перакладаў на ўкраінскую мову для асобных кніг і перыядычнага друку вершы многіх беларускіх паэтаў — Я. Купалы, П. Броўкі, М. Танка, А. Астрэйкі, А. Бялевіча, А. Вялюгіна, Р. Няха і іншых.

Беларускі чытач знаёмы з творчасцю Пятра Гарэцкага па кнізе «3 дзяржоўскіх круч», якая выходзіла ў 1969 годзе ў Мінску ў выдавецтве «Беларусь». Паэзія яго шчыра, проста, вылучаецца надзвычайна жывымі праблемамі, публіцыстычнасцю і лірызмам.

Прапаную чытачам «ЛіМа» два вершы ўкраінскага сябра ў сваім перакладзе.

Пятро ПРЫХОДЗЬКА.

Пятро ГАРЭЦКІ

Нарач

Азёр нямала на Украіне.
А Нарач — возера ў сяброў:
Жывы прастор
Пад небам сінім
Ад берагоў да берагоў.

Па-над вадою хвояў шаты
Аб лёсе гутараць сваім.
Не раз
У будні і на святы
Стаю я ў роздуме над ім.

Бруіцца светлае бяздонне
Як срэбра чыстае расы.
Прыроды матчынай улонне,
Разбег блакітнае красы.

Крык быстрых чаек над вадою,
Сляды ружовых бліскавіц.
А ў лузе тонкаю струною
Звіняць струменьчыкі крыніц.

Я аддаваў тут на світанках
Паклон гасціннаму кутку, —
Ішоў у дом
Максіма Танка
Па нарачанскім беражку.

Як часта вогнік тут не гасне

Усю ноч між сосен і дубоў.
І сэрца чуе ў новым часе
Дыханне танкавых радкоў.

Я чую сэрцам кліч Айчыны.
О нарачанскі бор! — гудзі,
Мяне знаёмаю сцяжынай
Не раз
На Нарач прывядзі.

Дабрыня

Не, не проста цераз леты, зімы
Па драўляным мосце перайсці.
Край братэрскай!
Многім людзям з ім мы
Дабрыню прыносілі ў жыцці.

Па Купалавай ішлі мы сцэжцы
У новы поўдзень сонечнага дня.
У вясновай залатой усмешцы
І ў зімы — ва ўсім ёсць дабрыня.

Нам яна прыносіць
празарлівасць,
Больш дае любві, жыццю —
агну.
І, напэўна, той навек шчаслівы,
Хто займеў такую дабрыню.

ЧЫТАЧ СТАВІЦЬ ПЫТАННЕ

БЫВАЕ так: жыве чалавек, шмат добрага робіць людзям, Радзіме. Яго паважаюць. Цэняць. Узнагароджваюць. А не стала — забываюць.

Так сталася з Іванам Паўлавічам Сікорам, таленавітым даследчыкам-селекцыянерам. У свой час яго ведалі не толькі ў

мог пазайздросціць вучоны, пісьменнік, журналіст. Дзе яна цяпер, гэтая бібліятэка? Былі поўныя папкі перапіскі з вучонымі, навуковымі ўстановамі, рэдакцыямі газет і часопісаў. Амаль нічога не засталася.

Лепш пазна, чым ніколі. Узаліся краязнаўцы і сёбе-тое зрабілі. Найбольш шчыравала тут

ХАЙ БУДЗЕ СІКОРАЎ САД

рэспубліцы, але і за яе межамі. А што сёння? Ці ведаюць пра яго тыя, што нарадзіліся дзесяць, дваццаць гадоў назад? Ці ёсць дзе-небудзь у школе або ў ДOME культуры які куток пра гэтага цікавага чалавека? Ну хоць бы на Віцебшчыне? Ці яшчэ бліжэй, у Шаркоўшчынскім раёне, дзе ён жыў і працаваў? А пра яго ж зроблены аж два кінафільмы. Пра яго сказана ў Беларускай Савецкай Энцыклапедыі. Пра яго пісалі ў газетах і часопісах...

Як ні рупіліся працаўнікі музеяў, але і яны штокольвечы праглядзелі. Узяць хоць бы Віцебскі краязнаўчы. Два дзесяткі гадоў мінула з дня смерці І. Сікоры, але за гэты час тут амаль нічога не зроблена, каб набыць неабходныя экспанаты, сабраць дакументальны матэрыял, каб пацвердзіць памяць пра вядомага аматара прыроды.

Надаўна споўнілася сто гадоў з дня нараджэння І. Сікоры. У музеі спыхаліся: круглая дата! Трэба штосьці рабіць. Пачалі збіраць матэрыялы. А гэта ўжо няпроста. Шмат што згубілася. У даследніка была асабістая бібліятэка, якой

навуковы супрацоўнік музея Ала Аляксандраўна Букіна. Звярнулася да тых, хто добра ведаў Сікору. Напісала пісьмы. Пазваніла на тэлефоне. Правяла гутаркі. Глядзіш — справа зрушылася з месца. Дачка даследніка Лідзія Іванаўна даслала некалькі кніг, што цудам захаваліся, з асабістай бібліятэкі. На іх мы бачым экслібрис Сікоры.

Дарэчы, пра экслібрис. Яго стварыў гадоў дваццаць таму назад былы студэнт Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута, цяпер заслужаны дзеяч мастацтваў БССР прафесар Васіль Пятровіч Шаранговіч. Падарунак мастака — сведчанне глыбокай павагі да вядомага ў народзе садоўніка-даследніка, заўзятага кнігалюба.

Тое, што прыслала дачка Сікоры, мае асаблівую каштоўнасць. Гэта перш-наперш кніжка «Садоўніцкая чытанка». Яна была выдадзена ў Вільні (1938 год), надрукавана ў Беларускай друкарні імя Францыска Скарыны.

І Сікора з маленства захапляўся садоўніцтвам. А да таго часу, калі рыхтавалася кніжка

для сялян, набыў ужо значны вопыт. Таму не дзіва, што ён прыняў актыўны ўдзел у «Чытанцы». Там два яго артыкулы: «У садку вясной» і «Якія дрэўцы садзіць у садку». Напісаны яны цікава, выразна і проста. Відаць, аўтар шчыра клапаціўся пра тое, каб яго парады былі зразумелыя ўсім, нават малалісьменнаму вясцоўцу. Пад кожным артыкулам — подпіс: Іван Сікора.

Добрыя парады даваў дасведчаны зямляк сваім сялянам. Шмат якія з тых парад спатрэбіліся б і сёння пачынаючым садоўнікам. Аўтар засцерагае ад памылак: не загушчаць сады, не садзіць абы-якія гатункі, сачыць за фарміраваннем кронаў. Артыкул «Якія дрэўцы садзіць у садку» Сікора заканчвае зусім надзвычайнымі словамі: «Пры канцы хачу дадаць, што ўдачы ў садоўніцтве дачакаецца толькі той, хто працу сваю любіць і хто не спадзяецца, што сама сабой зробіцца».

Каштоўную кнігу з экслібрисам І. Сікоры даслала ў музей настаўніца Слабодскай сярэдняй школы (Шаркоўшчынскі раён) Е. Райчонак. Гэта «Батанічны атлас», капітальная праца вучоных пад агульнай рэдакцыяй члена-карэспандэнта АН СССР Б. К. Шышкіна, выдадзены ў 1963 годзе. Даецца апісанне шырока распаўсюджаных на тэрыторыі СССР раслін, якія маюць народнагаспадарчае значэнне. Бадай, палову тома складаюць каляровыя малюнкi.

З экслібрисам Сікоры трапіў у музей чвэрты том Збору твораў Дарвіна на рускай мове «Аб паходжанні відаў шляхам натуральнага адбору». Гэтая рэдкая цяпер кніга выйшла ў выдавецтве «Вестніка Знання» (С.-Пецяярбург, 1910 год). Такі падарунак музею ад бібліятэкі Шаркоўшчынскага райкома КПБ.

ПАЛІТЫКА І ДЭАЛОГІЯ

БІЗНЕС І КУЛЬТУРА

Сродкі прапагандыскага ўздзеяння на грамадскую думку ў ЗША, асабліва сродкі масавай інфармацыі, усяляк спрабуюць стварыць уяўленне аб незалежным характары розных сфер грамадскага жыцця. І, натуральна, самым катэгорычным чынам яны адмаўляюць залежнае становішча культуры ў «свабодным свеце». Згодна з поглядамі, якія яны прапаведуюць, культурнае жыццё грамадства, яго шматлікія культурныя інстытуты нібыта ніякім чынам не залежаць ад інтарэсаў манополі і палітыкі.

Аднак усё гэта далёка ад ісціны. Сродкі масавай інфармацыі, выдавецтвы, арганізацыі, якія займаюцца пытаннямі адпачынку і забаў, не толькі падпарадкаваны ідэалогіі «вялікага бізнесу», але і самі з'яўляюцца яго неад'емнымі кампанентам, састаўнай часткай буйнейшых кангламератаў.

Акрамя таго, так званыя некамерцаскія культурныя ўстановы, напрыклад, школы, музеі, навукова-даследчыя таварыствы, розныя фонды і ўніверсітэты арганізаваны па ўзору і падабенству камерцаскіх прадпрыемстваў. Кіруюць імі саветы дырэктараў (ці апеку-

ноў), члены якіх належаць да дзелавых колаў. Такія саветы кіруюць усёй дзейнасцю устаноў: зацвярджаюць бюджэт, камплектуюць штаты, заахвочваюць і караюць супрацоўнікаў (аж да звальнення), вызначаюць напрамкі дзейнасці. Члены саветаў дырэктараў ці самі займаюць кіруючыя пасты, ці прызначаюць на іх патрэбных ім асоб. Яны надзелены амаль абсалютнай уладай і могуць рабіць любыя змены ў кіраўніцтве ўстановаў. Прымаючы асноўныя рашэнні, дырэктары ў сваіх дзеяннях зыходзяць не з патрабаванняў большасці, а з класавых інтарэсаў. Дырэктары не маюць патрэбы ў нейкай сістэме выбараў, у іх няма афіцыйнай апазіцыі, яны не абавязаны трымаць справядліва перад радавымі супрацоўнікамі, у іх няма неабходнасці завабываць давер тых асоб, лёсам якіх яны распараджаюцца.

Такім чынам, культура неаддзельная ад бізнесу, а адзіны культурнай структуры неаддзельная адна ад адной. Найбольш актыўныя і замойныя бізнесмены або валодаюць адразу некалькімі культурнымі ўстановамі ці арганізацыямі, або цалкам кантралююць іх дзейнасць, у выніку чаго ўтвараецца

раецца цэлая сістэма ўзаемазалежных, а часта і ўзаемазамальных дырэктаратаў. Многія буйныя бізнесмены з'яўляюцца не толькі прэзідэнтамі банкаў або карпарацый, а і рэгентамі буйных універсітэтаў, апекунамі цэнтраў мастацтваў, уваходзяць у саветы дырэктараў універсітэтных і часопісаў, фондаў і тэлекампаній.

Звернемся да канкрэтных галін культуры. Сярод устаноў, якія неабгрунтавана лічацца «аўтаномнымі» і «дэмакратычнымі», часцей за ўсё называюць школы і ўніверсітэты. Але, як паказваюць розныя абследаванні, у школах ЗША выкладаюць сістэму каштоўнасцей пануючага класа, забараняючы распаўсюджваць інфармацыю і выказаць меркаванні, якія супярэчаць буржуазнай ідэалогіі. У старэйшых класах навучаюць «барачыце з камунізмам» і выкладаюць спустошаны курс гісторыі Амерыкі і сусветнай гісторыі. Развіццё капіталізму паўплывала і на вышэйшыя навучальныя ўстановы. Мінуў час класічнай адукацыі, у якой цэнтральнае месца адводзілася закону божаму; сёння ўніверсітэты і каледжы задавальняюць патрэбы прамысловасці, выконваючы яе заказы. Бізнес ажыццяўляе строгі кантроль за дзейнасцю гэтых адукацыйных устаноў, выкарыстоўваючы розныя асацыяцыі і ўрадавыя рэсурсы. Толькі адзін Пентагон фінансуе дзве трэці ўсіх фундаментальных навукова-даследчых і даследна-канструктарскіх прапрацовак. Такая залежнасць універсітэтаў ад багагных аса-

цыяўных, буйных карпарацый і ўрадавых заказаў не магла не паўплываць на змест праводзімых у іх тэарэтычных даследаванняў і на іх вучэбныя праграмы. Тым не менш большасць з тых, хто знаходзіцца на такім забеспячэнні, крычаць аб сваёй незалежнасці і непадкупнасці. І гэту іх дзіўную «незалежнасць» ад сваіх апекуноў можна параўнаць толькі з не менш дзіўнай «незалежнасцю» кангрэсменаў ад фінансавых колаў, якія ўкладаюць шчодрыя сродкі ў іх выбарчыя кампаніі.

«Свабодныя і незалежныя» каледжы і ўніверсітэты Злучаных Штатаў пазбаўлены магчымасці распараджацца сваім лёсам. Як ужо адзначалася, імі кіруюць саветы апекуноў, амаль усе члены якіх належаць да дзелавых колаў. Апекунамі Калумбійскага ўніверсітэта, напрыклад, з'яўляюцца фінансавыя магнаты, банкіры і дырэктары такіх карпарацый, як «Локхід», «Кон Эдзісон», «Ай Бі Эм» і «Сі Бі Эс».

Вельмі часта гаворыцца і пішацца аб «свабодзе» і «незалежнасці» прэсы ў Злучаных Штатах. Фактычна ж інфармацыйныя сродкі ўяўляюць сабой гіганцкія прыбытковыя кангламераты, якія належаць буйным банкам і даволі значным кансерватарам і імі кантралююцца. Карэспандэнты і рэдактары, якія працуюць на іх, бачаць свет іх вачамі, вачамі ўладальнікаў рэкламных агенцтваў, галоўных асоб карпарацый і супрацоўнікаў Пентагона.

Сродкі інфармацыі, якія на-

лежаць «вялікаму бізнесу», паказваюць Злучаныя Штаты «набожнымі» і «праведнымі», гэтакім «бастыёнам дэмакратыі», які стаіць на шляху «камуністычнай агрэсіі». Пастаяннае паўтарэнне гэтых штампаў на працягу дзесяцігоддзяў, натуральна, аказвае свой уплыў. Супрацоўнікі сродкаў інфармацыі з'яўляюць аб тым, што іх інфармацыя з'яўляецца «аб'ектыўнай» і «нейтральнай». На справе ж гэтая «аб'ектыўнасць» азначае, што інфармацыя, напрыклад, пра Індакітай, Блізкі Усход, Цэнтральную Амерыку, Усходнюю Еўропу даецца з пазіцыі Дзяржаўнага дэпартаменту. Іх «аб'ектыўнасць» азначае замоўчванне або адмаўленне дасягненняў сацыялістычных краін. Такая «аб'ектыўнасць» азначае раздзьмуванне міфу аб «савецкай пагроззе» і характэрныя для часоў «халоднай вайны» рэпартажы пра Нікарагуа, Сальвадор, пра «ўціхаміранне» Грэнады. Гэтая «аб'ектыўнасць» азначае паведамленні аб забастоўках з пазіцыі гаспадароў. Іншымі словамі, «аб'ектыўнасць» пастаўлена на службу інтарэсам капіталістычнай ідэалогіі.

Калі закрануць сферу забаў, то і тут карціна будзе такая ж самая. І ў гэтай сферы, як быццам зусім «незалежнай» і «свабоднай» ад палітыкі, свет паўстае ў патрэбным капіталізму абліччы. За некалькімі выключэннямі, фільмы прагрэсіўнага, дэмакратычнага, антымперыялістычнага зместу, якія адстойваюць ідэалы міру, асуджаны на невядомасць, на па-

Дарэчы, райкомаўская бібліятэка падарыла музею і яшчэ адну кнігу з эксклюзіўным Сікоры. Гэта капітальная праца С. Ф. Чарненкі, вучня і папачніка І. У. Мічурна. Яе назва: «Паўстагоддзя работы ў садзе» (Дзяржаўнае выдавецтва сельскагаспадарчай літаратуры, Масква, 1957 год).

І. Сікора вёў перапіску з многімі выдатнымі саадаводамі, вучонымі краіны, навуковымі ўстановамі. Ён цёпла адгукаўся на кожны ліст пачынаючага садоўніка, аматара прыроды, кнігалюбца. Маскоўскі інжынер-канструктар Мар'яна Туктусь даслала ў музей цэлую папку (50 штук) пісьмаў І. Сікоры да яго бацькі, такаса інжынера, В. П. Палыніна. Пісьмы гэтыя датываюць 1955—1964 гадоў. Пачалося з адказу на запытанне па садоўніцтву, а вырастаў у працяглую сяброўскую перапіску пра ахову прыроды, кнігі, мастацтва.

Сярод перапіскі з вучонымі (тры папкі іх даслала І. Сікора) асабліва цікавае выклікаюць пісьмы акадэміка УАСГНІЛ Міхаіла Апанасавіча Лісавенкі. Гэта той Лісавенка, якога Мічурна называў пачынальнікам сібірскага садоўніцтва. Сікора і Лісавенка ніколі не бачыліся, сустракаліся толькі ў перапісцы. Але ж якое гэта было сяброўства! Пра што яны толькі ні размаўлялі. І пра сібірскага яблыні, што, як гарбузы, па зямлі сцелюцца, і пра беларускі агрост, пра кнігі і пісьменнікаў, і пра фіялкі (браткі), якія акадэмік, між справай, пяшчотна вырошчываў пад акном на ўласнай градцы...

Сёе-тое набыў Віцебскі краязнаўчы. Малавата. Але ж і яно мае сваю каштоўнасць. Матэрыялы пра Сікору вартыя ўвагі. Імі зацікавіцца даследчыкі, навуковыя супрацоўнікі, журналісты. Спадзяёмся, што супрацоўнікі музея працягнуць актыўнасць, пашыраць куток таленавітага земляка-самародка. Так. Яны маглі б зрабіць куды

больш. Маглі б... Каб тыя ўстановы, ад якіх залежыць справа, надалі больш увагі музею.

— Гэта ж ганьба, што наш музей колькі год ціснецца ў зусім непрыстасаваным памяшканні, — гаворыць навуковы супрацоўнік Ала Букіна. — Мы нават не можам разгарнуць экспазіцыю. Колькі год экспанаты пыляцца ў запасніках! Так цесна і завалена, што не можам прыняць наведвальніка. Дзе ўжо там — экскурсію!

Скарга слухная. Кіраўнікам культуры вярта было б зазірнуць у закуткі дома № 4 па вуліцы Льва Талстога, дзе туліцца абласны краязнаўчы. Вярта зазірнуць. Каб зрабіць вывады.

Гэта датычыць музея наогул. Але два словы зноў пра Сікору. Сікора цікавіць нас не толькі як выдатны садоўнік, даследнік, селекцыянер. Ён быў Інтэлігентам з вялікай літары. Педагогам ад нараджэння. Кнігалюбам. Прапагандыстам. Яго імя і вопыт павінны адыграць сваю ролю ў выхаванні моладзі. Такую думку выказаў калектыў Слабодскай сярэдняй школы ў пісьме, якое надрукавана ў часопісе «Сельское хозяйство Белоруссии». Настаўнікі і вучні гэтай школы прапануюць стварыць на сядзібе Сікоры мемарыяльны музей, захаваць доследны сад умельца і, апроч таго, пасадзіць ля Слабодскай сярэдняй школы на грамадскіх пачатках сад-дэндэраый памяці Сікоры. Гэтую прапанову падтрымліваюць іншыя калектывы. Ці не пара Віцебскаму аблвыканкому і аблграпраму разгледзець гэтае пытанне, каб надаць справе належны ход?

Васіль МІНАУ,
журналіст,
г. Мінск.

каз перад нешматлікімі аўдыторыямі. І, наадварот, доўгія гадзі тэлебачанне і Галівуд нашлігоўваюць масавага глядача фільмамі аб «чырвонай пагроззе», шпіёнскімі баевікамі, якія багаты на сцэны насілля, расізму, сексу, цынізму, мілітарызму і іншых «маральных» каштоўнасцей.

За рэдкім выключэннем, тэатры ў ЗША існуюць на датацыі, у тым ліку і манаполіі, прыватных мецэнатаў. Фінансавая залежнасць вядзе да страты творчай самастойнасці. Гэта прызнаецца і самімі дзеячамі тэатральнага мастацтва ў ЗША. «Тэатр ёсць і заўсёды будзе заставацца звязаным з палітыкай», — заяўляе кіраўнік Амерыканскага нацыянальнага тэатра ў Вашынгтоне Пітэр Селарс, адзін з вядучых наватараў у амерыканскім тэатры. Да гэтай, увогуле правільнай ацэнкі, застаецца дадаць толькі тое, што П. Селарс апусціў у сваім артыкуле, — а іменна, што палітыку амерыканскаму тэатру диктуюць грашовыя магнаты.

Манаполіі трымаюць сваю руку на сферы сацыяльнай і творчай дзейнасці, якія некалі былі неад'емнай часткай народнай культуры. Капіталізм пранікае ва ўсе галіны культурнага жыцця, ламаючы і перабудоўваючы іх адпаведна са сваімі патрэбамі, аказваючы ўплыў не толькі на работу, а і на творчасць людзей. Свет мастацтва неадлучна ад рынка мастацтва, на якім пануе невялікая групка фінансавых магнатаў, такіх, як Гардфорд, Гэці, Рафелер. Для іх мастац-

ва — не частка агульнай спадчыны чалавецтва, а прадмет выгаднага змяшчэння капіталу. Яны фінансуюць музеі і буйнейшыя выстаўкі, выдавецтвы, што выпускаюць кнігі і дарэгія часопісы па мастацтве, школы і цэнтры мастацтваў. У свеце чыстагану той, хто плаціць грошы, той і заказвае музыку. З'яўляючыся апекунамі, выдаўцамі і патронамі, манаполіі ўплываюць на стварэнне і распаўсюджанне твораў мастацтва, устанавліваюць палітычныя абмежаванні для творчага самавыяўлення. І калі мастак выходзіць за ўстаноўленыя ім межы, ён наўрад ці можа спадзявацца на ўдзел у выстаўках. Мастацтву, змест якога вылучаецца радыкалізмам, адразу ж наवेशваюць бірку — «прапаганда».

У апошні час мастацкія выстаўкі ўсё часцей фінансуюць не асобныя патроны, а цэлыя карпараты. За мінулыя дваццаць гадоў на арганізацыю розных вернісажаў карпаратывамі было выдаткавана больш за 3 мільёны долараў. Сродкі масавай інфармацыі падносяць усё гэта як буйнейшую з'яву, станоўчы зрух у свеце мастацтва. Сапраўды, выстаўкі наладжваюцца. Але паказальна, што творы мастацтва для іх адбіраюць не мастацтвазнаўцы, а прамыслоўцы і іх падручныя з «Мобіл Карпарэйшн» ці «Філіп Морыс Інкарпарэйтэд».

А. САННІКАУ,
супрацоўнік Сакратарыята
ААН на вкце БССР.

У 1962 годзе Аляксандр Вампілаў наведаў Краснапольшчыну і разам з артыстамі краснапольскага народнага тэатра выязджаў у вёску Карма-Пайнак на калгаса імя Жданава. Пасля гэтай паездкі пад уражаннем ад спэнтанія артыстаў-аматараў з'явілася апавяданне «Сонца ў буславым гняздзе», якое я прапануючы чытачам «ЛіМа» ў сваім перакладзе.

Таварыскі гурток аматараў сцэны быў створаны ў Краснаполлі ў першыя гады Саветскай улады. Арганізатарамі, стваральнікамі яго былі настаўнікі браты Васіль і Андрэй Шашалевічы і Аляксандр Грубэ — пазней вядомы саветскі скульптар. Грубэ пісаў: «Ішоў 1918 год. З вясны давялося працаваць чорнаробочым на палх і ў садах. А восенню ў Краснаполлі была створана адзіная працоўная школа 2-й ступені. Мяне запрасілі ў гэтую школу настаўнікам прыродазнаўчых навук і графічных мастацтваў. Першыя гады Саветскай улады азнаменаваліся вялікай цяжкай працай да культуры. У Краснаполлі настаўнікі і вучні старэйшых класаў стварылі самадзейны тэатральны гурток. Саў арганізацыйная работа ў гэтым гуртку легла на мяне. Пісаў дэкарацыі, быў рэжысёрам і сам іграў. Мы паставілі каля трыццаці п'ес».

Па ўсяму відаць, што гэты час, час рэвалюцыйных змен у грамадстве, і сапраўды спрыяў развіццю творчых здольнасцей. Настаўнікі Шашалевічы былі аўтарамі першых п'ес, што сталіся акцэрамі-аматараў. Аляксандр Грубэ, апрама заняткаў тэатральным мастацтвам, зрабіў у той час у Краснаполлі свае першыя скульптурныя работы — партрэты У. І. Леніна і К. Маркса.

А любіў да сцэны, да тэатра, як спадчына, перадавалася ў Краснаполлі ад аднаго пакалення да другога. З цягам часу гуртоўцы звярта-

ліся да больш складаных твораў. У іх рэпертуары з'явіўся М. Горкі і — назаўсёды — беларускія драматы: К. Крапіва, І. Мележ, І. Шамякін, І. Козел, В. Гарбацэвіч, А. Дударэў.

Дваццаць пяць гадоў калектыў тэатра носіць званне народнага. Свае спэнтані тэатр паказваў не толькі жыхарам Краснаполля, але, вандруючы на молах, выступаў у Чавусах і Шклове, Чэрыкаве і Крычаве, Касцюковічах і Клімавічах, калгасах і саўгасах Магілёўшчыны і суседняй Гомельскай вобласці.

Кіруе калектывам аматарскага тэатра В. Ермаловіч, не проста энтузіяст сваёй справы, але чалавек рэдкай душэўнай прыгажосці. Таму, відаць, сярод іншых выступленняў на з'ездзе Саюза тэатральных дзеячаў БССР, ухваляваная прамова Валянціна Іванавіча пра багацце і спадчыну беларускай драматыі выклікала таі водгук у дэлегатаў і гасцей з'езда.

Ёсць у Краснапольскім тэатры і свой летпісец — Леанід Васільевіч Лабаноўскі, чалавек, вельмі паважаны землякам, янога ведаюць усе — ад малага да вялікага. Леанід Васільевіч — настаўнік гісторыі, у свой час — рэжысёр, потым акцёр-аматар, палыміяны прапагандыст тэатральнага мастацтва. У творчых планах Леаніда Васільевіча — кніга пра тэатр у Краснаполлі. Гэта і пра яго, пра Лабаноўскага, напісаў Аляксандр Вампілаў у сваім апавяданні, а таксама і пра Івана Рыгоравіча Вялюгу, у мінулым настаўніка, і пра іншых артыстаў-аматараў.

А ў той вечар у Карма-Пайнаках, пра які расказаў Аляксандр Вампілаў, быў вясны спэнтань. Ігралі «Лявоніху на арбіце» Андрэй Макаёнка.

Вера САВІНА.

Аляксандр ВАМПІЛАУ

СОНЦА У БУСЛАВЫМ ГНЯЗДЗЕ

АПАВЯДАННЕ

ПРА што думае чалавек, які ніколі ў жыцці не бачыў ніводнага сапраўднага слава, ніколі не ездзіў у цягніку, ні разу не быў у тэатры? Пра што думае ён, седзячы на ганку вясковага клуба цёплым майскім вечарам? Можна, ён адчувае сябе нешчаслівым? Ні ў якім разе.

Ён сядзіць на ганку даволі шчаслівы, поўны дапытлівасці і здзіўлення гэтым цудоўным светам. Ён быў гатовы паверыць чаму хочаце, гатовы што хочаце зразумець. Знаёмы свет заканчваецца за дальнімі вербамі, пыльная дарога праз поле вядзе да цудаў і адкрыццяў.

Ён падстаўляе цёплым праменям сваю бялявую галаву і чакае, ці не закоціцца сонца ў буслава гняздо.

Ён сядзеў тут учора. Учора ён чакаў гэтага дзіва. Але сонца пракацілася над полем і села недзе ў дальнім лесе. Можна, сёння яно сядзе ў гняздо?

Учора ён запытаў:
— У гняздзе сонцу будзе цесна?

Яму адказалі:
— Дурань! Ідзі памый рукі.

Яму адказалі:
— Сонца далёка. Яно ніколі не сядзе ў буслава гняздо.

Яму адказалі:
— Сонца само па сабе, зямля сама па сабе. Калі б сонца села на зямлю, дык яно б усё спаліла. Зразу меў?

Ён зразумеў, але яму вельмі хацелася верыць, што сонца можа сесці ў буслава гняздо. І ён спадзяваўся, што калі-небудзь гэта здарыцца.

Так сядзіць ён на ганку, чакаючы незвычайнага, непадобнага на ўсё тое, што ён бачыў.

Калі сонца «запаліла» буслава жыллё, да клуба падкаціла машына. Віцька кінуўся да яе. Мільгаючы жоўтымі пяткамі, прыбеглі такія самыя, як ён. Ціхім вечарам дзіва чакалі ўсе кармапайкаўскія хлапчункі; у вёску прыязджаў тэатр.

Машына падалася да ганка, адкінула борт. З кузава з'явіўся дом з фанеры, потым складзены стог сена, лесвіца і шмат чаго іншага. І нарэшце на ганак шлёгнулася згорнутая ў рулон мясячная

ноч. Усё гэта панеслі на сцэну і закрылі заслоны...

Праз паўгадзіны на пыльную дарогу выскачыў чырвоны аўтобус. Прыехалі артысты. Яны пакурылі, паглядзелі на руды захад і зніклі за сцэнай.

З поля пачалі прыходзіць глядачы. Прыйшлі дзяўчынкі з Наваельні, на машыне прыехалі з Драгатыні. На матацыкле прыкаціў з саўгаса механізатар Сашка.

Неба цямнела. Нябачныя, лёталі ў паветры жукі. За клубам на траве механізатары не маглі больш адрозніваць масці карт.

Гэта быў час смутку і крыўды ўсіх басаногіх глядачоў. Віцька даведаўся, што у клуб яго не пускаць, прымусяць спаць. Але скажыце, хіба ж можна спаць, калі праз дарогу адбываецца дзіва? У дзірку на заслоне Віцька ўбачыў намалеваны на сцэне месяц. Ён чуў на сцэне таямнічы, які крык начной птушкі, стук. Ці мог ён зраз не ўбачыць усяго астатняга?

Адчынілі дзверы. Увайшлі і селі ў першым радзе дзесяцікласніцы. У іх руках квітнелі чаромхавыя галіны. Артысты тым часам мітусіліся ў пакойчыку за сцэнай: грывіраваліся, з перапаханымі тварамі бубнілі ролі.

Калі ўсё было гатова, раптам пагасла святло. У зале было ціха, але артысты нерваліся, з'явіўся матарыст і аб'явіў, што стрэлка амперметра адхіляецца не ў той бок. Пачалася праверка праводкі.

— Калі што, — разгладжваючы прыклееныя вусы, сказаў Лабаноўскі, рэжысёр і выканаўца галоўнай ролі, — пакажам пры газіцы.

— А мясячная ноч? Яна ж будзе згублена! — спалохаўся загадчык пастаноўчай часткі.

— А грывы? А нюансы? — захвалываліся выканаўцы жаночых ролей.

Тадзі некалькі слоў сказаў Іван Рыгоравіч Вялюга, настаўнік і артыст народнага тэатра.

— У вашым узросце, — сказаў ён і пыхнуў люлькай, на імгненне ў цемры срэбранымі іскрамі бліснулі яго сівыя валасы, — у вашым узросце я іграў пераважна пры газавых лямпах.

А ў зале было ціха. У за-

ле дзярліва чакалі пачатку. Глядачы прасядзелі ў цемры паўтары гадзіны. Ніхто не пайшоў спаць. Цікава было ў гэтым перапоўненым, з бярвенняў зробленым тэатры ўспомніць размовы пра тое, што тэатр аджывае свой век.

У той час, калі ў гарадах заканчваюцца канцэрты, у клубе ўспыхнула святло і пакамянчана паркалёвая заслона адсунулася.

У палове адзінацатай Віцька ўцёк са свайго ложка і праз мінуту заняў месца ля акна, сярод такіх жа, як і ён, гатовых зараўсці ад цякаўнасці глядачоў. Віцька прытуліўся да сцяны клуба.

У зале было цёмна. І на сцэне ён убачыў незвычайны стог, незвычайнага чалавека, незвычайнае ружо. Усё гэта было асвечана незвычайна ядавіта-сінім святлом. І Віцькава сэрца заскакала ад прадчування дзіва.

Сонца села ў буслава гняздо.

Ішла другая дзея. Віцька і яго сябры папалі ў залу. За чараванымі, яны сядзелі на падлозе каля самой сцэны. Зала смяялася, зала сердала. Што будзе з гэтым прайдзісветам Лявомам? Што зробіць Лушка? Лявон лаўчыцца, запраецца, строчыць даносы. Лушка не ведае, што рабіць.

— Кідай ты яго! — нечакана раецца ёй з сярэдніх радоў. — Ну яго, толькі мучыцца з ім!

Лявону нічога не застаецца, як выпраўляцца.

У сярэдзіне апошняй дзеі ізноў пагасла святло. Тут нехта засваціў на сцэну электрычным ліхтарыкам.

Потым з'явіўся другі ліхтарык. Потым трэці. Павучальную гэтую гісторыю пра невядомага калгасніка Лявона закончылі пры святле электрычных ліхтарыкаў.

Ноч захутала ў немату хаты і вербы над хатамі. У неба над чорнай зямлёй застыў месяц і засвацілі чыстыя зоркі — самыя дакладныя дэкарацыі ў самым вялікім, самым цудоўным, самым праўдзівым тэатры. У клубе адчыніліся дзверы, рэзную гармонію у знадворную цішыню. Заспявалі, загаманілі, ударылі ў бубен.

— Зоркі нехта прыклеіў да неба? — запытаўся Віцька, ахвотнік да цудаў. Ён не спаў.

Мікола ТАТУР

Лісіная перабудова
Дырэктар Ліс адрозу
«Перабудова» —
адміністраванне;
Яно — аснова выхавання!
Не трэба ні вучобы,
ні абмеркавання...
Што ж, Зайца — зняць!
Трусу — вымова!..»

Такая вось лісіная перабудова!
Вядома, што ў сваёй нары
І Ліс магутны, толькі... да пары.

Доля пасіўнага

Яму ўжо не да абнаўлення,
Бо няма ў душы гаранія;
Засмантала яго ціна —
Абыякавасць, руціна.

ФРАЗЫ

Калі зубы крытыкаў будуць расці хутчэй, чым крылы Пегасаў?
Маладыя з бацькамі мірна ўжываліся толькі ў сямейным альбоме.
Увесь час быў у руху: націўся ўніз па службовай лесвіцы.

Р. РУМКО.

МІНІАЦЮРЫ

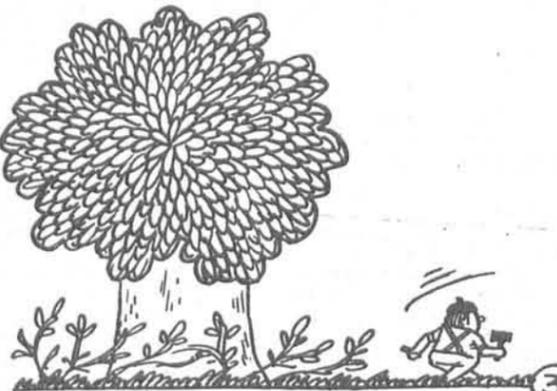
Не пазнаў

Ліса абновачку купіла,
— Ды не пазнаць цябе,
— Лісе заўважыў Кот.
Даха так знешні выгляд твой
змяніла,
Што ты цяпер — ну, выліты
Янот.

Змарыўся

Конь снардзіўся:
— Мне годам дзень здаваўся!
Палкан:
— І я заўзята працаваў.
— А што рабіў ты?
— За натам ганяўся!
І ўсё ж віншуй мяне:
нягодніка дагнаў,
Л. ШАПУРОУ.

ДЗІВАК-ЧАЛАВЕК...

Мал. А. ПАПОВА.

ДЫЯЛОГІ

— Ну як мал работа? — пытаецца малады навуковы супрацоўнік у свайго шэфа.
— Лічыце, калега, сябе маім сааўтарам, — парадаваў шэф.

— Вы добра захаваліся.
— Няўжо ў маладосці я таксама быў старым?

— Я думаю, трэба было б запрасіць суседа ў госці. А то ўсё ён ды ён запрашае, — прапанаваў муж.
— Але ён сапраўды можа прыйсці, — парырвала жонка.

— Ты думаеш, што я дурнейшая за цябе?
— Зусім не, але я магу памыліцца.

— Ты з твару змяніўся.
— А як ты мяне пазнаў?

Д. НАХАМКЕС.

Аляксандр ЛУК'ЯНЕНКА

ГРАК-ХОРМАЙСТАР

(Байка ў прозе)

Меў Грак чорны фран — дык і прызначылі ў птушыны хор хормайстарам. Замест васьці таго шэрага непрыкметнага Салаўя.
— Так, — сказаў Грак, пазнаёміўшыся з выканаўцамі, — іншыя бялюць, цвіркаюць, той ввакае, той буркуе, а хто-небудзь нават дазваляе сабе высівіцца... Але — до-

сыць! З сённяшняга дня будзем дружна, усе, як адзін, марнаць. І марнаць — аж да выключэння кожнага, хто не захоча павышаць сваё выканаўчае майстэрства! Пагроза паўплывала. Перавучваюцца. Ох і хор будзе, ох і хор!..
Пераклаў з украінскай М. БАЗАРЭВІЧ.

Сцяпан СІНЦА

ЭПІГРАМЫ

СПРЫТНАМУ

Шчэ лепшая песня не спета,
Ды выспела ірэда ў жыцці:
Абходзячы сродкі, да мэты
Рашучай хадю ісці.

ДОБРАЗЫЧЛІЦУ

Прапануе ён падтрымку,
Кліча ўгору за сабой,
Але ў класіка ў абдымках
Маладому — о-8-8й...

ТАЛЕНТ

Вялікі талент у жанчыны
(І вам скажу я — не адзіны):
Яна адна умее гэтак
З сяброў рабіць марыянетак.

«КЛЮЧ»

Калі ні ўзлёту, ні надзей —
Дапамагае юблей,
Гэты «ключ» без намагання
Адкрывае ўсе выданні,
Адмыкае сто дзвярэй!

ДАГАНЯЮЧЫ

Марудна спеў ён.
Хто ў тым вінаваты?
Яго цяжкі стаў хутнасць
набіраць.
Ды толькі даганяючы — не
Штурхацца, абурацца і
злаваць.

Зоран БОЖАВІЧ

РОДНЫ КРАЙ

Стоячы каля дошкі, настаўніца старанна тлумачыла, чаго яна сілкіла гэты пазачарговы бацькоўскі сгод. Яна зыходзіла з найлепшых намераў, калі задавала сачыненне «Мой родны край».
Ёй здавалася, што ўсе павінны атрымаць добрыя адзнакі, аднак выйшла ўсё наадварот — сачыненні катастрафічна слабыя.

Большасць пісала суха і скупа, некаторыя абмежаваліся некалькімі агульнымі сказами, а нямала і такіх, хто ўвогуле абмінуў сутнасць тэмы. І сярод апошніх, на жаль, пераважна дзекі высокай інтэлігенцыі, між іншым, выдатнікі.

Каб гэта датычылася іншай тэмы, яна б і не хвалявалася, аднак паколькі гаворка заводзіцца пра радзіму, варту задумацца ўсім.
Нейкую хвіліну панавала маўчанне, а потым адазвалялася грамадзянка Перыч. Яна разумее, у якім становішчы апынулася настаўніца, і таму хоча прапанаваць, каб таварыш Міціч выступіў з папулярнай лекцыяй пра радзіму: ён займае высокую пасаду і добра ведае гэтую матэрыю.

Настаўніца не выказала асаблівага задавальнення. Таварыш Міціч, безумоўна, вялікі патрыёт, калі займае такую пасаду, аднак ягоны сын за гэтае сачыненне атрымаў адзінку. Найлепшую

работу напісаў Славалюб Еванавіч, які вырас у Швецыі, дзе яго бацькі знаходзіцца на часовай працы амаль дваццаць год.

Потым узлёт слова адвакат Петравіч. Ён найперш звярнуў увагу на складаную міжнародную сітуацыю, а далей вывее, што ў такі час нялёгка любіць свой край. Яшчэ цяжэй пісаць пра яго. Ну як пісаць пра ўсе цяжкасці, з якімі мы сутыкнуліся? Ці не лепей узяць іншую, лягчэйшую тэму?

Настаўніца адказала, што радзіму трэба любіць заўсёды, а найбольш тады, калі ён найцяжэй. Толькі так можна памагчы ёй пераадолець цяжкасці і развіцца далей. Вядома, яна не будзе залічваць гэтую пісьмовую работу, але тэму пачынае на другі раз. Няхай бацькі дапамогуць сваім сынам і дочкамі як мага лепей падрыхтавацца.

Калі выйшлі са школы, бацькі спытанна сабраліся вакол таварыша Міціча.

Улічваючы ўсё тое, што яны казалі пра цэны, пра падзеі ў Косаве, пра атамныя элентрастанцыі, ды пра новага старшыню Саюза пісьменнікаў Югаславіі, цяжкі паверыць, што паўторнае сачыненне дасць лепшыя вынікі.

Пераклаў з сербскахарвацкай Іван ЧАРОТА.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск. На беларускай мове.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць раз на тыдзень, па пятніцах.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
АТ 02141 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

АДРАС РЭДАКЦЫІ: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.
ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на месніна галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-19-85, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-22-04, аддзела публіцыстыкі і нарысаў — 33-19-65, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела культуры і вышляўчэння мастацтва — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і тэлебачання — 33-21-53, аддзела музыкі — 33-21-53, аддзела пісьмаў — 33-24-62, аддзела інфармацыі — 33-24-62, аддзела мастацкага афармлення і фоталістрацыі — 33-44-04, 33-24-62, канцэртнай — 32-20-64, бухгалтэрыі — 23-73-37.

Матэрыялы прымаюцца надрукаванымі на машыцы (праз два інтэрвалы). Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар **Анатоль ВЯРЦІНСКІ**.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Алякс АСПЕНКА, Анатоль БУТЭВІЧ, Уладзімір ГІЛЕП, Мікола ГІЛЬ (нам. галоўнага рэдактара), Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Лілія ДАВІДОВІЧ, Міхась ДРЫНЕУСКІ, Алякс ЖУК, Галіна КАРЖАНЕУСКАЯ, Ігар ЛУЧАНОК, Уладзімір НЯКЛЯЕУ, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Барыс САЧАНКА, Юрась СВІРКА, Уладзімір СТАЛЬМАШОНАК, Рычард СМОЛЬСКІ, Віктар ТУРАУ.

Адказны сакратар **Пятро СУШКО**.

з 4 па 10 мал
5 мая, 18.45

«СУГУЧЧА»

Размова пойдзе аб праблемах мастацкага пераладу.
5 мая, 20.20

М. РАВЕЛЬ. «БАЛЕРО»

Спектакль Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР.
6 мая, 20.10

КАНЦЭРТ АНСАМБЛЯ НАРОДНАЙ МУЗЫКІ «СВЯТА»

8 мая, 23.30

«НАКЦЮРН»

Творы Аладава і Багатырова выконваюць народныя артысты БССР сцярыпач Л. Гарэлік і заслужаная артыстка БССР піяністка Т. Міянсарова.
9 мая, 11.10

«АНКЕТА ВОГНЕННЫХ ГАДОУ»

Вершы Р. Барадуліна, А. Дракахруста, Д. Бічэль-Загнетавай, А. Пысіна, А. Грачаніна, А. Вольскага пра барацьбу і перамогу ў Вялікай Айчыннай вайне чытаюць артысты мінскіх тэатраў.
9 мая, 12.00

«ПРЫЗЫЎНІК»

Прэм'ера мастацкага фільма Беларускага тэлебачання. Аўтар сцэнарыя — Б. Казанаў. Рэжысёр — Ю. Хашчавіч.
9 мая, 13.20

«КРЫЛЫ ПАМЯЦІ»

Музычная кампазіцыя паводле аднайменнага балета У. Кандрусевіча ў пастаючы Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР.
Балетмайстар — народны артыст БССР Ю. Траян.

Мастацкі кіраўнік і дырыжор — народны артыст СССР Я. Вашчак. Танцую народная артыстка рэспублікі Л. Бржазоўская.
9 мая, 14.55

«САЮЗ МАСТАЦТВА І ПРАЦЫ»

Сустрэча ансамбля песні і танца ЧБВА з працаўнікамі станкабудавнічага вытворчага аб'яднання імя Кастрычніцкай рэвалюцыі.
9 мая, 17.30

«ТЭАТРАЛЬНАЯ ГАСЦІНАЯ»

У ёй сабраліся тыя, хто прайшоў дарогамі вайны, і анцёры, якім давялося на сцэне іграць радавых і генералаў, удзельнічаць у франтавых канцэртных брыгадах. Аб тых незабытых днях успаміналі Герой Савецкага Саюза А. А. Антонаў і А. І. Барданаў.
Вы пачуеце песні ваенных гадоў, убачыце ўрыўкі са спектакля «Радавая».

У перадачы прымаюць удзел народныя артысты БССР Г. Гарбук, Ю. Ступакоў, З. Браварская, артысты В. Мамаеў, Н. Руднева, В. Мазур і іншыя.
Вядучая — народная артыстка БССР Л. Давідовіч.
9 мая, 20.00

«ДЗЕЛЯ ШЧАСЦЯ НА ЗЯМЛІ»

Музычная праграма для вэтэранаў Вялікай Айчыннай вайны. У ёй выступяць Я. Еўдзімаў, Л. Гурчанка, ансамбль «Святла», С. Ратару, А. Градскі, В. Талкунова, А. Пугачова.
10 мая, 10.15

«У ІМЯ ЖЫЦЦЯ»

Інсцэніроўка першаваных і праязных твораў У. Караткевіча.
Выканаўцы: А. Каляда, удзельнікі тэатра «Жывое слова» Мінскага педагагічнага інстытута.
10 мая, 13.55

«НОВЫ ЧАС — НОВЫЯ ЛЮДЗІ»

У Доме літаратара абудзецца сустрэча з пісьменнікам-публіцыстам А. Казловічам, які расказае пра работу над нарысамі аб калгасе «Расвет» імя Арлоўскага.
Урыўкі з нарысаў чытае народная артыстка БССР С. Станюта.
10 мая, 16.05

«ЭКРАН: ПРАБЛЕМЫ, ГЕРОІ»

У тэлевізійнай рэжысёр-аператар дакументальнага кіно М. Галдоўскага.
10 мая, 20.15

«ПРЫДЗВІНСКІЯ ЗАБАВЫ»

Прэм'ера фільма-канцэрта Беларускага тэлебачання.
У ім здымаўся адзін з вядучых калектываў самадзейнага мастацтва лаўраат прэміі Ленінскага намсамола Беларусі, народны ансамбль песні і танца Палаца культуры бытавога абслугоўвання г. Віцебска.
Сцэнарыі — А. Закарвай, Пастаноўка — В. Снорабагачанкі.